

# להתפלג?

גליון להאדיר לחזק ולעודד את ההליכה בתורות רבינו הקדוש

גיליון 5  
חג הפסח  
ניסן תשפ"ו

התורה  
הזמנית:  
כ"ה תנינא



## ופרח לו איש האמת

בחודש האחרון זכינו לעלות  
למעונן של האי חסיד שזכה  
לדלות ולהשקות מתורת רביה"ק  
קרוב לשבעים שנים ולהעמיד  
תלמידים הרבה  
הגה"ח  
רבי נתן ליברמנש זצ"ל  
לשיחת חג נדירה שהפכה להיות  
השיחה האחרונה בחייו  
ובה פנינים והדרכות מיוחדות  
לאנשי דור הגאולה שזוכים לחזות  
בהתפשטות הספה"ק ליקו"מ  
בעולם והולכים בתורתו



◆ נועם שיח בחודש אחרון לחייו ◆

גליון יו"ט פסח מורחב ומרתק ללומדי התורה הזמנית

# בפתח הגליון

## כך תשתמשו ברפואות הרופא הגדול

בהמשכת רחמים וחסדים המסוגלים לרפא ולזכך נפשות ישראל, להביאם לתיקונם ותכליתם. זהו אם כן ההסבר לשילוב שני קטבים אלו בתורותיו של רביה"ק בליקוטי מוהר"ן: מצד אחד הם תורות עמוקים ונשגבים, נדרשת הרבה מוח בהתעמקות ועיון בקשרי התורה על כל בחינותיה. ומצד שני צריכים "לעשות מהתורות תפלות" - להכניס את התורה כולה בדברי חן רחמים ותחנונים, בשפיכת הלב בהתבודדות וגעגועים.

כשמבינים סוד זה, הרבה יותר קל להתעמק ולאמץ מוחנו בלימוד ועיון התורה איש לפי ערכו, כי לא עניין של עיון והשכלה גרידא יש כאן - יש כאן תיקון ורפואה הנשלמת דווקא על ידי הלימוד והעיון היטב בתורות נשגבות כאלה. ומצד שני, מבינים אנו בחשיבותה ונחיצותה של חלק ההתבודדות והתפילה, שדווקא על ידה מתממשת התועלת המיוחלת בלימוד התורות. זהו המתכון היעיל והמנצח לשימוש ברפואות הרופא הגדול.

בעמדנו בימי חג הפסח, הימים בהם אנו זוכים לצאת מעבדות לחירות, זה הזמן להקשיב שוב לקולו של הרועה הרחמן, הקול אשר נאבד לפעמים בתוך טרדות הגלות היומיומיים. 'ולא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקְצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה' - הם שכחו מהדעת שיש למשה, הדעת הזאת שהוציאה את בני ישראל מעבדות מצרים, לחירות וגאולת עולם.

חדש ונתחדש להכניס ליבנו ומוחנו בתוך התורות האלה, כי קרוב אליך הדבר מאוד בפך ובלבך לעשותו, ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, לטוב לנו כל הימים.

א פריילאכן מועד!

הלוואי שכל התורות בליקוטי מוהר"ן יהיו כמו התורות הקלים האלו...". כך עלתה מחשבה בליבו של ר' נוחעם שעה שעמד והתבודד לו בשדה בתקופה האחרונה בה הלכו "תמימי הדרך" עם התורות הקצרות כ"ג-כ"ד-כ"ה בליקוטי מוהר"ן תנינא.

אולי זה משאלה מוזרה, מגוחכת קצת. איך נוכל אנו הנמוכים במעלה, להבין קצות דרכו של רופא הנפשות, הגדול במעלה מאד... אבל יש כאלו שזו המשאלה שלהם. קשה להם עם התורות הארוכות, הגבוהות, הקשות.

ובינינו, לכל לומד עולים לפעמים מחשבות כאלו: למה לא נכתבו התורות של רבינו באופן קל יותר - מסודרים ומבוארים דיבור דבור על אופנו - בלי שנצטרך להתייגע ולעבוד קשה...

הרבה תשובות בדבר (וצרה מסגרת זו להכילם), אבל הקשיבו רגע לסוד הנפלא שהתלמיד הגדול מגלה לנו (ליקו"ה ראש חודש הלכה ה'): כידוע יש י"ג מידות שהתורה נדרשת בהם - שהם כללי הדרש שעל ידם דורשים ומוציאים מפסוקי התורה חידושי דינים והלכות. ויש י"ג מידות של רחמים - שעל ידם ממשיכים רחמים גדולים ממקומות עליונים ונשגבים. בתורת הקבלה שני קבוצות אלו מקבילות זו לזו. יתירה מכך, כל כוחם של הי"ג מידות של רחמים נמשכים מהי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם (עיי"ש).

בזה מתגלה לנו סודם של החידושי תורה הנמשכים מ"אורייתא דעתיקא סתימאה": מצד אחד הם בבחינת י"ג מידות שהתורה נדרשת בהם; בכדי להבינם צריכים להתעמק ולפלפל בהם, להבין דבר מתוך דבר ולחבר הכל בקשר אחד. אבל דווקא בגלל זה, נמשכים מהם הי"ג מידות של רחמים;

# פ ת ח י א ו ר

## הגה"ח ר' שאול סירוטה שליט"א

הדרכה מיוחדת לבאים בשערי הלימוד הק' של ליקוטי מוהר"ן  
הגישה הנכונה ללימוד הקד' / איך להפוך את התורות לעצות מעשיות  
מיוחד ללומדי התורה הזמנית  
נקודות יסוד הנצרכות לבא ללמוד בעיון בסה"ק לקו"מ

הלכה למעשה, שבודאי נחוץ מאד שתהא לו ההתעוררות הנכונה  
לרצות לעמוד לחפש באמת ולא להטעות עצמו.

הכלל הוא: "ראשית חכמה יראת ה'", כי אי אפשר לחוש למה  
שלומד אלא ע"י יראה, ורק עי"ז מתעמק להבין הנלמד וכמו כן  
לקבל הדברים ולהשתעבד למה שלמד" וע"כ תחילה וראש, יש  
לעורר נקודת יראה בלב, כי הוא הכלי וההתחלה להבנת התורה,  
וכמ"ש ראשית חכמה יראת ה' (תהלים קיא-י) יראת ה' ראשית  
דעת (משלי א-ז).

והקדמת היראה קודם לימוד ספר קדוש זה הוא, שצריך לעורר  
לבו להבין היטב, שכל אחד עלול לטעות טעויות נוראות בעולם  
שיכולים לגרום לו להפסיד עי"ז כל החיים נצחיים, ואשר על כן  
בהכרח שיתקרב לצדיק וילמד אמיתת דעת קדשו כדי להנצל  
מזה, ובפרט בענין המדמה הבהמי המתגבר ומתחדש בכל יום  
להטעות את האדם ולהרחיקו מן האמת והאמונה; ובכל תוצאות



## המדות הנצרכות

### יראת ה'

א] במאמר זה לא באנו לבאר דרכי לימוד העיון בלקו"מ שראבר"ן  
כבר סלל הדרך בזה ודשו בה רבים, אלא לעורר לב הלומד על  
מדות ויסודות פשוטים הנצרכים מאד כדי לרצות לחפש 'אמיתת  
עמקות העצה', כי בלא מדות אלו לא יתאמץ האדם לחתור  
ולחפש בכל כחו, ובפרט מי שרוצה לעיין ולהוציא משפטי אמת

א. עיי' רש"י שבת ל"א: "אם ירא שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות, ואם לאו אינו חש לתורתו"

ב. עיי' ליקוטי הלכות (אונאה ה-מ) וז"ל: "העולם מטעה אותנו לגמרי וכו' כנדפס בשיחות הר"ג, אבל להנצל מטעויות של זה העולם שהם הרבה מאד מאד כמעט  
בלי שיעור א"א להנצל מהם כ"א ע"י התקרבות הצדיק אמתי שלא הטעה א"ע בזה העולם אפי' כל שהוא, ע"כ צריכין לבקש ולחפש מאד מאד את הצדיק  
האמת ולשפוך לבו כמים נוכח פני ה' שיזכה למוצאו כדי שיזכה לברר המדמה שלו כדי שינצל מכל הטעויות והאונאות הבאים ע"י המדמה", ע"כ.

ג. וכמבואר בליקוטי הלכות (ברכת הריח ד-לב): "כמו שה' יתברך מסבב סיבות בכל יום ומחדש מעשה בראשית בכל יום כדי לגלות האמונה, דהיינו אמונת  
חדוש העולם, כמו כן את זה לעומת זה מתגבר הסטרא אחרא והקליפות להסתיר ולהעלים האמונה הקדושה ולהכניס כפירות וקושיות חדשות בלב כדי לבלבל  
האמונה הקדושה, כי בכל יום יצרו של אדם מתגבר עליו וכו' כמו שאמרנו רז"ל, ועיקר היצר הרע הוא בחינת כפירות שמשם עיקר כחו של היצר הרע, כמבואר  
בדברינו כ"פ, ובשביל זה צריכין להשתדל מאד להתקרב דיקא להצדיקים אמתיים שבדור ואין די בהספרים שיש מכבר, כי אנו צריכין להצדיק האמת שבדור  
שיש לו רוח הקודש כדי שייברר לנו המדמה כדי שנוכה לאמונה שלמה בכל יום ויום כפי חידוש מעשה בראשית שבכל יום, כי בכל יום ויום אנו צריכין לבידור  
חדש לברר המדמה כפי המחשבות הנמשכין בזה היום כפי חידוש מעשה בראשית שבאותו היום שהכל בשביל חזוק האמונה, אבל הבעל דבר מתגבר בכל  
יום בבבלולים חדשים לבלבל האמונה ח"ו, על כן צריכין צדיק הדור דיקא ואין די במה שכבר קבלנו התורה וזכינו לברור המדמה ולאמונה שלמה אז, כי אנו  
צריכין לברר המדמה בכל יום מחדש כדי לחזק האמונה בכל יום כפי חידוש מעשה בראשית שבאותו היום, לברר האמונה מהקליפה והסטרא אחרא המתגברת  
כנגדה מחדש בכל יום", ע"כ.

המעשים הרעים הנובעים מזה, עד שמרוב הרגל בדרכים הנפסדים אפשר שיהא אצלו 'דומה למישור' בהסתרה שבתוך הסתרה וביאוש גמור שזה גרוע מהכל (עיי' לקו"מ נו קמא), וכל אחד כפי גודל חליו כן הוא זקוק ביותר לרופא הגדול ביותר<sup>ד</sup>.

יש להכין הלב קודם הלימוד שעתה הוא הולך ללמוד את ספר הרופא הזה שבא להציל חיו. וכפי מה שמעוררים יראה זו, כן נעשה 'אוצר' וכלי קיבול להצליח בלימוד העיון האמיתי ולהוציא מהלימוד את העצות האמיתיות והישרות.

וכדי לעורר נבונה יראה זו, יש לזכור שהשי"ת ברא אותו בנשמה גבוה מאד מאד והוא מסוגל ומיועד להצלחה עצומה ונשגבה מאד, [ואף שעתה אין הוא רואה זאת, אולם אין מציאותו של עכשיו מלמדת כלום על יכלתו האמיתי הטמון בו]. ומנגד, שיש לו יצר רע אכזרי ומר שמנסה בכל כוחו להטעותו ולגזול הטוב הנצחי הנפלא הזה שמיועד לו, והעולם הזה - שהוא מקום הקנינים הנצחיים הללו - חולף והולך מהר מאד, והטעותים והדמיונות בעולם הזה רבים ועצומים מאד, ובנוסף לכך יש גם את המדות והתאות הרעות שמטעים מאד וגורמים לשכוח מעולם הבא, ומי ששקוע בטעותי העוה"ז מפסיד אוצר זה, ויש לעורר הרחמנות והיראה שלא להסכים להפסד זה ולעורר רצון לחפש עצה למעשה האין להנצל מזה, ואשר לכן בא הצדיק בספריו הק' להועיל לנו להצלחה הנצחית הזאת, וזה עצמו צריך לחפש בספריו הק' שנלמד ממנו עד כמה חמורים הטעויות שאפשר לטעות כאן ומה הם העצות להנצל מזה.

ובכלל היראה הוא יראת העונש וזכרון עוה"ב, שיעורר עצמו ויתבונן שהשי"ת לא יותר על אוצר כזה שייך לאיבוד, ולא יניח לו בעוה"ז וכ"ש בעוה"ב לאבד יקרת נפשו, ומכח זה יתעורר לחוס על נפשו להצילה משחת ולזכות אותה בכל הטוב הצפון

לה.

ואמנם, יש לזכור שיראה אין פירושה רק כשכבר מרגישים היראה בלב בפחד גדול, אלא ההתחלה היא שמתחילים לעורר נקודת הבנה על ההפסד והריווח הצפוי לו, ומכח זה מוליד נקודת רצון לקבל אחריות על עצמו, וזה דבר קל לכל בר דעת לבחור בזה.

[ב] מלבד היראה ב"סור מרע", דהיינו שמתיראים שלא לטעות ח"ו במדמה השקרי, יש חלק עצום של יראה על ה"עשה טוב", כי רק ע"י לימוד האמת בתורת הצדיק מבינים במה לבחור בטוב ובמה כדאי לסחור בעולם הזה, כי כל הטוב גנוז באוצר הצדיק, וזוכים לזה דוקא על ידי חיפוש בדבריו הקדושים, ובכלל החיפוש הוא לעורר יראה זו שגורמת לחפש באמת ולבקש אמתת העצה הגנוזה בדבריו הק'.

[ג] מכח יראה זו יש לחפש בעת הלימוד 'עצה למעשה לקיום התורה', האין לזכות לתשובה וליראת שמים ולקיים את התורה בכל המצבים והקשיים העומדים בדרכו, ועל זה צריך להתייגע ולחשוב היטב בעת הלימוד 'איזה עצה למעשה נתבררה לי עתה', ובפרט בגמור הלימוד יש להתבונן היטב, מה נתחדש לי עתה למעשה, שבזה אוכל להועיל לעצמי מעתה, וכלשון הרמב"ן באגרתו: "וכאשר תקום מן הספר - תחפש באשר למדת אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו".

## אמונת חכמים

[ד] כמו כן יש לעורר קודם ובעת הלימוד "אמונת חכמים", וזה תנאי עיקרי למצוא האמת בלימוד זה<sup>ה</sup>, דהיינו לעורר הבנה שזהו באמת הרופא הגדול שעתיד לרפאות אותי, ורפואה זו שהוא מלמדני אינה "מותרות" ח"ו אלא הכרחיות גמורה.

ד. עיי' לקו"מ (קמא ל-ב): "אדרבה, כל אחד כפי מה שיודע בנפשו גודל פחיתותו וגודל ריחוקו שנתרחק מאד מהשם יתברך כמו כן הוא צריך דיקא להתקרב להרבי האמת הגדול במעלה ביותר הרופא לנפשו הגדול מאד ביותר, שיהיה אמן נפלא כזה שיוכל להלביש שכל עליון כזה דהיינו השגת אלקותו יתברך שמו לקטן ומרוחק כמותו".

ה. עיי' ליקוטי הלכות (ברכת השחר ג-ה) וז"ל: "צריך לידע ולהאמין שנפשו בשרשה היא גדולה ויקרה וגבוה מאד מאד ואלפי אלפים ורבי רבבות עולמות בלי שיעור תלויים בה וכמו שאמר רבינו ז"ל שאם היו מהפכין את האדם היו רואין שבכל גיד וגיד מגידי האדם תלויים אלפי אלפים ורבי רבבות עולמות. וכמבואר בשאר ספ-רים מגדל מעלת האדם שהוא בחינת צלם אלקים. ואפילו נפש הפחות שבפחותים של ישראל גם כן גבוה מאד מאד".

ו. וכמבואר בלקו"ה (ברכה ד' ד') וז"ל: "ושלמה המלך ע"ה צוה ואמר, אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה', שצריכים לבקש את דרכי הקדושה בבקשה וחפוש גדול כמטמונים וככסף, כמטמונים וככסף דיקא, ויצירי האדם בדעתו כמה היה מבקש ומחפש אם היו אומרים לו שבכאן ימצא אוצר בודאי, ואם יחפש כך את הצדיק האמת שעל ידו יבוא לכל טוב, בודאי יזכה למצוא אותו ולהתקרב אליו ויזכה לכל טוב".

ז. וכלשון מוהר"ת בלקו"ה (שבועות ה"ב) "עיקר שלמות הרב הוא כשיכול להאיר בהתלמידים יראת שמים באמת שזה עיקר תכלית התורה כשארז"ל תכלית תורה תשובה ומעשים טובים. שעיקר כל קבלת התורה הוא בשביל היראה שזוכה ליראה מלפניו יתברך ולשמור ולעשות ולקיים את התורה, כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, וזה הלימוד של יראת שמים, דהיינו לזכות לקיום התורה, זה הלימוד עמוק עמוק מאד וצריכין לזה רבי גדול מאד מאד, ואי אפשר לקבלו כי אם על ידי יגיעה גדולה, וכל אחד כפי יגיעתו כן יזכה לקבל עצות ודרכים אמיתיים באופן שישאר להתקיים על עמדו כל ימי חייו ולא יטה אשורו מני הדרך האמת", ע"כ.

ח. וכמו שכתב רביז"ל (לקו"מ סי' ס"א) וז"ל: "כל הלימודים שהאדם לומד, צריך שיקבל ויוציא מהם משפטי אמת, שלא יהיה בבחינת משפט מעוקל, דהיינו, שיקבל וילמד מכל הלימודים שלומד משפטי הנהגות שידע אין להתנהג, הן לעצמו, הן לאחרים שמתנהגים לפי דעתו, כל אחד ואחד כפי בחינתו, כפי הממשלה והרבות שיש לו, הן לרב או למעט, וכל זה זוכין על ידי אמונת חכמים, שהוא בחינת לא תסור, ואז יוכל להוציא משפטי הנהגות ישירות, בבחינת משפטי אמת, שאינו נוטה לימין ושמאל".

ט. עיי' בלקו"מ שם סי' ס"א וז"ל: "אבל כשפוגם באמונת חכמים, אזי נדון ביגיעת בשר, הינו במותרות כמשארז"ל (ערובין כ"א): הלועג על דברי חכמים נדון בצואה רותחת, כמו שכתוב: 'ולחג הרבה יגיעת בשר' והוא מדה כנגד מדה, כי הוא אינו מאמין בדבריהם, ומלעיג עליהם, ודבריהם הם אך למותר



## מהות הלימוד עצה של השקפה

א[ רבינו הקדוש קרא לגילוי ותורתו בשם עצות<sup>2</sup>, כי כולם הם עצות נפלאות לקיום התורה, אולם יש להבין ש'עצה' אינה דוקא פעולה מעשית כפי שרבים נוטים לחשוב, אלא גם הסתכלות נכונה על מה שנעשה עמו או על מצוה או על כל דבר אחר, היא בעצם עצה נפלאה שמביאה לקיום אותו דבר, וכמו למשל כשאחד מוצא אבן והולך למומחה והלה אומר לו שמדובר באבן טובה הוון עתק, הרי שנתן לו עצה עצומה, שתביאנו לקיום הדבר שלא להשליך אבן יקרה כזו אלא לשמרה כראוי ולסחור עמה וכו', אף שלא אמר לו פעולה גשמית מה לעשות עמה. ועצות שכאלו מלאים בספרי

אמונת חכמים פירושה, לעמוד בשפלות עצומה מול הצדיק ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה, כי זה העיקר והיסוד שהכל תלוי בו, ומאידך, ליכור פחיתות עצמו וקטנותו ופגומות מוחו ויבין שאינו יודע כלום, ועל כן יבטל עצמו לגמרי<sup>3</sup> ויעמוד במדת 'דרך ארץ' עצומה לחפש היכן יש כאן תרופה למכתו ובמה הצדיק סותר כל דמיונו הכוזב.

כדי לעורר יראה נכונה ואמונת חכמים ודרך ארץ כראוי, יש לצייר לצייר לעצמו שרבינו הקדוש עומד כעת כנגדו והוא ז'ל יודע ומכיר אותו היטב ומדבר אליו ברוח קדשו שזו העצה השייכת לו לרפואת נפשו הנצחית, וכמשארז'ל (ירושלמי שבת ו:)" כל האומר שמועה מפי אומרה היא רואה בעל השמועה כאלו הוא עומד כנגדו" (ועיי' בלק"מ סי' קצ"ב), וזה בודאי יסייע לו להרגיש מעט אפסיות דעתו מול דעתו הקדושה ולקבל דבריו ביראה כמו שהחולה הגדול ביותר שומע רפואתו מהרופא הגדול ביותר, כי בודאי אם היה עומד מול הדרת פני רבינו הקדוש לא היה מעיז לחלוק ולומר הבנה אחרת והיה בטל אליו בתכלית

אצלו, על-כן נדון במותרות", ע"כ.

י. עיי' לקו"מ ח"א קכ"ג: "העיקר והיסוד שהכל תלוי בו, לקשר עצמו להצדיק שבדור ולקבל דבריו על כל אשר יאמר כי הוא זה, דבר קטן ודבר גדול, ולבלי לנטות ח"ו מדבריו ימין ושמאל ולהשליך מאתו כל החכמות ולסלק דעתו כאילו אין לו שום שכל בלעדי אשר יקבל מהצדיק והרב שבדור, וכל זמן שנשאר אצלו שום שכל עצמו, אינו בשלמות, ואינו מקשר להצדיק", ועיי' נפלאות בזה בלקוטי הלכות (תפליין ה-ה) וז'ל: "זהמון עם שאין זוכין לזה לזכר הנוף כל כך בו' עיקר תיקון שלהם הוא על ידי קרבת הצדיקים אמתיים שזכו על ידי זכור גופם למוחין גדולים אמתיים ולרוח נבואה רוח הקודש אמתי. ועל ידי זה הם יכולים לברר המדמה של כל העולם גם כן כדי שיזכו כלם לאמונה שלמה בתכלית, אבל צריך שיהיה להם על כל פנים איזה אתערותא דלתתא, כידוע שבלא אתערותא דלתתא אי אפשר להוציאם ממקום שהם בעל כרחם, ועיקר אתערותא דלתתא שלהם הוא שיפשיטו את דעתם ויסלקו את חכמתם ושכלם לגמרי כאלו אין להם שום שכל כלל, רק יטו אונם ולבבם היטב לקול דברי הצדיק האמת וימסרו לבם ושכלם אליו לגמרי. כמו שאמר רבנו ז'ל שכל זמן שנשאר להאדם שום שכל עצמו אינו מקורב כלל, כמבואר בסימן קכ"ג שעיקר קבלת התורה היה רק על ידי שסילקו את חכמתם לגמרי כ' ועיקר תיקונם להתקרב להשם יתברך הוא על ידי אמונת חכמים, דהיינו להתקרב לצדיקים אמתיים ולהאמין בהם ולבטל דעתו נגדם לגמרי כאלו אין לו שום שכל כלל כ' והכל יכולין להתתקן והכל יכולין לקבל אור המוחין של התפליין, ובלבד שיהיה בבחינת עור בהמה טהורה כ', דהיינו שפשיטין ומעבדין את מחם ושכלם ודעתם מכל דעותיהם וסברותיהם ועקמימיות שבלבם שהיה להם עד הנה, רק מכינים דעתם וכוחם וכל גופם לקבל קדושת המוחין של הצדיקים על כל אשר יאמרו כי הוא זה. ולבלי לסור מדבריהם ודעתם ימין ושמאל, ואז אף על פי שקלקל כל כך עד שהוא בבחינת עור נבלה וטרפה, אף על פי כן הוא יכול להתתקן ולקבל אור קדשת המוחין".

יא. ועיי' נוראות בליקוטי הלכות (קריאת שמע הלכה ד): שזהו תנאי הכרחי ומבלעדי זאת אי אפשר שיקבל דברי הצדיק לטוב אלא להיפך ח"ו, וז'ק שם: "שאינו לנו שום תפיסה בהתורה הקדושה כי אם כפי תקון הברית, שהוא תקון כלי המוחין שאו מקבל האור בבחינת ברכה, בבחינת סם חיים בבחינת צדיקים ילכו בהם, אבל להיפך כשלא תקן הברית עדיין אז ח"ו אינו יכול לקבל האור בבחינת ברכה, ונצטיר האור להיפך ח"ו, ולאורה לא שבקת חיי לכל בריה, כי אם כן זה שלא זכה עדין לתקון הברית אפס תקוה כי אינו יכול לקבל שום עצה מהתורה הקדושה, מאחר שהמוחין שלו אינם מתוקנים על ידי פגם הברית שפגם ואדרבא לא זכה נעשה לו סם מות ח"ו ואפילו כשיבוא להצדיק והצדיק יגלה לו תורה ומוסר מה יועיל לו, אדרבא יוכל לקלקל לו יותר כ' ועיקר העצה לכל זה הוא האמונה הקדושה כ' הן בכלליות התורה והן בפרטיות בכל דור ודור שצריכין להתקרב להצדיק האמת שבכל דור ודור, העיקר הוא האמונה, שצריך לבטל דעתו לגמרי כאלו אין לו שום דעת עצמו כלל ויסתכל רק על האמת לאמתו. וימשוך עצמו רק אל האמת שהוא בחינת אמונה ולא יטעה את עצמו. ואז בודאי יזכה לקבל עצות קדושות ותקון גדול מהצדיק ותורתו אף על פי שלא תקן בריתו עדיין ואין המח שלו בשלמות, והעיקר שייקר את מקומו וידע זאת בעצמו איך המח שלו אינו מתוקן כראוי כ' ועל כן הוא צריך לבטל דעת עצמו לגמרי, וכשבא אל הצדיק יטה דעתו רק על האמת לאמתו וכן כשעוסק בתורה יבטל בכל פעם הערמימיות שנכנס בתוכו. ויבקש מהשם יתברך שיגלה לו נקדת האמת בכל פעם שידע תמיד בכל עת איך להתנהג באמת לאמתו. ואם יבוא על דעתו איזה קושיא על הצדיק יבטל דעתו ויאמר בלבו מי אני ומה דעתי וחכמתי שיהיה קשה לי איזה קשיא על השלם בדעת, כי הלא אני יודע בעצמי שדעתי עכורה ופגומה מאד כ' ויבטל דעתו לגמרי ויסמך עצמו רק על אמונה וימסר לבו להשם יתברך ולצדיקי אמת ולתורתם הקדושה שיוליכו אותו בדרך האמת כרצונם. ואז יזכה שיהיה לו האמת בכל עת, ויזכה לצייר ולקבל אור תורתם בבחינת ברכה אף על פי שלא זכה עדין לתקון הברית".

יב. עיי' לדוגמא בהקדמת מוהרנ"ת לליקוטי מוהר"ן: "וכל תורה ותורה שגילה לעם סגולה, כולם מלאים עצות נפלאות ונוראות לעבודתו האמתית יתברך, כאשר יראה הרואה בעיניו, אם ישים לבו עליהם באמת לאמתו, כי אך לזה היתה כונתו הקדושה, לעורר ישנים ולהקיץ נרדמים, להישיר לבות בני אדם אחינו בני ישראל אליו יתברך, לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו, לפקח עינים עורות, ולהוציא אסירים בכושרות, להוציא ממסגר אסיר מבית כלא יושבי חשך, האסורים בתאוותיהן, והלכודים בהבליהם, והנחדים בעוונותיהם, להטות לבבם אליו יתברך להשיבם אל ה' באמת בדרך הישר והנכון לפניהם, בדרך אשר דרכו בו אבותינו מעולם". וכן בהקדמת הליקוטי הלכות: "דע, שכל הדברים שגילה רבנו זכרוננו לברכה, הם הקדמות חדשות לגמרי, וכולם הם עצות ודרכים נפלאים להתקרב על ידם להשם יתברך כל אחד ואחד ממקום שהוא".

הקדושים מלבשד העצות של פעולות מעשיות.

וע"כ, בכל פעם שניגשים ללימוד הקדוש הזה של תורת הצדיק יש להתבונן איזה מהחלקים פועלים ומקבלים עתה בלימוד זה ולחדד זאת, [לפעמים רואים רק חלק אחד ולפעמים את כולם].

כי כאמור יש בדבריו הק' המון 'עצות' של השקפה והסתכלות נכונה, ואף שנדמה שאין כאן הוראה על פעולה גשמית מסוימת, אולם בפועל היא עצה עצומה מאד בעולם המעשה, כי כיון שעיקר היצר הרע הוא שקר<sup>3</sup>, והיינו, שעיקר כחו הוא במה שמכניס הסתכלות של שקר על הבריאה ומהותה, וכל התוצאות המעשיות של עבירות ומכשולות ח"ו הם כבר תוצאות ההסתכלות הזאת, כי סוף מעשה במחשבה תחילה, וכל תולדות הפעולות נעוצות בדרך ההסתכלות, ע"כ הצדיק מגלה האמת, ועי"ז לבד כבר נפל הרבה מכח היצר.

והאמת הזו מקיף את כל חלקי הבריאה, ברוחניות ובגשמיות בעבר בהווה ובעתיד, בכלליות ובפרטיות, אשר השקפת האדם על כל אלה גורמים את פעולותיו ובהכרח להעמיד השקפת האמת בכל אלה ועי"ז לבד נמנע הרבה רע ופועלים הרבה טוב.

ובכל דיבור ודיבור בלקו"מ, אף שלא מבואר בהם עצה של פעולה מעשית, אולם אם נתבונן היטב נמצא בהם הגדרות אמיתיות על מהות הבריאה ומהות ישראל ושייכותם להש"ת ומהות התורה והמצוות וכדו', שעצם הגדרת אמת זו סותרת שקרים הרבה של הס"מ, ואם יקבלו הדברים בתמימות ופשיטות גמורה הרי הם מצילים הרבה מאד מריבוי שקר דסט"א שהם כאמור עיקר הגורמים גם למכשולות והעוונות בפועל ר"ל.

ודוגמא לזה הוא כל תורת ההתחזקות שרביז"ל כל כך הרבה לדבר עליה, שרוב העצה היא עצה של השקפה, איך להסתכל על שוויות כל נקודה טובה שמזה צריך לבוא לשמחה, ורביז"ל כבר סותר בזה המון שקר של עצבות שמזה בא הרבה עוונות כידוע, או הגילוי על התחדשות, שברובו הוא עצה של השקפה, שמלמד שבאמת בכל רגע מתחדשת תקוה חדשה וחסדים חדשים, וזה מעיקרי העצות לקיום התורה כמבואר בלקו"ה קריאת התורה ה"ו ועוד.

ועיקר יגיעתנו צריכה להיות להשליך שכלנו והשקפתנו הקודמת ולקבל דבריו והשקפתו האמיתית כפשוטם ממש בתמימות גמורה 'על כל אשר יאמר כי הוא זה', ולא להתחכם נגד זה, ועל ידי זה תבוא ישועתנו.

## עצה מעשית

[ב] בנוסף לכך יש גם הרבה עצות של פעולות מעשיות, שרבינו הקדוש מגלה בשורש כל דבר מה מסוגל למה, וכל אחד יכול לתפוס ולהתחיל בנקודה הקרובה אליו [וכמבואר מזה בהקדמת ספר המדות ועוד הרבה, ועיי' בה' פריקה וטעינה ה"ד סוף אות לד].

ובעת שלומדים בעיון יש לשים לב היטב להבין פעולת העצה ומהותה, ולהתבונן ולהעמיק בכל פעם כשמביא הגדרה חדשה במהות העצה, (כגון בהתבודדות, שלפעמים קורא לזה 'משפט' ולפעמים 'שוב הדעת' ולפעמים 'פרש שיחתו') וכל הגדרה בזה מוסיפה הבנה חדשה במהות פעולת העצה, מה זה התבודדות ומה צריך לעשות אז, וצריך לדייק בלשונו ולהתייגע להבין מה היא אמתת קיום עצה זו ועיי' בה' שלוחין ה"ה מה שהרחיב בזה על חובת החיפש והסלסול בתורת הצדיק להבין עמקות אמתת העצה למעשה.

אולם גם כשלומדים עצה מעשית יש לזכור בלימוד זה לחפש הרבה את החלק הראשון של עצת ההשקפה שמחדשת לגמרי את הפעולה המעשית.

כי דבריו הק' מלאים חידושים ביקרת שוויות העצה המעשית וסגולתה, כגון מה שמגלה שהתבודדות 'היא מעלה גדולה ועליונה מן הכל' או ש'אי אפשר להיות איש כשר כי אם עי' התבודדות', ויש להתבונן היטב באמתת ההגדרה הזאת ובאמתת השוויות הזאת שגילה לנו עד היכן מגיע כח ההתבודדות ולחדש עי"ז נפשו לגשת לעצה זו ביתר אחריות ויראה וביתר תקוה להנצל עי"ז ממה שצריך להנצל ולזכות למה שצריך לזכות, וכפי מה שמקבלים אמתת ההגדרה והגילוי הזה בתמימות ופשיטות כך מתחדש הכח לקיים זאת בפועל וניגשים לזה ברצונות אחרים לגמרי, שה משנה כמובן לגמרי את תועלת העצה המעשית לאין ערוך

כמו כן יש לקבל וללמוד מדבריו בכל עצה שמגלה, חיזוק לקיום העצה בכל מצב [כגון מה שאומר שצריך להתבודד גם כשאינו יכול לומר כי אם תיבה אחת או אפילו רק להתנגע לדבר וכו'] ולהכניס בלבו היטב שהעצה הזאת צריך לקיים בפשיטות גם כשיזדמן לי אופן כזה ובכל המצבים.

## סגולה

[ג] כמו כן יש לזכור שעצם הלימוד בדברים הקדושים הללו שמדברים משורש העצה מעוררים כח ההשפעה לזכות לדבר זה, ובפרט כשמכוונים לזה ומתפללים על כך ועושים פעולות עי"ז וכו' וכמ"ש ראבר"נ בהקדמת תו' ס"ו.

וזהו חלק ההתעוררות הסגולי, דהיינו, שכשלומדים דברי הצדיק הרי זה מועיל באופן סגולי לעורר לב האדם לקיים עצה

יג. עיי' ספר המידות - ערך אמונה אות נד - מרוח פיו של השקרן נעשה יצר הרע, וכשיבוא משיח אזי לא יהיה שקר, בשביל זה לא יהיה יצר הרע בעולם" וכמבואר בלקו"מ ס' א' שלא יחפץ בתבונה כ"א בהתג' זהו היצר, ועיי' לקו"מ סוס"כ"ה שהיצה"ר הוא המדמה, וכן מבואר שם ס' מ"ט שהמחשבות רעות שבלב והציור המטוטמטם שבבריאה הוא עיקר היצר, והאריך בזה בסי' נא שעיקר הרע בעולם הוא עי' שקר עיי"ש.

יד. וזל"ק שם: "באמת כל דבריו נכונים וקיימים נאמנים ומועילים לעד והם מסוגלים מאד גם בעניני הגוף לכל מאורע ותלאה שעובר על האדם, שילמוד ויעסוק הרבה בהתורות המדברות מענין זה ובהתפילות וההלכות ממורג"ת ז"ל שנבנו עליהם, והעיקר היא האמונה, כי עי"ז נתקשרים ונכללים בעת עוסקו בהם ברוחם ונשמחם השורה על אנפי דבריהם הקדושים, וגם עי' האמונה לא ימלט מכמה נקודות טובות של השתדלות בכל לב ונפש לקיימם ולעשותם

שהאריך הרבה בלקוטי הלכות שלוחין ה"ה עיי"ש]. הרי שכאן נצרכת ביותר התפילה על זה שימצא אמתת דעת קדשו, וכמו שמוהרנ"ת מביא הרבה<sup>טו</sup>.

ג. אולם מלבד זאת, הרי עצם הכנסת הדברים לתפילה היא הגורמת להבנת עומק המוסר הטמון בדברים אלו שגילה וכמו שאמר רביז"ל בפירוש<sup>טז</sup>.

ד. בנוסף, כבר נודע שעיקר גדול הוא לעשות מהתורות תפילות [עיי' ראש חודש ה"ה שהרחיב בזה] ובכל פעם יש לבקש על מה שלמד שיזכה להאמין בכל מה שלמד, ולפרט היטב כל הגדרה בתפילתו שיזכה להסתכל כך על עצה זו ושיזכה לקיים מה שלמד, וזהו כלי נפלא לקבלת שפע העצה הן בדעת והן במעש.

ב] ועוד זאת בה, כי ידוע שעיקר הבינה היא בלב, ורק על ידי לב שלם אפשר להבין אמתת העיון בתורה, וכשמכניס דברי רביז"ל לתוך תפילה והתבודדות אזי נעשה לבו כלי מוכן לקבלת הדברים, וכמבואר בדבריו הק' (בתו' ל"ד קמא), שגם מי שמשוקע באהבות רעות ר"ל ולבו שבור מחרפה ואין לו כלי קיבול לעבודת ה', גם הוא יכול להתחדש ע"י שלש הנקודות, נקודת הצדיק ונקודת החבר [דהיינו, שמדבר עם חברו בתמימות מה הבין בזה וחברו מקבל ממנו את אשר הוא הבין כי יש בכל אחד נקודה מה שאין בחברו, כמבואר שם] ונקודת עצמו כשמתבודד ומפרש שיחתו עיי"ש.

וע"כ כשלומד דעת הצדיק ואח"כ עושה מהתורות תפילות ומכניס דבריו בתפלה בינו לבין קונו, עיי"ז יכולים ליכות לתקן הלב ולברוא לעצמו לב חדש להתחיל מחדש בעבודת ה', וזה חיזוק גדול שאף מי שאין לו לב כלל אולם אם יתמיד ללמוד ולדבר בזה עם חברו ולהתבודד על זה כפי יכולתו יזכה עיי"ז עצמו ללב חדש, שהוא עיקר הכלי להבנה אמיתית בדעת קדשו.

זו, ובלשון מוהרנ"ת (עלים לתרופה - מכתב רצט) "כי כל לשון ולשון הקדוש והנורא של רביז"ל שמזכיר אצל כל דבר, יש לו כח מיוחד לעורר ולחזק את הלב ישראלי לעסוק בזה", ע"כ.

ואף כשלא נתחדש לו דבר מיוחד במה שלמד, כי כבר ידע מקודם מה שמוטל עליו לעשות (כגון כשלומד מענין עצת ההתבודדות, וכבר למד זה הרבה בפעמים אחרות וידוע שצריך להתבודד וכדו'), אולם עצם הלימוד מועיל מאד לעורר ולחזק לעסוק בזה כי 'לשון חכמים מרפא'.

ומלבד זה עצם סגולת הלימוד הקדוש מועיל הרבה לטהרת הלב ומזכך עד בלי די, וכמבואר בסוף הקדמת חיי מוהר"ן ז"ל: "כי אפילו דיבורם פשוטים של רביז"ל הגדול והקדוש הם פותחים אור גדול ויש להם כח גדול לעורר כל העולם לעבודתו יתברך", ובפרט לימוד העיון, כמו שהאריך בזה ראבר"ני<sup>טז</sup>.



## חפוש בתפלה

א] מלבד חלק החיפוש של לימוד בעיון לפי ערך שכלנו, יש לזכור שאחד מעיקרי חלקי החיפוש וההבנה בדבריו הק' הוא על ידי רבוי תפילה, ויש בזה כמה נקודות:

א. כמו בכל חלק בתורה הרי אמיתת ההבנה והישרות ולאוקמי גירסה שתלוי גם ברבוי תפילה כידוע, כך גם בחלק זה שבתורה, שצריך להתפלל שיזכה ללב פתוח ומבין ושיזכה לכוון לאמת וכו'.

ב. בנוסף לכך הרי בלימוד זה במיוחד, מכיון שעיקר קבלת דעת הצדיק תלויה ברבוי החפוש מגודל העלמתו [וכמו

שעי"ז יוצא מכה אל הפועל כח סגולותיהם לפעול פעולות גם בגשמיות, וכאשר שמעתי בזה כמה מעשיות מאנ"ש, ועיקר תעלומת סגולותיהם היא להצמיח גאולתנו ופדות נפשנו שמחמת זה נשמע מפיו הק' שהספר שלו הוא אתחלתא דגאולה<sup>טז</sup>.

טו. כמבואר בהקדמת ביאור הליקוטים עיי"ש בהרחבה, ובתו"ד כתב שם: "זכירית הצדיק הרופא נפשות לזה העולם ברפואות ותחבושות יקרות ונפלאות שלא נתגלו עדיין מעולם, נתחדשים כנגד זה מחלות ומכאובים חדשים שלא היו עדיין בעולם ושאין ביכולת לעמוד כלל נגדם אם לא בסגולות ורפואות הצדיק שנתחדשו וירדו כנגדם באלו העתים, והבלתי מתרפא בהם אבדה תקוותו ח"ו. ולפי כ"ז תבין ותתבונן ברוב ועוצם חיוב והכרח הלימוד בהתורה שבנסתר שזכינו ע"י רבינו ז"ל, כי הן המה התבלין המוכרחים להיצה"ר שבעת הלימוד, שע"ז אמרו חז"ל בראתי יצה"ר בראתי תורה תבלין והעיקר הוא לימוד העיון שבה כמבואר מדבריו הק' בליקו"א סימן ק"א, שזה הוא הלימוד המסוגל להנצל על ידו מהתאוות והמדות רעות, ובספר המדות אות סוד, מבואר שבעיון עמוק בסודות התורה יכולים לפקוד עקרונות ולרפאות חולאת חזק (שגם מזה מוכן גודל ועוצם מעלת זה הלימוד) כו' וכן גם כל דברי הנחל הנובע משם ע"י רבינו ז"ל, שמחמת זה מבואר מדבריו הק' שגם הקובע לעצמו בכל יום, שיעור הלימוד בספריו הק' לא יסתפק א"ע בשיעור לימוד פשוט אבל יחלק את העתים, ויוסף לקבוע לעצמו שיעור לימוד העיון בספריו הקדושים<sup>טז</sup>.

טז. ודוגמא אחת מני רבות, בהלכות ברכת הריח ד-א': 'כל צדיק אמתי יש לו בחינת רוח נבואה רוח הקודש שעל ידי זה עיקר ברור המדמה שעל ידי זה עקר האמונה שתלויה בברור המדמה וכו', אבל אין הדבר בא בנקל להתקרב לצדיק אמתי, כי צריכין לחזר אחריו ולבקשו ולחפשו מאד מאד, כי כשמ" תקרב למנהיגי שאינו אמת. אזי אדרבא, נתקלקל המדמה יותר ויכול לבוא לאמונות כוזביות וכו', על כן צריכין לחפש ולבקש מאד ולהתפלל לה' יתברך הרבה מאד שיזכה להתקרב לצדיק אמתי שיש לו בחינת רוח נבואה. כדי שיתברר המדמה שלו, כדי שיזכה לאמונה שלמה<sup>טז</sup>.

יז. עיי' שיחות מוהר"ן - אות קצו: 'גם אלה דברי רבנו זכרוננו לברכה, המוסר של התורה שלי נפלא ועצום מאד, אילו היו אומרים זאת התורה בלשון אחר, בלשון מוסר, היה מעורר ומשבר את הלב מאד כי כולה מוסר השכל, מוסר גדול ונורא מאד, על כן צריך ליוזר לקיים מה שהוהרתי אתכם לעשות מן התורה תפלה, כי יתכן כשמתחילין להכניס זאת התורה בתוך דברי התעוררות ושיחה של תפלה בודאי תעורר ותשבר את לבו מאד<sup>טז</sup>.



# וילך שמואל הַרְמָתָה

הגיו לב וראשי פרקים משולבים בעובדות ומעשים מתהלכות חייו הנאדרים בקודש של החסיד המופלא רבי שמואל שפירא זצ"ל מהליכתו המרוממת עם התורות הקדושות שבספר ליקוטי מוהר"ן "אתחלתא דגאולה" \* עמם יצא להתבודד בשדות וביערות ימים ולילות ושם בין אילנות היער קיים בנפשו ויזעק שמואל אל ה' כל הלילה \* מהם ינק את חיותו ותבערת שלהבת עבודתו את בוראו והם שהצמיחו בלבבו את התשוקה העזה והגעגועים היוקדים עד כלות הנפש לביאת הגאולה ולהתגלות רוח אפינו משיח כלליות הרועים אליו נכספת נפש כל חי כל הימים

פעם אָמר רַבְּנוּ כְּמִתְאַוְּנֵן: "אִף שֶׁהֵנֶכֶם אֲנָשִׁים כְּשָׂרִים, אָבֵל לֹא לְזֹאת הִתְכַּוְּנִיתִי, הִתְכַּוְּנִיתִי שִׁיְהִיו לִי אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ, שִׁיְהִימוּ לְהֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ לִילֹת שְׁלָמִים כְּחֵיות הַיַּעַר". "נִישֵׁט דָּאס הָאָב אִיךְ גִּימִינְט – אִיךְ הָאָב גִּימִינְט צוּ הָאָבִין אַזְעֵלְכֶע מְעַנְטְשֵׁן וְאָס זְאָלן בְּרוּמֶען צוּ הֵשֵׁם יִתְבָּרֵךְ אַ גָּאנְצֶע נֶאכְט ווי דִי חֵיות אִין וואַלד".



"לא לזאת התכוונתי, התכוונתי שיהיו לי אנשים כאלו, שינהמו להשם יתברך לילות שלמים כחיות היער". - לזאת ציפה ויחל רבינו הק' מאנשיו ומתלמידיו הקדושים, שלמרות שהעיד עליהם על היותם אנשים כשרים, השתוקק שיהיה לבם בוער ויוקד בכיסופים להשם יתברך עד אין סוף.

כזה היה החסיד רבי שמואל שפירא אשר לשמו ולזכרו תאוות נפש, מי ימלא תוקף עוז עבודותיו הנוראות את בוראו משחר נעוריו ועד אחרית ימיו, מי ישמיע כל תהילתו ושבח קדושתו העליונה והנוראה, ואת היותו חטיבה אחת של מסירות נפש להשם יתברך ולתורתו הק', ומי יתאר את שלהבת לבבו ודבקותו ברומומות קדושת הצדיק האמת האור המאיר בכל העולמות, דומה שיכלה הזמן והגיליון והמה לא יכלו.

ואולם רבי שמואל כשלעצמו כל מהותו היתה אחת: השתוקקות עזה וכיסופים עד כלות הנפש אליו יתברך, ומתבערת הלב נבעו ונשפעו כל מעלותיו ומדרגותיו והליכותיו בקודש כחד משרפי מעלה.

ואותו רבי שמואל גיבור ואיש מלחמה הארי שבחבורה, מרקיע השחקים בתפילותיו היוקדות והלוהטות והתבודדותיו הרצופות במעבה היערות ימים ולילות, החד בדרא בפרישות והתנזרות ועצימת עינים מחיזו דהאי עלמא עד קצה האחרון, לא ביקש דבר, לא ציפה למאומה ולא קיווה לשום מעמד ואחיזה, התרחק בתכלית ההרחקה מהנהגה והתנשאות, סלד ומאס עד לעמקי נפשו מכל צל צילו של התבלטות ופרסום מדומה, וכל תקוותו היתה שיזכה להיות ראוי להיקרא על שם אנשי הצדיק ולהימנות על ה'בי כנישתא חדא' דיליה.



אכן, עמוד האש הזה שהלך לפני המחנה, ושלהבת הלב שהיתה עולה תמיד מאיליה והלהיטה והאירה באור יקרות את לבם של בני הדור האחרון, מקור עליון ונשגב היה לה. היו אלו בארות המים חיים התורות הקדושות שגילה ראש בני ישראל, מהם שאב תעצומות רוח ואור של התחדשות שהלהיבו את לבו ביתר שאת ועוז בעבודת הבורא יתברך.

כבר בראשית שנות התקרבותו בשחרית ימיו, היו תורות ידועות - שהם שערי הקדושה התפילה והביטול דרכם

ניתן להיכנס להיכלי תורת הצדיק - שהלך ובער ודבק בהם במשך מספר שנים רב עד כלות הנפש, כשעל כל דיבור ודיבור שבתורות הללו היה מפרש את שיחתו ושופך את לבו כמים נוכח פני ה' בשאגות וזעקות שבקעו עד לב השמים.

וההליכה עם התורות נמשכו לכל אורך שנות חייו, מדי תקופה היה בוחר לו תורה הקרובה לנקודה השייכת וקשורה ללבו בעת ההיא, והיה חוזר ומשננה ומעמיק ומחפש ומבקש את פנימיותה, את התנוצצות התגלות בעל השמועה והמאמר החבוי בה, כשהוא דולה את העצות לעובדא ולמעשה העולות ממנה, ועמה היה מתבודד ומשיח את לבו לילות וימים ארוכים. כך עלה ונתעלה עמהם עד שכל דברי רבינו הק' בספריו היו חקוקים וחרוטים על לוח לבו, וברבים מהם היו ממש שגורים על לשונו מילה במילה, כשהוא חי אותם בכל נשימה ונשימה.

ביותר היתה נשמעת וניכרת אור ההליכה בתורה בשעת עמידתו בתפילה השחר, בה היה יכול היה להאריך במשך שעות ארוכות, בנעימות ומתיקות נפלאה ממיסת לב, כאשר פסוקי התפילה הנזכרים בתורות הק' מבעירות בקרבו אור התנוצצות אלקות הגנוז בהם, וכפי שהיה שח אודות כך תמיד בן טיפוחיו ששמשו והתלווה אליו רבות החסיד ר' מרדכי אלעזר רובינשטיין ז"ל:

על מה ולמה היה לוקח לרבי שמואל ורעיו תפלת שחרית במשך כמה שעות? אין זה כי אם מאחר וכל ה'סידור' היה מונח בליקוטי מוהר"ן הקדוש, כל פסוק שהוזכר בתפילה ובזמירות השחר כדוגמת 'תהומות יכסיומו' (תורה ט') 'עזי זמרת י'ה' (תורה ק"ה) 'דרשו ה' ועזו' (תורה ל"ז) ועוד הרבה כיוצא בזה, 'די גאנצע סידור ליגט אין ליקוטי מוהר"ן הק'.. וכך היה מסתגר במערת שמעון הצדיק עטור בתפילין ועטוף ומכוסה בטלית ומתפלל עם התורות של רבינו הק'.. מתפלל יחד עם הרבי.

כשהיה מתאר זאת ר' מרדכי אלעזר ברגש ובדמעות את תפילותיו הלוהטות של רבי שמואל, היה מפטיר בגעגוע נפש: איי איי 'בהיותו במערה תפילה' - "אין די מערות, מ'ליגט אונטער'ן טלית און מ'דאוונט מיט דעם רעבני'ס תורות... [=] בתוך המערות, מתחת לטלית ולהתפלל עם התורות של רבינו, כאומר זה כבר תפילה נשגבת ואחרת לגמרי..

נראה עוד להלן בנועם שיח שנערכה עם רבי שמואל כיצד הדרך להלביש את התפילה יחד עם התורות של רבינו הק'.



כד בכד עם ההליכה עם התורות, קיים רבי שמואל בתמימות ופשיטות גם את חפצו ורצונו של רבינו הק' בשיחת קדשו (חיי מוהר"ן שמ"ו): "שטוב לקבוע לעצמו שני שיעורים ללמוד ספריו הקדושים, שיעור אחד פשוט ללמוד במהירות

הרבה מאד כדי שיהיה שגור בעל פה, ושיעור אחד ללמוד בעיון גדול. כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו”.

שיעורים קבועים בלימוד העיון בספר הקדוש ליקוטי מוהר”ן היו לו לרבי שמואל, ועם יחידי סגולה אף למד עמם בחברותא, וכפי שמספר הרב החסיד ר’ יעקב מאיר שכטר שליט”א על קביעות ארוכת זמן ומאירה שזכה והיתה לו עם רבי שמואל, בתקופת מגוריו בשכונת קטמון, בה היו מתוועדים יחד ועסקו בלימוד תורה אחר תורה בעיון מעמיק הדק היטב – ולא דווקא על דרך העבודה לבד – כשרבי שמואל עמל ומדקדק בכל אות ומילה ויגע להבין ולהשכיל בביאור כל פסוק וראיה ובכל דיבור והשגה שבמאמר, כשאת הביאורים הוא דולה מתוך מיניה וביה וקשרי של התורה. כך עברו יחדיו על קרב לשלושים תורות מהספר הקדוש “ליקוטי מוהר”ן”.



עוד זאת יש לציין, שאת מצות ‘ושננתם לבניך’ היה מקיים רבי שמואל בלימוד הספר הקדוש ליקוטי מוהר”ן, כאשר עם כל בן ובן לקראת כניסתו לעול תורה ומצוות היה לומד גומר עמו את הספר הקדוש ליקוטי מוהר”ן.



אכן לא נכחד, כי עם כל שקידתו הגדולה של רבי שמואל בלימוד תורתו של רבינו הק’ – הרי שביותר עסק והתמיד בספר הקדוש “ליקוטי הלכות” – כשעל תורה ותורה שהלך בה עבר על כל ההלכות שנתחדשו עליה והרבה להגות ולהתבונן בהם, שכן בהם ראה את שלימות לימוד והעיון שבתורה, שכן מבלעדי ביאוריו של מוהרנ”ת אין כלים ויכולת כלל להשיג אפילו את פשטות דברי רבינו הק’ בתורתו העמוקה מני ים.



ומעל כל ההליכה עם התורות הק’ של רבי שמואל, התנוססה ככתר יהלום נוצץ ומזהיר, אמונתו הצרופה החזקה והתמימה בכוח סגולת קדושתם העליונה והנשגבת ובתוקפם הנצחי של התורות הנוראות שגילה רבינו הק’, לפעול פעולות ולהושיע גם כהיום הזה כבחיים חיותו וכשעת התגלותם ואמירתם ויותר ויותר, וכדבריו הנאמנים והבהירים של רבי אברהם בר”ן ז”ל (בהקדמת תפארת הליקוטים): “לכל מאורע ותלאה שעובר על האדם, שילמוד ויעסוק הרבה בהתורות המדברות מענין זה, ובהתפילות וההלכות ממורנ”ת ז”ל שנבנו עליהם. והעיקר הוא האמונה, כי על ידי זה נתקשרים ונכללים בעת עוסקו בהם, ברוחם ונשמתם, השורה על אנפי דבריהם הקדושים...”

היה זה בתקופת שלטון הסובייטי, כאשר מחיצה של ברזל הפרידה בין הדבקים ומנעה מהם לפקוד ולהשתטח על ציון קודש הקדשים. ביום מן הימים ניגש אחד מהחסידים

אל רבי שמואל, ושוחח עמו בהשתוקקות על כך שדרכי הציון הק’ בית חיינו ותקוותינו סגורות מבלי באי מועד, ואנה אנו באים ומה יש לעשות כדי לזכות להגיע אליו. מיד התעורר רבי שמואל ותשובתו המיידית היתה: “נו, אויב אזוי דארף מען אנהייבן גיין מיט תורה ס”ו” [=נו], אם כן צריכים להתחיל ללכת עם תורה ס”ו, שם מגלה רבינו הק’ נפלאות שבכדי לשבר ולהתגבר על המניעות שיש לכל אחד מישראל להתקרב אל הקדושה ולזכות להוציא את הדבר שבקדושה מהכח אל הפועל – ומזכיר שם רבינו הק’ להדיא כדוגמת את ענין הנסיעה לצדיק אמיתי שהוא נקודת האמת שבין הצדיקים שכל היהדות תלויה בו – הוא על יד שמתגבר בתשוקה וכיסופים כי כל המניעות כדי להגביר את החשק, ובכוחם יזכה להציאם מהכח אל הפועל.

ואומר ועושה ומדבר ומקיים, התחיל רבי שמואל ללמוד את התורה ס”ו וללכת ולהתבודד עליה, להגביר שוב ביתר שאת את החשק אל הציון הק’ שכבר היה יוקד בקרבנו מאז ומתמיד, וכפי שאכן זכה לבסוף לפקוד את הציון הקדוש פעמיים באהבה.



יום הפורים הקדוש דמוקפין, יום ההתגלות הגדול של רבי שמואל, בהוא יומא היה יוצא לאור רבי שמואל מההעלם אל הגילוי, ואם בכל ימות השנה היה מתהלך בצדי הרכים ונחבא אל הכלים הרי שבעת קיום מצות חיוב איניש לבסומי, בשעה שנכנס יין יצא הסוד היו פניו מבהיקים בחן נפלא מזיו אורו של אור האורות, ופיו לא פסק מלדבר דיבורים בוערים נחלי אש מגדולת רבינו הק’ ותורתו ועצותיו הקדושים.

ואמנם כל מי שהקשיב לדבריו המבוססים מנועם העליון של אור הצחצחות, הבחין וידע באיזה תורה הוא עוסק והולך בה, שעל העצות והדיבורים הגנוזים בה היה חוזר בקול חוצב להבות אש.



ובימינו סגיאין ונהירין אלו, יומי דניסן, כאשר קול התור נשמע בארצינו, ובפרט עתה כשקול התורה הנכספת “תקעו אמונה”, תורת החיפוש והגעגועים אחר כלליות הרועים תקוות כל הדורות, הולכת ובאה לקראתנו, יעלה ויבוא ויגיע ויגע ללבנו, בבחינת מתי יגיע מעשי למעשי אבותי, מעשיו של רבי שמואל חסידא, לצעוד בעקבותיו להיאכל ולהיכלל בצדיק הדורות חי עלמין, להאיר באור החיים האמתיים והנצחיים את ימינו ושנותינו לחזות בנועם ה’ ולבקר בהיכלו כל הימים.

# "ללכת עם תורה, זה לתרגם אותה על עצמן בתפילה, בלימוד, בכל היום!!!"

מתוך שיחת מופלאה ונדירה שנשמרה לדורות לפני כיובל שנים עם החסיד המופלא, אביק באור הצדיק, רבי שמואל שפירא זצוק"ל

## בפרשת יתרו שנת תשל"ה

בהמשך למאמר הנרחב על הליכתו של רבי שמואל שפירא זצ"ל עם התורות של רבינו הקדוש, מוזכרים באים בזה קטעים נבחרים משיחה נפלאה ונדירה שנערכה עם רבי שמואל זצ"ל, לפני כיובל שנים, השופכים אור בהיר על דרכי ההליכה עם התורות של רבינו הקדוש.

כאשר בכל תשובה ומענה שבשיחה זו, עולה ומבצבצת שפלות רוחו וחכמת האמת אשר שכן בקדו, וניתן להריח ולהתבסס מיראתו וקדושתו וטהרתו, ועוצם דבקותו ברבינו הקדוש ותורתו הנוראה. כן צירפנו לזה עוד קטעים מדבריו המאירים בגדולת מעלת הלימוד בספר הקדוש "ליקוטי הלכות" המבאר הגדול של הספר הקדוש "ליקוטי מוהר"ן", אשר ממנו יסוד ופינה להליכה נכונה וישרה עם התורות של רבינו הקדוש.

שככה התנהג, אבל אפילו אחרים...



השואל: שמעתי שעם תורה ס"ז הוא הלך ששה חדשים או יותר.

ר' שמואל: כן. כל אחד לפי ערכו יכול לזכות קצת מזה! קצת לזכות!



ר' שמואל: רבינו מתכוון שכשלומודים את התורה צריך לתרגם אותה על עצמו... עיקר הכוונה זה בתפילה, שיתרגם על עצמו את התפילה, עם התורה הזאת שהוא הולך בה.

אפילו את כל העבודות מה שהוא לומד וכל העניינים... הכל יתרגם את התורה על עצמו... היו כאלו מאנ"ש שהם זכו לזה, לפרש כל ענייניהם על פי התורה שהלכו בה, רבי אברהם בר"ן הרי ממנו לא מדברים

**"ללכת עם תורה, לתרגם את זה בתפילה, בלימוד, בכל היום!!!"**

השואל: אחד הדברים העיקריים שרבינו גילה ודיבר מזה הרבה, זה "ללכת עם תורה", מה הפשט ללכת עם תורה?

א. שיחת הר"ן רצ"ז "דבר עמנו כמה פעמים שרצונו חזק מאד שנלך עם התורות שגילה. דהיינו לילך תחלה איזה זמן עם תורה פלונית בערך ב' או ג' חדשים, דהיינו שיהיו כל עבודתו והילוכו ביראת ה' על פי הנאמר באותה התורה, וכל תפלתו ושיחתו יהיה לזכות להגיע למה שנאמר באותה התורה, וכן יתנהג איזה זמן. ואחר כך ילך איזה זמן עם תורה אחרת, וכן אחר כך, עד שיגמר לילך עם כל התורות. ודבר כמה פעמים מזה. אשרי מי שיאחז בזה"

ב. עיין בהערה קודמת בתוך הדברים.

**השואל:** האם כשהולכים בתורה הזאת אז אי אפשר ללכת עם תורה אחרת?

ר' שמואל: הפשט הוא הרי כתוב שמה פרק זמן, שילך פרק זמן עם התורה הזאת, שיעשה את כל העבודות את התפילה ואת הלימוד- שימצא הכל בתוך התורה הזאת.

■ ■ ■

**השואל:** איזה תורה צריכים ללכת? איזה תורה בוחרים?

ר' שמואל: כל חד כפום מה דמשער בליביה... איך שמאיר לכל אחד!!!

■ ■ ■

**השואל:** אני מבין שר' הירש ליב מסתמא תפס קודם את התורות ששייכים לתיקון הברית..

ר' שמואל: הוא מספר [ר' הירש לייב] הרי שהם הלכו הרבה עם תורה כ"ב, [השואל: עזות הגוף... ר' שמואל: כן..] כך שמעתי, פרק זמן הם הלכו עם התורה הזאת!!!

■ ■ ■

**השואל:** האם מקובל מר' נתן מה הסדר בזה?

ר' שמואל: לא שייך בזה סדר! כל אחד צריך לעשות לבד! לפי הקשר של התורה ולפי הסדר כך צריכים לתרגם ולמצוא את זה! והעיקר על עצמו... מה שחסר לו והעיקר מה שהנקודה שלו, את זה הוא

צריך למצוא בתפילה, בלימוד, והכל הכל עם התורה שהוא עכשיו אוהז בזה.

■ ■ ■

**השואל:** את כל התורה ביחד עם העבודה שלו?

ר' שמואל: הקשר - העיקר הוא הקשר של התורה - הבנין - הסדר. כמו שהסדר של התורה כך הוא צריך לתרגם את זה בתפילה.

למשל, בתורה י"ט, עיקר הקשר שמה, עיקר העובדא ולמעשה שמה, שלפי שלמות לשון הקודש כך זוכים לשמירת הברית, ולפי מה שאוחזים בשמירת הברית כך זוכים לשלמות לשון הקודש. אז מילא בתפילה הוא צריך הכל למצוא ולתרגם..

■ ■ ■

**השואל:** בשלוש תפילות או בהתבודדות?

ר' שמואל: בתפילות! העיקר בתפילות! [ר' שמואל מרים את קולו] בהתבודדות הרי לא שייך למצוא.. התבודדות זה בפשיטות הוא צריך לתרגם את התורה ולבקש על כל מה שכתוב בתורה! לא שייך למצוא.. אין בזה פירושים. רק מתבודדים בפשיטות. בתפילה צריכים את התרגום והפירוש של התפילה, ואז צריכים למצוא את התורה.

■ ■ ■

**השואל:** אז צריכים להיות תחם בשביל

זה?

ר' שמואל: [בביטול] עונה [באידיש: יא יא] (כאומר לא כך זה באמת).

[וממשיך] בפסוק הראשון "הודו לה' קראו בשמו" אז הוא צריך לתרגם את זה על עצמו- הודו לה'- אז הוא צריך לדבר לעצמו, לאיברים, שהם יודו וישבחו לה'. קראו בשמו- שזה שלמות לשון הקודש.. הודו לה' קראו בשמו- על ידי זה יהיה "הודיעו בעמים עלילותיו", בעמים זה אומר התאוות רעות.. והעיקר זה רע הכולל.. "הודיעו בעמים עלילותיו"- שעל ידי זה שנודה לה'- שלמות לשון הקודש, על ידי זה יהיה הודיעו בעמים עלילותיו, שנוכח לשמירת הברית.. ככה אפשר לפרש הכל לתרגם!

אבל העיקר זה לא הפירוש היפה, [שוחק...] העיקר זה...

■ ■ ■

**השואל:** נכון... אבל כשיש חתיכת ברק בזה, אז זה נותן תבערה בתפילה.

ר' שמואל מסכים: כן כן. ככה זה הפשט לתרגם הכל על עצמו.

■ ■ ■

**השואל:** מה עם פירוש המילות? בפשיטות? או שזה זה פירוש המילות?

ר' שמואל: שניהם ביחד זה צריך ללכת פירוש המילות עם הפירוש של התורה.

[ומוסיף] רבינו הרי רצה שאת הכל נפרש

ג. ליקו"ה הלכות ראש חודש ה: "עלפי ההנהגה הכללית שהזכיר רבנו ז"ל לכל אחד ואחד כמה וכמה פעמים להרבות בהתבודדות בכל יום ויום דהיינו לפרש שיחתו לפני ה' יתברך בלשון לע"ז לבקש מלפניו יתברך שיקרבהו לעבודתו ויחזרהו לשוב בתשובה שלמה לפניו יתברך, והזהיר לעשות מהתורות תפלות, דהיינו כל הדברים הקדושים שגלה בכל תורה ותורה לעשות מזה תפילה לבקש ולהתחנן מה' יתברך, שיזכה לבוא לכל זה כפי סדר חידושי התורה שגלה, כפי בנין הנורא שבנה בכל תורה ותורה, שגילה בדרכו הנפלא, ואמר שנעשה מזה שעשועים גדולים למעלה ואמר שנעשה מזה שעשועים שלא עלו עדין שעשועים כאלה לפניו יתברך מעולם".

ד. קיצור ליקוטי מוה"ר"ן אות ב' "עקר הקדושה היא קדשת הברית וזה זוכין על-ידי קדושת הלשון והדבור שמקדשין אותו בדבורים קדושים. ועל-שם זה נקרא לשוננו לשון הקודש, כי כל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדשה'. ועל-ידי שלמות לשון הקדש דהיינו על-ידי ריבוי דבורים קדושים שהם תורה ותפלה ושיחה בינו לבין קונו. (ואף-על-פי שמשמח ומדבר בינו לבין קונו בלשון אשכנז שמדברים בו במדינתנו הוא גם כן בכלל לשון-הקדש. כי אדרבה בינו לבין קונו צריך דוקא לדבר בלשון שמדברים בו כמבאר (בחלק ב סימן כ"ה) רק העקר שישמר את הלשון לקדש אותה בדבורים קדושים שזה בחינת שלמות לשון-הקדש). ולזהר לשמר את הלשון שלא לדבר דבורים רעים ופגומים שהם לשון הרע ושקרים ודברים בטלים וכיוצא בזה שהם פגומין את הלשון הקדש. עד שזוכה שיהיה דבורו ולשונו בחינת שלמות לשון-הקדש. על-ידי-זה היא עקר הכנעת ושבירת כל התאוות".

ה. שיחת הר"ן אות ע"ה "בענין התפלה ספר רבנו זכרוננו לברכה עמנו הרבה. והזהיר מאד להכריח את עצמו להתפלל בכוונה גדולה, דהיינו לקשר המחשבה אל הדבור בקשר אמיץ וחזק שיטה אוננו היטב היטב וישמע מה שהוא מדבר בתפלה וזה עקר תפלה בכוונה ולא היה מצוה להתפלל עם כוונת ממש על פי כתבי האר"י זכרוננו לברכה, אפילו לאותן האנשים שהיו לומדים כתבי האר"י על פי פקודתו. ואמר שעקר שלמות התפלה הוא ברוך אתה ה' וכו' וכו' כפשוטו. וזה עיקר כוונת התפלה, שיכון פרוש המלות וישמע היטב מה שהוא אומר".

על עצמינו- תיקון חצות, תהלים, הכל.. כך כתוב הרי בפירושו! הוא הדין גם כן מה שמתפללים.. הכל לתרגם על עצמו.

## ואפילו להגיד ליקוטי הלכות כמו תהילים

(מתוך מכתב)

■ ■ ■

**השואל:** איך היה לגבי לימוד ספרי רבינו? יש ענין קודם ללימוד יותר ספרי רבינו? לדעת את הדעת של רבינו?

ר' שמואל: מה שייך?! בוודאי צריך ללמוד ספרי רבינו!!!

**השואל:** ללמוד בטח, השאלה אם להכניס את הראש יותר בזה, [מישהו מוסיף] ר' נתן מביא בליקוטי הלכות שעיקר הלימוד היום זה.. הספרים של הצדיק, זה מציל יותר מהכל...! [מישהו מוסיף] ר' נתן מביא בהלכות קביעות סעודה, שעיקר הלימוד הוא המביא לידי למעשה<sup>1</sup>.

ר' שמואל: כן! לימוד המביא לידי מעשה.

**השואל:** זה השאלה, אחד שואל למשל צריך ללמוד ש"ס, שו"ע, ספרי רבינו, הרי לימודים בלי שיעור...<sup>2</sup>

ר' שמואל: צריך הכל [אלס דינג]. מה שייך?! צריך הכל.. רק את הספר של רבינו צריך בוודאי ללמוד, יש היום מודפס קונטרס שלם על חיוב לימוד המוסר - ליקוט, מסתמא ראייתם את זה.. אז ספרי רבינו זה ספרי מוסר...!

**השואל:** ספרי מוסר הרי לומדים רק חצי שעה בישיבות?

ר' שמואל: לא, בוודאי, צריך ללמוד יותר.. צריך ללמוד יותר, מה שייך?!

**השואל:** רבינו מביא בחיי מוהר"ן<sup>3</sup> שצריכים ללמוד שני שיעורים, אחד לימוד בעיון ושיעור אחד שיהיה שגור בפיו, מה הפשט, צריך פשוט לעמוד ולהתחיל לחזור ולומר תורה אחרי תורה אלף פעמים? לומר ליקוטי מוהר"ן עד שיהיה שגור בפיו?

ר' שמואל: כן! כן! בוודאי!

**השואל:** כך?

ר' שמואל: כן.

**השואל:** לומר במשך שעה שלימה, אפשר לומר בערך עשר עמודים או עשר דפים, לא יותר.

ר' שמואל: כן. במשך שעה [בהפלגה...].

**השואל:** לא יותר, עשר דפים ליקוטי

הלכות. נו, אז אם רוצים להגיד ושיהיה שגור (צריך) אפילו במשך שנה, ממש מהבוקר עד הלילה, לאחוז בלהגיד כל הזמן..

ר' שמואל: בשנה אחת שיהיה שגור?! רבינו לא אומר תוך כמה זמן, לא עליך המלאכה לגמור..

**השואל:** השאלה אם צריך באמת לשים ראש על זה, שיהיה שגור בעל פה, או שללמוד איך שהולך ואיך שיוצא?

ר' שמואל: רבינו מתכוון ממילא, ממילא.

**השואל:** הרבה לימוד?

ר' שמואל: כן.

**השואל:** כשרבינו אומר ללמוד במהירות הפירוש להגיד ליקוטי מוהר"ן<sup>4</sup>, או הפירוש ללימוד באמת?

ר' שמואל: זה גם כן כל חד כפום מה דמשער בליביה, בזה אי אפשר כלום להגיד, כל אחד איך ש... איזה מוח יש לו וכמה זמן יש לו, זה לא שייך... כל אחד לפי בחינתו.

(התפרסם לראשונה בגיליון 'לבשר לענף - ויום' תשע"ד)

1. ליקוטי מוהר"ן תנינא תורה ק"א "אמר: שעל-ידי אמירת תקון חצות יכולין לפרש שיחתו את כל אשר עם לבבו כמו על-ידי התבודדות כי מסתמא אין אומרים חצות על העבר, ועקר אמירת חצות הוא על מה שנעשה עכשיו עם האדם, וכשיאמר חצות בבחינה זו, יכולין למצוא כל אשר עם לבבו בתוך אמירת חצות: וכן אמירת תהלים וכיוצא צריך לראות, שימצא את עצמו בתוך כל מזמורי תהלים ובתוך כל התחנות ובקשות וסליחות וכיוצא ובקל בפשיטות בלי חכמות יכולין למצוא את עצמו בתוך כל התחנות ובקשות, ובפרט בתהלים, שנאמר בשביל כלל ישראל, בשביל כל אחד ואחד בפרט וכל אדם - כל מלחמות היצר שיש עליו וכל מה שנעשה עמו, הכל מבאר ומפרש בתהלים, כי עקרו נאמר על מלחמות היצר הרע וחילותיו, שהם עקר האיברים והשונאים של האדם, שרוצים למנועו מדרך החיים ולהורידו לשאול תחתיות, חס ושלום, אם לא ישמר עצמו מהם ורק על ענין מלחמה זאת נתיסד כל ספר תהלים".

2. ליקוטי הלכות הל' חלוקת שותפין ה"ה י - יא.

3. ליקוטי הלכות הל' בציעת הפת ה"ה לד - לה.

4. שיחות הר"ן ע"ו, "ופעם אחד חשב רבנו זכרוננו לברכה מה שהאדם צריך ללמד בכל יום עד שאין היום מספיק, דהיינו לגמור בכל שנה ש"ס עם הר"ף והרא"ש, וארבעה שולחן ערוך הגדולים, וכל המדרשים כולם, וכל ספרי הזוהר ותקונים וזוהר חדש, וכל ספרי קבלה מהאר"י ז"ל, גם צריכין ללמד איזה שיעור ביום בקצת עיון".

5. שיחות הר"ן קכ"ד, "פעם אחת שאל אותי בלשון תמה: השמעת ממני דברי מוסר? ואמר שאינו יכול לומר דברי מוסר, כי כל דבור מוסר שלו הוא מוטבל ומורחץ בדמעות (בלשון אשכנז אמר בזו הלשון: איטליכס ווארט פון מוסר איז בייא מיר פר וואשין מיט טרעהרין). ומחמת זה אינו יכול לומר מוסר בפרוש. ובתחלה היה אצלנו קצת תמיהה מה שאמר שאינו אומר מוסר, כי לפי דעתנו כל דבריו הם דברי מוסר גדול מאד מאד כאש בוערת ממש, אך באמת לא היה גיגיל לומר דברי מוסר בפרוש כדרך המוכיחים, אבל אף על פי כן כל דבריו וכל שיחותיו היה רק מענין עבודת ה'. וכל דבריו היה כחלי אש ממש ע"ש.

6. חיי מוהר"ן שמ"ו, "נשמע מפיו הקדוש שאמר שהספר הקדוש שלו ליקוטי מוהר"ן שיצא בעולם הוא אתחלתא דגאולה. ואמר מאחר שיצא בעולם אני חפץ מאד שילמדו אותו, כי צריכים ללמוד אותו הרבה עד שיהיה שגור בעל פה. כי הוא מלא מוסר והתעוררות גדול מאד להשם יתברך אשר אין ערך אליו. ומי שעוסק בזה הספר אין צריך עוד ספר מוסר. אחר כך אמר בפרוש שהלמוד בחבוריו הקדושים הוא אתחלתא דגאולה במהרה בימינו אמן. ואמר שטוב לקבע לעצמו שני שיעורים ללמוד ספריו הקדושים, שיעור אחד פשוט ללמוד במהירות הרבה מאד כדי שיהיה שגור בעל פה, ושיעור אחד ללמד בעיון גדול. כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו".

7. יב. אנשי מוהר"ן ח"ג כ"ו, "אמר, אמירת ספרי אדמו"ר ז"ל שהם הליקוטי מוהר"ן וספר המדות והספורי מעשיות והשיחות שלו, האמירה לבד מסגלת להנשמה כמו אמירת ספרי הזוהר והתקונים".

# ותשחק ליום אחרון

הלב ממאן להאמין שברגע אחרון לפני הכנסת הגיליון לדפוס אנו מוכרחים להחליף את השליט"א לזצ"ל.

עם ירידת הגיליון לדפוס, הוכנו יחד כלל חסידי ברסלב בתדהמה עם הגיע הבשורה הקשה והמרה, על הסתלקותו בסערה השמימה של האי גברא רבה אשר דלה והשקה ללא לאות ובחיות עצומה מתורת רבינו הק' לעדרים זה קרוב לשבעים שנה, וזכה להעמיד תלמידים הרבה ההולכים לאורו של רבינו הק' זיע"א.

מה נאמר ומה נדבר – על האי שופרא דבלי בארעא שכל ימיו מאס כסדר בכבוד המדומה וברח מכל זיק של פרסום, ואף מחה על זה בתוקף, ואכן רצונו של אדם זהו כבוד, לבל נאריך בשבחים ותוארים. מה גם שעתה שמיטתו מונחת לפנינו אין בפינו מילה איך להעריך בשורות קצרות לתאר ולהביע את רגשי הלב והתעוררות שקבלנו ממנו כל הימים.

ואולם זאת ניתן לומר את מה שראינו וקבלנו מאיתו ואת מה שהואיל להנחיל לדור האחרון בהיותו שריד לדור דעה, את האהבה והביטול הגמור לרבינו הק' בכל נימי הלב, ואת הערגה והכיסופים עד כלות הנפש לילך בדרכיו, ולקיים עצותיו בתמימות ובפשיטות, מבלי לנטות מדבריו כי הוא זה.

זכינו ובחודש אחרון עלינו למעונו לחלות פניו ולישא וליתן בשאלות העולות בדרכי ההליכה עם התורות של רבינו הק', והשיב לנו בסבר פנים יפות דברים נכוחים וישרים אשר יש בהם הרבה דעת ומוסר השכל הן בעצם הליכה התורה, והן בגישה הנכונה והיראת הכבוד והרוממות והדרת קודש הנחוצים ומוכרחים לכל הבאים בשערי תורת רבינו הק'.

אשרי עין ראתה זאת, להביט בברסלב'ר חסיד אמיתי, שעד זקנה ושיבה עדיין לא נס ליחו וכולו היה השתוקקות וגעגועים וכיסופים כנער צעיר לזכות להתקרב לרבינו הק' בהתחדשות חדשה.

בד בבד הביע את שמחתו ושבח והודיה להשי"ת על אשר זכה לחזות בדור שבו המוני בחורים ואברכים הולכים עם התורות של רבינו הק'. דל העט לתאר את מאור פניו המשולהבים בשלהובין דרחימותא, כאומר: מתי גם אזכה להתחדש בהתקרבות לרבינו הק' והליכה בתורתו, תוך כדי שנטיפי דמעוּת יורדין ומתגלגלין על זקנו.



# מאזנה שעל תורה

לפנינו שיה סוד עם אחד המיוחדים  
מזקני אנשי שלומינו שיש בו דעת זקנים על מעלת  
ההליכה עם התורות של רביה"ק

הגה"ח רבי נתן ליברמנש זצ"ל

- כחודש לפני פטירתו -



האם גם בדורות הקודמים הלכו עם התורות • האם  
ניתן ללכת עם התורה בלי העיון • ומה התכלית בעיון  
ולימוד התורה • האם לקשר את ג' התפילות לתורה  
לא נוגדת את הציווי של רביז"ל להמנע מלהתפלל  
בכוונות

יהודה צבי ברוין



ר ג ש י  
ק ו ד ש  
ע ל י נ ו  
ל מ ע ו נ ו  
ש ל א ח ד  
ה מ י ו ח ד י מ

מזקני אנשי שלומינו אשר דעת זקנים בו, לשמוע דברי חיזוק והדרכה בהליכה עם התורה, ולדעת הדרך הנכונה בה למדו והלכו אנשי שלומינו מהדורות הקודמים עם התורות של רביה"ק.

כידוע הגה"ח ר' נתן ליברמנש זצ"ל משבח תמיד את הלימוד במסגרת התורה הזמנית, ומיד בעת התייסדות ארגון תמימי

דרך בשעת תשע"ז שגדולי וזקני אנ"ש חתמו על מכתב חיזוק ועידוד ההליכה עם התורה, התבטא: "להעוסקים במלאכת הקודש פעילי 'ארגון תמימי דרך' הזוכים ומזכים את הרבים אינני רואה צורך לחתום על דבר שהזהירנו רביז"ל כל כך בספריו הק' בפירושו, אף ידי תיכון עמכם חזקו ויאמץ לבבכם, ויה"ר שיכנס דרך קדוש זה בין כלל אנ"ש שיחיו". גם בנועם שיחתו המובאת להלן הוא מחזק את לימוד התורה הזמנית, ואף מתווה את הדרך בצורת ההתייחסות ללימוד והליכה עם התורה

## מה אתם אומרים על התורה הזמנית?

א געוואלדיגער אויפטוק, אני הרי זוכר איך זה היה נראה לפני שהיה אפילו עמוד היומי, מי היה לומד אז ליקוטי מוהר"ן, אפילו בין אנ"ש, היו תלמידי חכמים, היו בקיאים, היו מעיינים בוודאי שהיו, גם היו עובדים שהלכו עם תורות, אבל רוב חסידי ברסלב הפשוטים, בקושי היו לומדים את הליקוטי מוהר"ן, היו שומעים תורות פה ושם, אבל מאז שיש עמוד היומי נתעלה הענין ונעשה נחלת הכלל, כלליות אנ"ש אברכים ובחורים לומדים ליקוטי מוהר"ן ויודעים תורות, זה הרי געוואלדיג.

וכן לאחרונה עם התורה הזמנית, גם זה נפלא מאוד, אנשים יושבים על תורה, מתעמקים ומבינים, עומדים על כל תיבה, ומדברים על זה שיחת חברים, אשרי דורינו.

## האם בדרך הקודם הלכו עם תורה?

אמרתי, תמיד היו יחידי סגולה, כמדומה בשם ר' אברהם ב"ר נחמן נאמר שזכה להתהלך עם כל הליקוטי מוהר"ן, היו יושבי אוהל שזכו, אבל לא כל אנ"ש ואף לא רובם, זה היה מיעוט, יתכן שהיו יותר ממה שאנו יודעים, אלא שאז פחות סיפרו לאחרים, כשזה





הנכון ומתאים להכניס כל ראשו בתורה זו, והוא יכול להעמיק בה, כך שכל מעייניו יהיה בה.

## האם בהליכה עם תורה יכולים לחדש בה חידושים?

איני יודע לומר בדיוק מה הפירוש לחדש חידושים, ואיזה חידושים מכוונים אל האמת, בוודאי יש שכשלומדים ומעיינים נעשים הדברים בהירים בעיניו, ויש שגם נתחדשים לו איזה הארות ורמזים על פי התורה, אבל לכאורה יתכן שיש בחינה של חידושים, שמתחדש אצלו היטב, להבין טוב טוב את התורה, לעיין ולהעמיק בה מתחילה ועד סוף, אבל כאמור כבר, זה עדיין לא ללכת עם תורה, זה עדיין לא אומר שהוא מתנהג על פי התורה, מתפלל ולומד על פיה, אוכל עמה, ישן עמה, הליכה עם תורה דורשת עבודה במשך כל שעות היום והלילה, ולא רק לימוד בעיון.



## איך אפשר שהתפילה תהיה על פי התורה, הרי צריך לבון פירוש המילות?

באמת, לשוטט במחשבות אחרות אסור בשעת התפילה, אפילו כוונות האריז"ל הזהיר רבינו לבלי לכוונם, אבל כשזוכה לילך עם תורה עד שכל ראשו מונח בדברי התורה, נעשה זה

עבודה בינו לבין עצמו, אין טעם לספר לכל חבריו, לפרסם שהוא הולך עם תורה, אבל כשנעשה ענין כללי, וכולם מדברים מהתורה, זה ענין נפלא מאוד, בעקבתא דמשיחא מנהיג אותנו רבינו באופן נאה כזה, ברוך ה'.

## האם הליכה עם תורה קשורה לתורה בעיון?

הם בהחלט שני דברים, תורה בעיון, והליכה עם תורה, למעשה לימוד תורה בעיון הכוונה להתעמק בה להבינה היטב להבין כל מהלך התורה, ואפילו לחדש בה, אבל לזכות לילך עם תורה זה כבר לא רק להבין לעיין וכו', זה לחיות עם התורה לעבוד את ה' על פיה, כל התורה והתפילה, כל ההלוך ילך, ואפילו אכילה ושתייה ושינה שלו מקבל פנים אחרות, הכל הוא עושה על פי התורה, זה כבר ענין אחר לגמרי, ההליכה עם תורה מטרתה שהתורה ישפיע על האדם בכל הליכותיו.

אבל בוודאי שהם יכולים להיות קשורים אחד לשני, אם הוא לומד את התורה היטב, ומבין אותה ואת כל הנאמר בה, הרבה יותר קל לו לילך עם התורה, הוא הרבה יותר מחובר עם התורה, ואם יזכה יוכל לקחת את התורה שלומד אותה ומעיין בה, וגם לילך עמה, דהיינו שהתורה תוליך אותו בכל דרכיו ותשפיע על כל עניניו הרוחניים וגם הגשמיים כנ"ל, וכן להיפך כשהולך עם תורה, אם באמת הוא הולך איתה, זה הזמן והעת

אבל המעשיות אינם כן, הם סודות גדולים יותר, ומלובשים בסיפורים, ללמדם אנו צריכים, אבל לחדש הנהגה כזאת, צריך ליזהר.

## האם הדבר נכון גם לגבי מעשה מחכם ותם?

הנהגות אפשר להוציא ממעשה זו, אמנם אמת נכון הדבר שהרב מטשעהרין ז"ל כותב על המעשה הזאת, שזה מעשה מיוחדת, בפרט בענין זה שאפשר להבינה גם בטבעיות, וגם בפשטות מבינים ממנה רוב העולם עצות והנהגות למעשה, אבל עדיין לא יצא מכלל מדריגת הסיפורי מעשיות, יבוא אחד וילך עם מעשה זו, ולאור הדברים הנאמרים שם על התם, יבחר לעצמו לעסוק במלאכת סנדלרות.. באופן כללי, בוודאי אפשר ואף צריך ללמוד ממנה לנהוג בתום ויושר, ולהיות תמיד שמח בכל מה שיש לו בגשמיות ואפילו ברוחניות, אבל לילך עמה ולנהוג על פיה ולעשות ככל הכתוב בה, צריך ליזהר.

ברוך ה', זכינו שהאור של הרבי מתפשט יותר ויותר בעולם, שומעים גם בעולם שנכנס הענין של הרבי ונדפסים ספריו במהדורות רבות, לא רק על ידי אנ"ש, בכל זאת עדיין יש העלמה על ספרו הקדוש, והראיה שעדיין משיח לא בא, אבל זה הולך ומתקבל, ושמעו הולך בכל המדינות, וגם אצל אנ"ש בעצמם, נתפשט יותר ויותר הלימוד בזה כאשר דברנו, אשרינו.



## מעשה וללכת עמה, וכל העבודת ה' יהיה על פיה?

צריכים להיות נזהר מאוד, אנו צריכים לדעת ולשנון, שבסיפורי מעשיות אין אנו מבינים פשט, זה כולו סודות התורה, זה סגולה נפלאה ללמוד את המעשיות, אבל להבין אין אנו מבינים, בוודאי כשזוכים שיש איזה כמה תיבות במעשה שמאירים לאדם, והוא נתעורר לנהוג על פיהם, יש לזה מקום, אבל אם מתחילים לילך עם זה, וכל הדרכים והנהגות יהיה על פי זה, באופן שאנו מוזהרים לעשות עם התורה שהולכים עמה, זה יכול לעוות את הפשט במעשה, התורות נאמרו באופן שכשאנו לומדים אותם היטב, אנו יכולים להבין ולהשכיל, להוציא הנהגות ישרות, ככל אשר דברנו כבר,

אצלו פירוש הפשוט, הוא מבין על פי התורה מה הוא ונשמתו צריכים באמת, ונמצא שכל התפילה מקבל אצלו פירוש אחר, לפי מה שהוא חי ומתנהג בכל התקופה הזאת, הרי גם על כוונות האריז"ל שעלינו אסר רבינו לכוונם עד שהם בשבילנו כמחשבות זרות, אמר רבינו (ליקו"מ תנינא קכה) שהצדיקים הגדולים מאוד המופלגים במעלה, שכל ראשם היה מונח בסודות התורה, אצלם הכוונה של האריז"ל היא פירוש הפשוט של התפילה, וכעין זה כשהולך עם תורה, התורה מתחברת אצלו לפשט הפשוט, עד שהוא מכוין בזה פירוש המילות.

האם אפשר להעתיק רעיון זה גם לסיפורי מעשיות, לקחת

# שיעור מאלף במיוחד מהגה"ח ר' נתן ליברמנש זצ"ל

כל לומד והולך באמת עם התורות לא מרפה לשאול מה זה נוגע אלי למעשה המושגים עליונים של ליקו"מ, איך זה קשור אלי

לפנינו שיעור מיוחד בה מגלה שעצם הלימוד מאיר לכל אחד בנשמתו עד שיודע עצה לכל דבר ודבר.

## כל השגות של הנביאים הראשונים מה הם למעשה לכל אחד

יש מדרש בפ' חוקת וגם ב'שוחר טוב' בתהלים פ' א': 'בא וראה כמה גדול כוחם של נביאים, שמדמים דמות של מעלה כדמות אדם, יחזקאל ראה כדמות אדם, וישעי' ג"כ ראה מראה אדם, ובשו"ט הגרסא 'שמדמים הצורה ליצורה', מדמים את יוצר האדם, לאדם. ממש 'בא וראה'.

המדרש לא מתפעל מעצם הדבר שראה כדמות אדם ועוד לשונות כאלו, אלא המדרש מתפעל מזה שהוא בא לכאן וסיפר אותם, וזה הפלא!

ואע"פ שכל זה סודות התורה, צריכים לחתור ולגלות בזה כפי השגתנו, בפרט שהכל מביא לידי מעשה כמו שנראה להלן בס"ד.

לנביא לא אומרים משמיא: לך אמור את המילים האלה. הנביא רואה רק השגות של אין סוף, והקב"ה נתן לו כוח לצמצם את זה בתוך תיבות אותיות ודיבורים, והוא יכול לגלות את זה לעם סגולה<sup>א</sup>

לפי"ז נבין שכמעט כל הסיפורים בישעי' וכו' לא נוגע למעשה, וגם לא היו שם סיפורים, וגם מה שמבואר בנביא ש'עתיד להיות', חז"ל מבארים שזה כבר התקיים בכל מיני מאורעות שהיו מאז ומעולם, וא"כ נשאל (אפי' שזה שאלה זה קצת שטותית – אבל כדי לחדד את ההבנה נשאל): מה יש לי לחפש בתורה שבכתב? מה יש לי לחפש 'למעשה', 'עבורי' בדברי הנביא?

אפי' בנביאים ראשונים שמספרים מה שהיה ממש, מה זה נוגע למעשה אליי?

אלא, נבואה, פירושה השגות אלוקות שהצדיקים מביאים לעוה"ז והם מכניסים את זה לדיבורים, והם מכניסים את זה בדיבורי אמונה הנצרכים לעולם.

לכן, בוודאי שאף שבנגלה אין לזה פירוש, ע"פ אמת, ונסתר - יש שם אורות עצומים, השגות אלוקות שזכה הנביא להמשיך בצמצומים נפלאים, ולכן זה נוגע אליי, תמיד!

סודות עצומים יש כאן, תמיד, גם אם אין כאן 'בנגלה' 'למעשה' משהו לעשות.

יש כאן השגות אין סוף, שאנחנו צריכים!

**אין נפק"מ אם אני מבין כעת משהו למעשה מכאן, כי יש כאן אור עצום שמאיר את נשמתו!**

## בליקו"מ מתגלה השגות של אין סוף לכל אחד ואחד

בליקו"מ גם רואים דוגמא כזו: באחת ה'הלכות' על תורה כ' בח"א, כותב מוהרנ"ת שאין לנו מזה בפירוש לעובדא ולמעשה, כי היא מדברת על הצדיקים, אבל אף על פי כן יש בה גם לימודים עצומים ששייכים לכל אחד ואחד, כמו הענין - שלא להתעקש בכוח לפעול משהו בתפילתו (אכן בהלכה אחרת מבאר ר' נתן שיש בכל זאת בחינה ששייכת לכל אחד, גם בתורה הגבוהה הזו - כי לכל אחד יש 'חידושי תורה' לפי בחינתו וכו', ולא נאריך בזה כאן), אך איך שלא יהיה, זו תורה נוראה שרבינו אמר בר"ה, וזו השגה אלוקית, שנמשכה ממקום 'אין סוף', והוא המשיך אותה אלינו. ואין נפק"מ אם אני מבין כעת משהו למעשה מכאן, כי יש כאן אור עצום שמאיר את נשמתו!

א. רביז"ל מביא גם בתורה י' - נביא מלשון ניב שפתיים, כוח הדיבור, ואהרן אחיך יהיה נביאך. וחכם עדיף מנביא, כי ייתכן שהחכמה של הנביא גדולה יותר, אבל הנביא מיוחד במה שיש לו כוח הצמצום והדיבור, לגלות את הדברים לכלל ישראל.

הסוד של ההמשכה, שהצדיקים ממשכים ולהבדיל גם הוא ממשיך! זה ממש העניין של בלעם שהוא זה לעומת זה, לעומת משה רבינו 'רבן של כל הנביאים' שממשיך את האור בצורה שמקרבת לבורא ית'! בצורת מצוות וכו'!

וא"א להעביר את בלעם מהעולם וזהו, אלא צריך מלחמה ארוכה, כי עניינו ממש שווה כוח לקדושה כביכול!

## לא מספיק לדעת את העצות מקיצור ליקו"מ אלא צריכים גם את התורות הארוכות

מדברים כעת על ההתחזקות בלימוד  
ספרי רבינו -

הנה אם צריכים רק 'עצות' אפשר לקחת קיצור ליקו"מ, ליקוטי עצות, ושאר ספרי הקיצור - ורואים שלא דווקא: יש באמת עניין להוציא עצות 'ישרות וכו' כדי לדעת מה לעשות בכל מצבי החיים וכו',

אבל חוץ מזה - רבינו זרז אותנו מאוד ללמוד ליקו"מ בלי קשר למה שתצליח להוציא וללמוד משם, וכו' אלא עצם הלימוד בספה"ק ליקו"מ נחוץ ומוכרח מאוד!

צריכים ללמוד את הליקו"מ, כי זה מה שאנחנו צריכים!

כמו שבתוה"ק אמנם לא הכל שייך בפירוש לעובדא ולמעשה אבל אני יודע שזו ההתקשרות שלי להש"י, באותו אופן - הדביקות והלימוד בספרי רבינו, זו ההתקשרות אליו!

הרבי השאיר לנו את הליקו"מ והוא רוצה שכ"א ילמד כפי ערכו כשרונותיו והבנתו - ילמד את הספרים בבקיאות ובעיון, כפי יכולתו!

ראיתי הרבה חסידים שכשלמדו ליקו"מ ראו עליהם שעניניהם האירו, המוח האיר!

והיו בין אנ"ש יהודים יראים, אך לא ידעו ללמוד... אשרי חלקם! כי עסקו בעבודות פשוטות וכו' - אבל מי שידע ללמוד ליקו"מ, היה נראה אחרת! הפנים שלו האירו באור אחר לגמרי! ולא בגלל שהוא היה למדן גדול יותר, אלא בגלל שאור התורה זרח עליו!

צריך ללמוד 'לא כדי לצאת ידי חובתו' אלא ללמוד

ור' נתן מביא בכמה מקומות, לגבי תורה כ"ט, ד' תניינא ועוד, שהיה משהו שהיה צריך רפואה, וע"י אמירת התורה רביז"ל המשיך עליהם רפואה.

כל אחד שניגש לספרי רבינו יודע, שרביז"ל מדבר על סודות התורה, זה לא דרשה לפי הצטרפות השומעים, באופן גשמי ופשוט, כמו בספרים אחרים.

ולכאורה זו סתירה! האם מדובר כאן ב'דרשת ישועות', או בסודות עצומים שכל הבריאה תלויה בהם עד סוף כל הדורות, ולא רק איזו 'ישועה' פלונית לאדם פלוני מכפר פלוני...!?

והתשובה, שוודאי שזו 'תורה' ולא 'המשכת ישועה' גרידא, רק בגלל שרביז"ל המשיך את האור אין סוף בצמצומים מתוך חכמה עמוקה וכו', רביז"ל הלביש זאת גם בצמצומים ששייכים לרפואת פלוני, וממילא חוץ מהסודות התורה וכו' נמשכות גם ישועות בפועל ממש!

כעת נראה דבר נפלא: חז"ל אומרים שבלעם היה נביא גדול כמשה, ולא קם נביא עוד בישראל! אבל באומות העולם קם, והוא בלעם. חז"ל אומרים שהקב"ה נתן לו הנבואה, כדי שלא יאמרו האומות, שלכלל ישראל נתת נביאים, אבל לנו לא נתת נביאים שידריכנו בדרך הישרה.

וע"פ דברינו מבואר שהקב"ה נתן לבלעם כוח צמצום באותו האופן של משה רבינו, ואח"כ אמר ה' לאומות העולם: בואו תראו להיכן הוא המשיך את הצמצומים האלה, רח"ל! למקומות הטמאים ביותר!

זה מיישב את הפירוש הפשוט 'בתורה ל"ו, שבלעם הוא כנגד קדושת משה וקדושת התורה, כי ב"ל - סיום

ותחילת התורה, ע' - כנגד ע' פנים לתורה, ומ' כנגד מ' יום של נתינת התורה. ותמיד למדתי את זה רק עם 'אמונה' בלי הבנה, כי מילא מובן ב"ל - של סיום והתחלת התורה, וכן ע' פנים - אבל מ' ימים של נתינת התורה, מה הקשר בין זה למהות התורה, מהות משה רבינו?

אמנם להנ"ל מובן מאוד: שהמ' מרמז על מ' הימים שהקב"ה נתן למשה את הכוח להכניס את הצמצומים לתוך הארת סודות המצוות! ולבלעם גם היה הכוח הזה, ולכן רביז"ל אמר שהוא נלחם עם בלעם! זה סוד עצום!

ולהיכנס לזה, כל אחד לפי עניינו, וכוח העיון שלו!

## לטבול את המוח בנהר המטהר מכל הכתמים הן ביטול המוח והן העיון של המוח

רבינו אמר שהוא נהר המטהר מכל הכתמים, נחל  
נובע מקור חכמה - אך בשביל זה צריך לטבול בנהר!  
לא את הידיים והרגליים אלא את המוח!

יש ב'מוח' היהודי ב' עבודות: 'ביטול המוח' - אמונה,  
ויש עבודה של 'לנצל את המוח' - להבין!

כמו שבתורה - יש ביטול - לקיים  
המצוות, ויש 'חידוד המוח' בתורה"ק!

עיקר הדברים באמונה, לטבול המוח  
בתכלית, הכל נכנס למים, מתוך  
ביטול ואמונה.

אך גם החלק השכלי, שאני צריך  
לנצל אותו כדי להבין ליקו"מ (כמובן  
יחד עם אמונה) כמה שיותר!

רבינו אמר שאני יכול לעשות כל מה  
שמשיח עושה, אבל למשיח ישמעו,  
אבל אני... (ולא סיים).

כלומר - משיח יעשה ביטול הבחירה  
בעולם. אמונה וזהו.

אך מבחינת התיקונים עצמם רביז"ל  
ומשיח, זה אותו דבר. וזה ה'מים'  
שכתוב שיהיו לעתיד לבוא, כמוש"כ  
'זורקתי עליכם מים טהורים', לא  
ישאלו אותך - ישפכו עליך מים  
טהורים! יורידו לכאן את העתיקא  
סתימאה, ויעבירו רוח הטומאה מן  
הארץ!

אך היום - זה אותו תיקון, אבל בצורת נהר, יש  
בחירה, וצריך להיכנס לתוך העניין (וזה כל הגדולה  
למי שמתקרב לדעת הק' של הצדיק, עוד לפני  
התיקון השלם, כשעוד יש בחירה אם להיכנס לנהר,  
ואכהמ"ל).

יש מישהו שצוחק מכל העניין ה"י, שצוחק מאלו  
שטובלים, וצוחק מהנהר עצמו רח"ל.

לעומתם יש מישהו שעומד בשפת הנהר, ואולי  
מישהו התגבר עוד וגם הכניס את הרגל וכו' ובוודאי  
אשריו, אך מה חבל שלא טובלים לחלוטין, מתוך  
'בחירה'!

עוד קצת לבטל את המוח לצדיק, ועוד קצת לנצל את  
השכל והמוח בעיון ושוטטות בספרי רבינו, עד שנזכה  
לטהרה הזו של משיח 'ומכל גילוליכם אטהר אתכם'  
הלימוד בספרי רבינו מטהר מכל הכתמים - שנוצרים  
מכל החטאים של האדם!

ובטבילה בנהר יש עוד עניין - כדי לטבול צריכים  
לפשוט את הבגדים! צריך להשליך את כל הדעות  
הקדומות... יש רבים שנכנסים לנהר של רבינו, אך  
ממאנים לפשוט את בגדיהם טרם ייכנסו...

ר' נתן היה מיוחד בעניין זה של זריקת כל ההקדמות  
שהיו לו. אמנם זו דוגמא שקשה  
לחקות, אבל צריך ללמוד זאת כפי  
יכולתו, עד הסוף. עד כדי כך מסופר  
על מידת הביטול של מוהרנ"ת,  
שכשסיפרו לו משהו בשם הבעש"ט  
על אכילת בצל בשבת, מאן לשמוע  
ואמר: מרביז"ל לא שמעתי זאת...

עד כדי כך...

לא כל אחד בדרגא הזו, אבל כל אחד  
חייב ללמוד מכך משהו לעצמו!

כשבאים לרבי, מתחילים ללמוד איך  
כותבים א"ב, ואיך הוגים א"ב, לא  
באים כזקן ורגיל עם 'ראיתי בספר'  
ושאר דעות קדומות, או שמסלפים  
את דעת רביז"ל ע"י עירוב בדעות  
'דומות'... וכן אם רבינו לימד אותנו  
על התבודדות - אז אני יודע שזו  
העצה, ולא 'מתחכם' עם מה שמזכיר  
במקומות אחרים...

א"א לבאר ולהסביר יותר, אלא כ"א

לפי מה שמשער בליבו... זה העניין של קיום רצון  
רביז"ל שנהיה אפויים בליבו... בלי הסברים, אלא  
פשוט למסור את המוח לרבי!

וע"י הטבילה הזו, רביז"ל הבטיח, אני נהר המטהר  
מכל הכתמים, שנזכה להתחזק בספרי רביז"ל ללמוד  
ולהגות בהם באמת, למען ייטב לנו לעולם!

מי שידע  
ללמוד ליקו"מ,  
היה נראה  
אחרת! הפנים  
שלו האירו  
באור אחר  
לגמרי! ולא  
בגלל שהוא  
היה למדן גדול  
יותר, אלא  
בגלל שאור  
התורה זרח  
עליו!!



# עצותיו נפלאות ועמוקות

♦ עצות למעשה היוצאים מן התורה הזמנית ♦

כאשר מתחיל  
לדבר על הנושא,  
ואומר לה'  
למדתי בליקוטי  
מוהר"ן שיהודי  
צריך לזכור את  
ה' בכל מקום בו  
הולך, וזה מאוד  
קשה לו לקיים  
מחמת...

שראה בספר, הרי זה נחשב כאילו הוא ממש קיים את זה כבר. כשם שלאחר החורבן עיקר הקרבת הקרבנות הוא בתפילת מוסף, שמזכירים את פרשת הקרבן, ומבקשים ממנו שיעלה לרצון כאילו הקרבנו, כמו כן לענין החורבן הפרטי, כל בקשה לקיים התורה, נחשב כאילו הקרבנו.



רביז"ל לימד אותנו עיקר

לומד איזה דבר, יכול להיות שהתלהב ונהנה מהרעיון, אבל לא תמיד ההתלהבות מעוררת אותו למעשה לנסות לקיים את מה שלמד. כי ההתלהבות מעצם הבנת הרעיון שראה בספר, מרמה אותו כאילו הוא כבר בפנים, אבל בפועל הוא בכלל לא יודע איך להתחיל לעבוד עם זה.

ורק כאשר מתחיל לדבר על הנושא, ואומר לה' למדתי בליקוטי מוהר"ן שיהודי צריך לזכור את ה' בכל מקום בו הולך, וזה מאוד קשה לי לקיים מחמת... בצורה כזו מתחדד אצלו הרצון וההזדהות עם מה שלמד ומתחיל באמת להכנס לרוח של מלחמה, לצחצח חרבות להתחיל לעבוד על אותו דבר. בפרט אם לא התלהב והתעורר מהלימוד, אזי בוודאי שהשיחה עם ה' על הלימוד היא בעצמה יכולה לעורר אותו לכך.



התפללתי על מה שאני  
למדתי, ולא ראיתי שזכותי  
למעשה?

תשובה:

צריך לדעת ולהאמין, שברגע שאדם התפלל וביקש מה' לזכות לקיים איזה דבר



מה החילוק למעשה בין  
לעשות מתורות תפילות  
לשאר החלקים שיש  
בהתבודדות?

תשובה:

א. 'לעשות מהתורות תפילות' היא לא רק עצה לזכות למה שלמד, כמו שתפילה היא עצה לכל דבר שאדם רוצה, אלא עצם הענין שהאדם מתפלל ומדבר עם ה' על מה שלמד, זה בעצמו עוזר לו להבין תוך כדי דיבור עם ה', מה מונע אותו לזכות לקיים את מה שלמד, ומקבל יישוב הדעת על אותו הענין, איך לצמצם את הידיעות שלמד באופן מעשי לחיים, שיהיה מתאים לפי הדרגא שלו. שזהו אחד מהיסודות של התבודדות, ליישב דעתו ולקבל עצות מה' איך למעשה בדרגא שלו היום, יכול לזכות לאותו מדרגה שמשתוקק אליה. ולכן כשעושים מהתורות תפילות יש בכוחו לזכות לקבל יישוב הדעת ועצות למעשה באותו ענין, לא רק לבקש 'זכני ל...!'

ב. התפילה על התורה שלמדנו, גם מחדדת את הרצון והתשוקה לזכות לקיים את הנושא הנלמד. כי בדרך כלל כאשר אדם

# לאחר שפתחנו את הבעיות יש לראות לקשר זאת לדעת של הצדיק, ובפרט לדעת של הצדיק העליון שמגלה את התורה דעתיקא סתימאה, שזה מכון אותנו גם איך להסתכל

גדול בשיחה עם ה', והוא לדבר מהנקודה השייכת ללב באותו העת, כלומר לדבר לה' את מה שעובר עלינו עכשו, ואת הקושי האמיתי היושב על הלב ברוחניות או בגשמיות. איך תפילה זו עולה בקנה אחד עם הבקשה לקיים את התורה, כי לא תמיד אנו מזדהים עם הנושא אותו למדנו?

תשובה:

א. אכן עיקר הענין של ההתבודדות הוא לשבת לבד במקום שקט, ולפתוח את כל הכאבים היושבים לנו בתוך הלב. וזו עיקר התפילה שיש בכוחה לקרב אותנו להשי"ת, לספר את האמת שיש על הלב באותו זמן, ובוזו אנו ממליכים את ה', על ידי שאנו משתפים אותו בכל האמת שלנו, ובטוחים בכך שרק הוא יכול לעזור לנו.

אך לאחר שפתחנו את הבעיות יש לראות לקשר זאת לדעת של הצדיק, ובפרט לדעת של הצדיק העליון שמגלה את

התורה דעתיקא סתימאה, שזה מכון אותנו גם איך להסתכל נכון על החיים. שהרי התורה היא המגלה לנו מה רצון ה' מאיתנו, ואם היינו חיים עם התורה כראוי לא היה לנו שום סבל. וזהו אחד מהיסודות בהתבודדות, לא רק לבקש מה' ישועה, אלא לקבל יישוב הדעת איך להסתכל נכון על הקושי, כמו שה' רוצה.

ולכן לאחר שפתח פיו לדבר הנקודה השייכת לליבו, הכאב של עכשו, ינסה להזכיר את התורה בליקו"מ שלומד עכשו, או מה שעולה בזכרונו באותו הרגע, ויתחיל לדבר על התורה הזו עם ה', ותוך כדי דיבור ינסה למצוא בדיבור של הצדיק, תשובה ומענה לקושי שעליו דיבר עם ה', ומתוך כך יתחיל 'לעשות מהתורות תפילות', ועתה התפילות יהיו מקושרות מאוד למה שעובר עליו באותו עת. ואז יוכל לראות שהבין פירוש חדש לגמרי בתורת הצדיק, מה שלא הבין בשעת לימודו. כי עיקר הבנת והשגת אור הצדיק מבינים ברגע שהצלחנו לקשר דיבור של הצדיק אל המציאות של החיים, ולעשות משניהם יחד תפילה ושיחה עם ה'.

ב. לעומת זאת יש לדעת שלפעמים הדרך הוא דווקא בכיוון הפוך. כי לפעמים קשה להתחיל לספר לה' את מה שכואב בלב, ואז העצה היא להתעלם מהבעיה, ורק להתחיל להתפלל בפשיטות על איזה תורה שלמדנו, ולדוגמא: רבינו אומר (סימן ז') ש"מי שיודע את קדושת איש ישראל מאין הם לקוחים... אין עון שייך להם כלל וכלל". רבש"ע, תן בי 'הדעת' לדעת את מקור נשמתי ולדעת שבאמת איני שייך כלל לכל הבלי עוה"ז וכו'.

וכך להתפלל בלי להתייחס ישירות לבעיה שעובר עלינו עכשו, ותוך כדי השיחה עם ה', יהיה יותר קל לקשר את הבעיה שעובר עלינו, לפרט את הענין, ולבקש מה' שיעזור לנו שם לדעת שבאמת איני שייך כלל לעון וכו'.

והוא גם עצה טובה לפתוח הלב לפני ה', כאשר אין דיבורים, לקחת איזה דיבור של ליקו"מ וכדומה, ולחזור עליו כמה וכמה פעמים בקול נעים ותנועה של ניגון, עד שתוך כדי הזכרת דבריו הק' של רביה"ק, יכול להיפתח איזה שיחה.

ג. אבל האמת היא, שכאשר לומדים ספרי רבינו מתוך אמונה שכל דבר שאנו לומדים

שייך אלינו, אזי מתעורר רצון חזק ואיתן לקיים. עד שהנושא אותו למדנו נעשה אצלנו לנקודה השייכת לליבו באותו העת, וברבות הזמן הוא נהיה הדבר העיקרי שיטריד אותנו, יותר בבעיות אחרות שעוברים עלינו. ולא דווקא מדובר בדרגה גדולה של עובדי ה' הדבוקים באמת לתורה, אלא כל אחד אשר מרבה ללמוד ספרי רבינו ותלמידיו, או שומע שיעורים מתוך אנ"ש שיחיו מתוך כוונה אמיתית, מתעורר בלבו צער גדול למה אינו זוכה לקיים, וכאשר ילך להתפלל, אזי הדבר הראשון שיעמוד לו על הלשון הוא דווקא הנושא אותו למד.



## זה נשמע מפחיד ומאיים לעשות מהתורות תפילות, כי צריך להכיר את התורה מינייה וביה בשביל לקשר הכל אל תוך התפילה?

אין צריכים בדווקא תורות גדולות וארוכות, אלא אפילו דיבורים פשוטים של הצדיק שכל ילד יודע, כמו "אין שום יאוש בעולם כלל", "מצווה גדולה להיות

לקחת איזה דיבור של ליקו"מ וכדומה, ולחזור עליו כמה וכמה פעמים בקול נעים ותנועה של ניגון, עד שתוך כדי הזכרת דבריו הק' של רביה"ק, יוכל להיפתח איזה שיחה

ואפילו בקצת  
מקומות אשר  
בהשקפה  
ראשונה אין  
מבינים היטב  
איך נוגע הענין  
הזה לעובדה  
לפי מדרגתו.  
אף על פי כן  
באמת יש שם  
עצות נפלאות  
והתעוררות נרא  
לשוב אליו ותברך  
ממקום שהוא  
שם

[ב] זה בדיוק מה שעושים בזמן של ההתבודדות, לוקחים תורה של הצדיק, ומתחילים לדבר מזה. ואמנם מתחילה לא מרגישים שייכות לזה, אבל מתוך האמונת בצדיק שבוודאי הניח תרופה כדיבור זה לכל מחלותי ולכל מידותי הרעות ולכל מה שעובר עלי, מתעוררים לבקש לה' שנוכה לקיים את זה. ומתוך השיחה עם השי"ת, הוא עוזר שנוכה להבין איזה חלק מאותה השגה גבוהה כן שייכת אלינו, ואיזה עצה קטנה אפשר לגזור מאותו דיבור גבוה, וכך אפשר להמשיך את התפילה, לצמצם יותר את הבקשה למה שעובר עלינו ביום יום.

תפילה כזו, יוצרת קירבה מאוד גדולה עם ה', כי היא תפילה שבלולה עם תורה, בה אנו מבררים באמת מה ה' רוצה מאתנו, ואיך באמת צריכים להסתכל אחרת על כל מה שקורה איתנו.

לדוגמא מה שגילה בתורה ה', "צריך כל אדם לומר בשבילי נברא העולם". ואמר להם להתפלל על זה שיזכו לקיים זה לומר בשבילי נברא העולם.

אמרו לו התלמידים, הרי נראה שכעת חסר לנו דברים יותר חשובים שעליהם אנו צריכים להתפלל ולבקש, אמר להם, שימו ליבכם למה שאתם אומרים, שהרי אני אמרתי "כל אדם צריך לומר בשבילי נברא העולם", ובגלל שאתם מרגישים רחוקים מזה, דווקא לכן צריך לבקש מה' שתזכו לקיים זאת.

הרי לנו שהכל תלוי באמונת חכמים. לדבר עם ה' שיקרב אותנו אליו, על פי מה שהצדיק, מכוון אותנו לראות מה חסר לנו באמת.

והוא עצה טובה לכל פעם שיחסר לאדם דיבורים מה לדבר עם ה', שיקח איזה ספר, או יזכיר לעצמו איזה דיבור של הצדיק, ויתחיל לבקש על זה, אפילו אם אינו מרגיש שזה הבעיה שלו עכשו, וכך במשך הזמן שהוא ינסה לפתוח שיחה על פי אותו הדיבור יזכה להתעורר לראות שזה בדיוק מה שחסר לו, ואיך שכל הבעיות האחרות נובעות דווקא בגלל החסרון הזה.



**וכי כל תורה שכתוב  
בספרים הקדושים מוכרח  
להיות שזה שייך אלי,  
לא ייתכן שהצדיק מדבר  
לדרגות מסוימות?**

תשובה:

[א] ר' נתן כבר הקדים ואמר: "ואפילו בקצת מקומות אשר בהשקפה ראשונה אין מבינים היטב איך נוגע הענין הזה לעובדה לפי מדרגתו. אף על פי כן באמת יש שם עצות נפלאות והתעוררות נורא לשוב אליו יתברך ממקום שהוא שם. ואם תשים עיניך ולבך שם היטב, בודאי תמצא גם שם עצות ודרכים טובים לפי מדרגתך. (שיחות הר"ן קל"א)

בשמחה תמיד". אפשר לפתוח את התפילה בדיבורים אלו, ולכוון על פי זה את השיחה עם ה', לבקש לקיים דיבור זה, ולשים לב איך אפשר על ידי דיבור זה לצאת מהסבך והקושי - שהרי רביז"ל אמר 'מכל שיחה שלי אפשר להיות איש כשר'.



**מה עושים כאשר לא תמיד  
אני מזדהה עם מה שכתוב  
בספר, למדתי משהו שלא  
נראה לי שזה הדבר שעליו  
צריך לבקש עכשו, כי יש  
דברים יותר חשובים לבקש  
עליהם, מאשר אותם  
הדרגות הגבוהות שכתוב  
בספרי הצדיקים.**

תשובה:

[א] כלל ראשון ללימוד ספרי האמת, הוא אמונת צדיקים. כלומר להאמין בצדיק שגילה תורות אלו, שלא כתב את התורות שלו, כהלכתא למשיחא, אלא כתב זאת כדי לזכות אותנו, ולגלות לכל אחד ואחד מאתנו איך נוכל להתקרב לה'. ואם הם גילו תורה זו, הרי שהם בוודאי הם יודעים שזה מה שחסר לנו.

אם ניגש לספר בהסתכלות שכזו של אמונת חכמים, אז נוכל להתחיל להתפלל ולבקש על כל מה שלמדנו. כלומר דווקא בגלל שאני חושב שמה שכתוב בספר הוא דרגא גבוהה יותר ממני, זה בעצמו אמור לגרום לי להתחיל לצעוק ולזעוק לה', ולהתחנן אליו פעם אחר פעם עד שיזכה אותי להשיג ולקיים את אותה הדרגא, שהרי הצדיק שגילה דרך זו, הוא כן מאמין בי שאני יכול לזכות לקיים את מה שגילה, שהרי על דעת זה מסר נפשו, לגלות לי תורה זו.

[ב] מובא בהקדמה לספר ליקוטי תפילות, שאחר שרבינו גילה העצה המיוחדת הזו, להתפלל על התורות שלומדים, הביא להם

# "והוא על פי החלטה שהוחלט בין אנ"ש שכל אנ"ש ילמדו בכל חודש

## תורה מספר ליקוטי מוהר"ן בעיון"

האסיפה השנתית באיסררהג שבועות בוורשה בירת פולין, הישיבה שקמה בין חומות ירושלים העתיקה, וההתחדשות בשנים שלאחר מלחמת העולם השניה - מסע מרתק בעקבות רעיון 'התורה זמנית' מתחילתו ועד לימינו אנו

### דוד דגן

ההתקרבות העצומה בפולין לאורו של רבינו במלוא הלהט וההתלהבות דקדושה, הביאה עמה כמה וכמה חידושים נאים ותקנות שנחקקו בהווי בית המדרש הברסלבאי, עד שהפכו לחלק בלתי נפרד ממנו לדורות. אחד מאותן תקנות מבורכות היא ההתאחדות סביב 'תורה זמנית'.

נחזור לאחור, לשנים של טרם פרוץ השואה, ב'קיבוץ' אנ"ש בעיר לודז' הפולנית. מיקירי החסידים בלודז' הוא ר' שמחה בארנשטיין הי"ד. כבר בעודו אברך צעיר, חשב ר' שמחה כיצד להפיץ את אורו של הרבי. בלבד עלה הרעיון להוציא לאור קונטרס חודשי בו יתפרסמו מאמרים, חידושי תורה ושיחות, הנשאבים מהנחל הנובע. בפרט כאשר ישנם מקורבים רבים המתגוררים בעיירות מרוחקות, שחסר להם המקבילין דין מן דין וקונטרס כזה בכוחו להביא הארה והתחדשות בלב כולם.

### האסיפה השנתית בוורשה

את רעיונו הציע ר' שמחה בפני אנ"ש באסיפה השנתית באיסררהג שבועות תרפ"ח (עוד הנהגה שמקורה בפולין, להתקבץ יחדיו מדי שנה בזמן זה וברוב יועץ לחשוב היאך להפיץ המעיינות חוצה ופנימה). ההצעה התקבלה בהתלהבות על ידי כלל החברים, וכה כותב ר' שמחה בהקדמת הירחון הראשון:

"בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל בהתקשרות לרבינו הקדוש הצדיק יסוד עולם נחל נובע מקור חכמה [ר"ת שמו של רבינו] ז"ע בעיר הבירה ווארשא יע"א באיסרו חג שבועות שנת תרפ"ח לפרט קטן, לטכס עצה בענינים הנוגעים לכלליות אנ"ש חסידי ברסלב, ולכלליות העולם, בדבר הפצת דעת רבינו הקדוש בעולם, וכאשר הרבו להזהיר בזה רבינו הקדוש זצ"ל ותלמידו מוהרנ"ת זצ"ל בספריהם הקדושים, לכל נהיה כעצים יבשים, רק להתחזק להיות עץ עושה פרי, להודיע ולגלות לכל



באי עולם מהאור הגנוז והצפון הוא רבינו הקדוש זי"ע ומנועם שיחותיו ואמרותיו הקדושים...

"הוחלט על פי הצעתי להוציא לאור בכל פעם קובץ שיכיל בקרבו שיחות וסיפורים, חידושים ומאמרים מאנ"ש חסידי ברסלב הנוסעים לאומאן, כמבואר מזה לקמן החלטות מהאסיפה הנ"ל, אשר כל אחד מאנ"ש שיוזב לחדש איזה דבר על פי דעת רבינו ז"ל וכן כל מי שנמצא אצלו איזה כתב יד מחידושים, או שיחות וסיפורים, צריך לשלוח אותם אל יד המוציא לאור הקובץ, כדי לסדרם ולהעלותם על מכבש הדפוס".

## חידושים ומאמרים סביב התורה החודשית

אחד החידושים הנפלאים שטמן הירחון בחובו היה: ללכד את כל התפצים ללכת עם 'תורה' אחת איזה זמן ולחדש ולהתחדש בה. הירחון הראשון הוקדש לתורה א' בליקוטי מוהר"ן, "והוא על פי החלטה שהוחלט בין אנ"ש שכל אנ"ש ילמדו בכל חודש תורה מספר ליקוטי מוהר"ן בעיון, וכל אשר יזכו לחדש בה, ישלחם להדפיסם".

ר' שמחה בחר לקרוא לירחון בשם 'אור זורח', באשר כל מטרתו להאיר את אורו של הרבי. הקובץ הראשון יצא לאור לקראת ראש השנה תרפ"ט, והוא הפיצו בין באי הקיבוץ בלובלין, שאז היה בתחילת דרכו. הירחון הכיל חידושים ומאמרים סביב תורה א' בליקוטי מוהר"ן.

מאת ה' היה הדבר ומגלגלין זכות על ידי זכאי, שמאותם חסידים יקרים המסולאים בפז, שעלו עולות תמימות על קידוש ה' בימי הזעם, ה' יקום דמם, תישאר השארה בעולם ושפתותיהם תהינה דובבות כל אימת שיהגו בחידושיהם ודבריהם.

ההיענות היתה מפתיעה. אפילו מארץ ישראל הגיעו מכתבים עם חידושים בתורת רבינו. ר' שמחה, שלא היה משופע בממון ומימן את הדפסת הקונטרסים מכיסו הפרטי, השתוקק להדפיס את כל חידושי התורה שנשלחו אליו מכל קיבוצי אנ"ש, כפי שכותב הוא באחד ממכתביו "כתבו לי אנ"ש כל אחד מנקודתו והארתו, ואני בכל כוחי מוכן לשמשם ולהשתדל בהוצאות הקובץ", אלא שמפאת חסרון כסף, לא יצאו לאור יותר מארבעה ירחונים. האחרון יצא בטבת-שבט תרפ"ט.

ברם ר' שמחה ידע בקיאות בשוב' מהי. גם באין אפשרות להדפיס, לא ראה עצמו פטור ממצוות ההפצה. בשנים שלאחר מכן נהג הוא להעתיק בכתב ידו הנאה את החידושים שנשלחו אליו ולתלות את הגיליונות בבתי החסידים של אנ"ש.

## חזון הגדול של רבי שמואל הורוויץ

ומלודו' הפולנית, לירושלים קרתא דשופריא.

מראשית התקרבותו השתוקק החסיד הנודע ר' שמואל הורוויץ לזכות את הרבים מהטוב והעדן הנצחי הגנוז בתורת צדיק האמת. תשוקתו זו גברה במאוד מאוד לאחר נסיעתו לאומן, כשסבב בין קיבוצי אנ"ש

בפולין וברוסיה וראה את גודל יקר תפארתם של אנשי הצדיק. עוד בהיותו בפולין גמל בלבו הרעיון לייסד בארץ הקודש ישיבה על שמו של רבינו הק' ולקבץ את כל אנ"ש ארצה. החלטה זו התחזקה אצלו ביתר שאת לאחר הגיעו לאומן בשלהי שנת תרפ"ט, בנסיעתו המפורסמת רצופת מסירות הנפש, כשראה את המצב בו נתונים אנ"ש הנאנקים תחת גזירות השלטון הסובייטי. אז אמר לנפשו כי הגיע עת היאסף המקנה לארץ הקדושה.

לרעיון הקמת הישיבה היו לו שותפים מקרב אנ"ש, בהם ר' שמואל מאיר אנשין ור' יחיאל גרינוולד. עוד בחודש אדר א', בעוד ר' שמואל הורוויץ שוהה בכלא הרוסי - לאחר שנתפס בכניסה בלתי חוקית לברית המועצות - החל ר' מאיר אנשין לפעול בענין ובאמצעות קשריו השיג מכתבי המלצה מרביני ירושלים למען הישיבה העתידית.

ביום ד' בניסן נאספו אנ"ש בירושלים כדי לטכס עצה יחדיו איך לרומם את ענין רבינו הק' ואת מצבם הרוחני והגשמי של אנ"ש. ועדיין נצרך היה מי שיאחד את הכוחות ויוציא את הדבר מהכוח אל הפועל. ר' שמואל הורוויץ היה האדם המתאים לכך, בהיותו חדור התלהבות קודש ואיש מעש בלתי נלאה. לאחר שבחסידי ה' זכה להשתחרר מהכלא הסובייטי - כחודשיים מאז הגעתו לארץ - כאשר הספיק להתאושש מהמאורעות הקשים שחווה בבית האסורים, יסד יחד עם חבריו את הישיבה, ביום ט"ו בתמוז תרצ"ב, יומא דהילולא של האור החיים הקדוש, בבית מדרשנו אשר ברחוב חברון בין חומות ירושלים העתיקה.

הישיבה נקראה "ישיבת ברסלב לתורה ותפילה" וכלשון ר' שמואל ב'פנקס חבר' מטרתה להוות "בית שמגדלין בו תורה ותפילה, בית שנקרא על שם הראש בית, שיהיה לכל אנ"ש בית מנוס בגשמיות ורוחניות" יחד עם ידידו ר' מאיר אנשין חיבר אז 'פנקס חבר' עליו חתמו אנ"ש שבארץ הקודש, עשרים וחמישה במספר.

פנקסי החבר שהודפסו, כללו תפסים למילוי על ידי נדיבי עם, פירוט יסודות ותקנות החברה, ו'קול קורא' ממנו עולה הזעקה על כך שחסידי ברסלב בירושלים סובלים מעניות רבה. בפנקס מתוארת תכנית מפורטת של ישיבה שמתחילה בחצות הלילה ומשכבת עד תפילת



ערבית, בני הישיבה יקדישו את כל ימיהם לתורה ולתפילה בכל לב ובכל נפש, כשהנהלה תספק להם את צרכיהם על ידי מלגה ראויה.

להשראה רבה שימש עבור ר' שמואל וחבריו הקונטרס 'עין זוכר' שהדפיס החסיד ר' אהרן לייב ציגלמן בוורשה בשנת תרפ"ח, שכלל תקנות והנהגות על פי ספרי רבינו. וכה הולך ר' שמואל ומפרט בפנקס:

"החברה-ישיבה תהא נחלקת לשתי מחלקות: מחלקה א' - ביכנישתא חדא דמתערין בתיובתא המוזכר בזהר הק', מאנשים מאנ"ש אשר כל מגמתם לעבודת ה' ותורתם ועבודתם את ה' זו אומנותם, ומסורים בכל לבבם לתורה ועבודת ה' ביום ובלילה מבלי פנות לעולם הזה כלום, ולעשות עבודתם זו בכוחות ושבירת תאוות ומידות, ע"פ דרכי העצות מספרי רבינו הק' ר' נחמן זצ"ל מברסלב ותלמידיו ז"ל, ותפלה ובקשה עבור כלל ישראל, לאוקמא שכינתא מעפרא, והם מעיקר הישיבה ולהם צריך להספיק כל צרכם ודי חיותם בראש ובראשון כדי שיוכלו לעשות עבודתם זו בשלימות...

"מחלקה ב' מאנ"ש הלומדים ועובדים גם כן עבודת ה' כל היום וזו היא אומנותם, מבלי פנות לעסקי העולם הזה כלום ולשאר מפלגות וישיבות ורק קבועים תמיד על כל היום לעשות עבודתם ביחד... ולפעמים להשתתף גם בעבודות של הלילה... ויקיימו כולם התקנות והעבודות שבקונטרס 'עין זוכר' ולאחב זה את זה ולחזק ולעורר זה את זה..."

## עתיד להיבראות דור שיהיה ישיבה גדולה בארץ הקודש שילמדו תורות רבינו עם השורש...

מתוך התקנות שנכתבו בפנקס חבר' המבטאות את חזונו הגדול של ר' שמואל לאותה חבורה - ביכנישתא חדא - שעליה מובא בווהר הקדוש ובשאר ספרים כי בכוחה לקרב את גאולת הכלל והפרט:

"שיעור גדול (איזה שעות רצופים) ללמוד ביחד ספרי רבינו ז"ל תורה מליקוטי מוהר"ן והליקוטי הלכות' וה'ביאור הליקוטים' השייך על התורה ולברר היטב לעובדא ולמעשה, ללמדה בפשיטות ובתמימות בעיון ובבחינת 'נועם ארץ ישראל' ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, ולראות ביחד עצות איך לקיימה, ולילך זמן רב עם זה הלימוד והתורה. שכל העבודות וכל העבודות והעניינים שלו מזמן רב יהיה עפ"י העצות מהתורה הנ"ל.

"ב' לקיים 'לעשות מתורות תפילות' לעשות מהתורה הנ"ל שילמדו תפילה והתבודדות וכו' שיעור גדול איזה שעות רצופים בדברי תחנונים ופיוס על זה, כדי שנוכה לקיים התורה הנ"ל, וגם לקיים 'אן דילען דעם גוף' [=להלאות ברוב דברים את הגוף] בדיבורים דקדושה..."

בספרו הנודע 'ימי שמואל' הוא מספר על התייסדות הישיבה:

"והנה כשעזרני השם יתברך והניח לי מעט, והתחלתי לעשות לקיים לעשות בשביל רבים, ליכות להוציא הסגולה לעם סגולה, ועשיתי בשביל להקים יסוד חזק לאנ"ש, הן ממדינת אומן, והן מפולין, והן מארץ ישראל, שיהיה פליטה לאנ"ש, שיהיה הביכנישתא חדא האמיתי. וחיברתי אז את הפנקס חבר המובא התקנות וכו', והרבה

הרבה יגיעות וטרחות... ה' יודע ועד כמה מסרתי נפשי על זה.

"והעיקר אמרתי תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה, עתיד להיבראות דור שיהיה ישיבה גדולה בארץ הקודש דווקא, שילמדו תורות רבינו עם השורש ולדקדק בהתורות על כל אות ואות, על פי ה'ביאור הליקוטים' ולעשות כל עבודתם והנהגתם בקודש ובחול על פי הפנימיות מתורות רבינו ומוהר"ן, על פי דברי ר' אברהם ז"ל. ויתנו כל כוחותם ומאמצי נפשיתם לזכר הגוף, ולהכניס בו כל העצות והטובות של רבינו ז"ל. אשרי מי שיהיה לו חלק בזה, הן מהפנימיים והן מהחיצוניים...". (ימי שמואל מהדורה קמא, פרק עא)

## תשל'ו - רעיון התורה החודשית

נקפו השנים, בשנת תשל'ו נתייסד בירושלים אברכים דחסידי ברסלב, שהתקין תקנות בין החברים מתוך שאיפה לזכות להתחדש בדרכי עבודת ה' על פי דעת רבינו הק'. התקנה המרכזית והחשובה ביותר היתה: לימוד 'תורה חודשית' מליקוטי מוהר"ן. כאמור, רעיון זה החל עוד בפולין ומאו הונפה חרב המשחית בשואה האיזמה אשר הכחיזה את רוב מנין ובנין חסידי ברסלב, באה כעת רוח של התחדשות בכוחו של זקן דקדושה, שהתבטאה ברצון להתאחד שוב סביב 'תורה' מתורותיו הקדושות.

לשם כך התארגנו קבוצות קבוצות שלמדו משך חודש שלם תורה מיוחדת, התעמקו בה ו"הלכו" עמה, וכמו מאליהם יצאו מתוכם חידושי תורה וביאורים נאים בהבנת דברי רבינו.

## ירחון 'מבועי הנחל'

בכדי לנצל את התעוררות זו עד תומה, לעודדה ולא לתת לה לשקוע, החלו ליוזם הוצאת קובץ, בו יופיעו פרי הגיגי האברכים הלומדים. ההגיגים רבים היו, חידושים לרוב נתחדשו בקרב חברי האיחוד אגב הלימוד, ודרוש היה כלי ביטוי לכל אלה. וכך למעשה החל להופיע ירחון 'מבועי הנחל' על ידי הרה"ח ר' מרדכי טורץ זצ"ל.

הגיליון הראשון יצא לאור בחורף תשל"ח, בו פורסמו מחידושי האברכים במאמר 'חדי רבי שמעון' שבחלק א' מליקוטי מוהר"ן - התורה החודשית של טבת. קובץ מעט



הכמות היה זה, אבל רב ביותר באיכותו, ניכרה בו היגיעה העצומה בתורת רבינו והכיסופין להכניסם לתוך חיי המעשה ולזכות "בדבר גדול כזה, אשר הכל תלוי בו, שהוא הלימוד בספריו הקדושים בעיון ובעסק גדול".

בהקדמת הירחון הראשון בלטה מאוד המגמה המוצהרת של הוצאתו לאור, לעודד את הלימוד העיוני בספרי רבינו שבהם עמקות גדולה. אחרי ציטוט כמה מן המקורות בהם מפליג רבינו בשבח העיון בדבריו וחידוש חידושים בתורתו, והודיה להשי"ת על הפירות הטובים שהניב 'פלפול התלמידים' של האיחוד - "והנה בכדי לחזק אצלנו הענין הזה, כבר עלה על הפרק זה כמה, הרעיון לקבץ מדי חודש בחדשו החידושי תורה שנתחדשו אצל האברכים בתורה החודשית ולהדפיסם, וכמבואר בליקוטי א' סימן כ"א, על פסוק 'ישראל לסגולתו', שכל אחד ואחד לפי בחינתו מה שחננו להבין ולחדש איזהו דבר, היושר מחייב שיגלה ויכניס זאת ההבנה וכו' לעם סגולה, ולהטיב מטובו לאחרים. וגם על ידי זה יעודד ויורה דרך גם לאחרים, איך להתעמק וללמוד בספרי רבינו בעיון הראוי, כאשר נצטוונו מאתו ז"ל".

כך עלו על מכבש הדפוס הרבה חידושים, ביאורים ופרפראות נפלאים על מאמרי ליקוטי מוהר"ן, שיצאו תחת קולמוסם של גדולים וטובים מיקרי אנ"ש, אשר חלקם כבר מנוחתם עדן ומתענגים על אור תורת הצדיק במתיבתא דרקיעא, וחלקם עודם עמנו לאורך ימים ושנים טובות.

במלאות חמש שנים, נכתב במבוא ירחון 'מבועי הנחל' כסלו תשמ"א: "...בחדש זה, תמלאנה חמש שנים, להתחלת לימוד התורה החודשית שבליקוטי מוהר"ן, בחוגי איחוד האברכים דחסידי ברסלב, שפרי עטם התפרסם רבות מעל דפי הירחון. כשבשים וחמש תורות נלמדו על ידי האברכים, משך חמשת השנים, בעיון רב. מאות עמודים מילאו את גיליונותינו החודשיים על ידי אברכים מצוינים ועובדי ה' באמת, ואם לכך הגענו, והיה זה שכרנו. אי לכך, בהזדמנות זאת, הננו לקרוא מחדש לכל אברכי אנ"ש די בכל אתר ואתר, להתחדש בתקנה זאת שנתקנה לפני חמש שנים, ולראות בכובד ראש, את התוצאות הברוכות שהניב לימוד התורה החודשית. כן הננו לעודד מחדש כתיבת חידושי תורה ופרסומם בגיליונות מבועי הנחל 'כי על ידי חידושי תורה שמגליון, על ידי זה נמשך אלקות כביכול... ולהיכן נמשך האלקות - לתוך מוח השומעו" (ליקו"ת ס').

## ירחון 'מקור חכמה'

כך יצאו לאור עשרות רבות של גיליונות, ובשנים שלאחר מכן יצאו במתכונת דומה קבצים דומים כדוגמת 'מקור חכמה' ועוד. בביטאון 'ברסלב' טבת-שבט תשס"א, פורסמה הידיעה הבאה:

"התחדשה הופעת קובץ 'מקור חכמה' - ברגשי שמחה נודע בין אנ"ש כי מערכת 'מקור חכמה' בארה"ק חידשו את הופעת קובץ מקור חכמה לאחר הפסקה ארוכה בת שש שנים בהם לא יצא הקובץ לאור. ראשיתו של הקובץ הוא בחורף תשנ"א, כשמספר

אברכים בראשות הר"ר יהודה לייב בר"י פראנק הי"ו ובעידודם של זקני וחשובי אנ"ש הקימו את מערכת מקור חכמה לעידוד הלימוד בעיון בליקוטי מוהר"ן ע"י קביעת התורה הזמנית. כל מספר חדשים קובעים זקני אנ"ש תורה מיוחדת שתהיה נלמדת בתקופה זו בעיון ובחברותות וכן נמסרים שיעורים מיוחדים בבתי הכנסת המרכזיים בפרט בירושלים ובית שמש. גולת הכותרת של המערכת הוא קובץ 'מקור חכמה' היוצא לאור בתום תקופת לימוד התורה הנ"ל, בו מודפסים החידושים שזכו לחדש הלומדים שהעמיקו עיונם בתורה זו ובראשם מזקני וחשובי אנ"ש המעטרים בדרך כלל את שערי הקובץ בחידושיהם. בחורף תשנ"ה הופסקה הפעילות מחוסר תקציב וכפי הודעת המערכת בשער הקובץ הנוכחי:

"זכעבור הימים כסו פניו הרולים וכמעט ונשכח דרכו מחמת חסרון כיס שעמד בעוכרו וכאשר רוב רובו של החומר הנדפס בקובץ הלזה כפי שתראינה עיניכם מישרים היה נשמד באוצר המערכת ממרחשון תשנ"ה ועד מרחשון תשס"א בהמתנה וציפיה לזמן שיתאפשר בממון ובשירחא להדפיסם עלי גליון, להיותם רואים אור ולהזהיר זהרם בעולמה של תורה, תורת ברסלב".

"זבכך הקובץ על תורה כ"א שיצא זה עתה לאור הינו בבחינת תורה מפוארה בכלי מפואר, בהיותו יפה ומהודר גם בבחינה חיצונית. הגרפיקה והעימוד שנעשו ברמה גבוהה במיוחד וגם בפנימיות הרבה כותבים חדשים וותיקים ובראשם הרה"ח ר' משה קרמר שליט"א שמעטר את הקובץ במאמר מיוחד על תורה כ"א, כמו כן בולטים חידושיהם של הרב אברהם יצחק כרמל מבני-ברק והרב אברהם שלום שישא מירושלים ועוד ועוד. כן מודפסים שיעורים מיוחדים על התורה הזמנית שנאמרו בבתי הכנסת, ביניהם שיעור מיוחד של הר"ר אברהם שמעון בורשטיין שליט"א שנאמר בבית הכנסת החדש 'אור אברהם' בגוש שמונים, וביתיים נמצא כבר בשלבי הדפסה אחרונים הקובץ הבא על תורות ז' - ט' - ק"ב המכונים 'תורה משולשת' עקב היותם ענין אחד ונקבעה כהתורה הזמנית על חודשי חשון כסלו שנה זו. ולידיעת הקהל: התורה הזמנית הנוכחית היא תורה א' בליקו"מ, בה עוסקים עתה כלל אנ"ש בלימוד בעיון ובעומק בתקופה זו, וכמובא ב'שיחות הר"ן' רצ"ז מדברי רבינו שרצונו חזק מאוד שנלך עם התורות שגילה, דהיינו לילך תחילה איזה זמן עם תורה פלונית בערך שנים או שלשה חדשים וכו'". עד כאן לשון הידיעה ב'ביטאון ברסלב' טבת-שבט תשס"א.

הנחל ממשיך לנבוע ולחדש נפשות בעבודתו יתברך, בדרך שהלכו בו אבותינו הקדושים ואף על פי כן הוא חדש לגמרי, ובדורנו אנו רבים הם הזוכים להתחבר יחדיו ולעסוק בלימוד תורותיו הקדושות של רבינו הק' בעמקות, בשימת לב ובתמימות, לחדש ולהתחדש בהם, אשרי להם!

(הערת המערכת: בעז"ה בגיליונות הבאים נסקר ביתר הרחבה את פעילות ה'תורה הזמנית' בירחוני 'מבועי הנחל', 'מקור חכמה', ועוד)



# הדרך והמדהיבה

ההצלחה של תמימי דרך והמהפיכה הכבירה \*  
ה'מקורבים' החדשים מתוך קהילות ברסלב  
והמגידי-שיעור הצעירים \* ראיון חג עם ראשי  
חבורות הבחורים ברחבי ארה"ק בו מגוללים  
על החבורות והשיעורים וה"שיבות" של  
הצדיק \* והיה כי ישאלך בנך

ראיון, כתב וערך: ר' שמואל נחמן גודלבסקי

# הדרך וזמנהיבה

המפעל הכביר "תמימי דרך" מפורסם ונודע שמו לתהילה בקרב אנ"ש, כזה שמוביל את המהפיכה בכל מה שקשור ללימוד "התורה הזמנית".

במשך תקופה קצרה זכו לכבוש בסערה את כלל אנ"ש מכל רחבי ארץ הקודש ומחוצה לה, להכניס אותם בסדר לימוד המרומם והנפלאה הזה, לקיים רצון רביה"ק ללימוד תורה למשך תקופה מסויימת, ללכת איתה ולחיות על פיה ולעשות את כל העבודת ה' שלו על פי העצות שגילה בתורה זו. כפי שנהגו אנ"ש לדורותם כידוע ומפורסם מר' אברהם ב"ר נחמן מטולטשין, ועוד.

לקראת חג הפסח - חג החינוך בו משתדלים להדר במצוות "והגדת לבנך", התוועדנו עם ראשי תבורות הבחורים ברחבי ארץ הקודש, העוסקים במשך כל השנה כולה לספר לדורות הבאים את כל מעשי תקפו וגבורתו של רביה"ק ותלמידיו, גלות להם עצותיהם הנוראות ולהנחיל להם נתיבות סלולות בדרך העולה בית קל על פי התורות שגילה, לשמוע מהם כיצד הם מלמדים את בני הנעורים להיות "תמימי דרך" להלך בתורת ה' וצדיקיו, להיות המה משוטט בקשרי תורתיו ובעומק עצותיו, להתחדש ולהתחזק, להתעורר ולהתעלות בדרך העולה בית קל.

בראיון חג שערכנו עם ראשי התבורות המסורים ה"ה: הר"ר שמואל אנגל והר"ר אברהם יואל דורנבלט - תבורות הבחורים "מורשת הנחל", הר"ר יהודה לייב ראטשילד והר"ר יחזקאל פראנק - תבורות הבחורים "קרן אור", הר"ר שמואל רובינשטיין - תבורות הבחורים "חיי נצח" ביתר עלית והר"ר אלכסנדר זושא גולדרינג - ישיבת ביה"ז "מעוז חיינו" ברכפלד, שמענו אודות ההתחדשות הנפלאה שרואים בקרב הבחורים, בעקבות לימוד התורה הזמנית בסדר הלימוד של "תמימי דרך", חווינו התקרבות מחדש לספרו של רביה"ק ועצותיו הנוראות וראינו כי אשו הקדושה של רביה"ק יוקדת ביתר שאת והיא תוקד עד ביאת המשיח, במהרה בימינו.

## ר' שמואל אנגל:

אנו ממוקדים במיוחד  
לבחורי ישיבה קטנה,  
כאשר בראשית הדרך  
נראה להם כי הלימוד  
קשה מאד, וע"י שמנסים  
לקיים את המבטנים  
ולכתוב את התשובות  
על השאלות, הם 'מגלים'  
שהם כן יכולים ויודעים  
להבין את התורה...  
כמוכן, כי רבים מהבחורים  
שמעמו את הטעם המתוק  
הזה - לסכם את התורה  
באמצעות המבטנים של  
"עיון הנחל" לא מוכנים  
לוותר וממשיכים לקיים  
את המבטנים גם ב"שיב"ג  
והלאה...

## זכות ראשונים למפעל "עיון הנחל"

בטרם נפתח בראיון, ניתן זכות הדיבור למכובדינו, כהן שדעתו יפה, הרה"ח ר' שמואל אנגל שליט"א, אשר לו זכות ראשונים בכל ענין הלימוד והליכה בתורה הזמנית בקרב בחורי החמד, ועוסק ללא ליאות זה למעלה מ-20 שנה במסגרת מפעל "עיון הנחל" שע"י תבורות הבחורים "מורשת הנחל" להרבות פעלים לתורה ולתעודה כאשר נשמע ממנו בהמשך, לספר לנו בקצרה, סדר והשתלשלות החדרת הלימוד הנשגב הזה.

## ר' שמואל אנגל:

ענין ה'הליכה עם תורה' כרצון רביה"ק, היה מאז ומעולם דבר מרומם ונשגב בקרב אנ"ש.

לפני כשלושים שנה היה זה ארגון "מבועי הנחל" שעודדו מאד ללימוד תורה למשך זמן מסויים, לאחמ"כ נמשך הדבר ע"י ארגון "מקור חכמה". במשך הזמן אף הוציאו קונטרסים עם חידושים על התורה פרי עטם של הלומדים היקרים שיחי. בנסיבות העיתים נפסקה הדבר המבורך הזה.

עם התייסדות תבורות הבחורים "מורשת הנחל", התעוררנו לחשוב מחשבות ולטכס עצות כיצד להכניס את הלימוד הנפלא הזה בקרב בחורי החמד. ובאתי בדברים עם ידידי ורעי הר"ר ראובן שיף ועוד מחברי ההנהלה, ועלתה ההצעה לחדש את הלימוד הנשגב הזה אצל הבחורים, באמצעות סדרי לימוד ושיעורים וכן ע"י עריכת מבחנים מסכמים על התורה, שיתוגמלו בחלוקת פרסי עידוד.

יזכר לטובה הרה"ח ר' עמרם הורביץ זצ"ל מנהל "קרן ר' ישראל דוב", שהתלהב מאד על שמחדשים את סדר הלימוד הנפלא הזה, ופתח את שערי אוצרות הקרן

חלק פרסים יקרי ערך לכל אלו שיתמידו בלימוד התורה הזמנית.

כך התחלנו להוציא לאור קונטרסים בו הופיע התורה הנלמדת עם הליקוטי תפילות שעליה, וכן המפרשים העיקריים, כגון פרפראות לחכמה, באבי הנחל ועוד. כמו־כ הדפסנו ביאור מילולי מתוך השיעורים של הרה"ח ר' שמואל משה קרמר שליט"א, שנערך ביד אמן ע"י ראש החבורה הוותיק הר"ר נחמיה חשין שליט"א.

וכאמור, לקראת סיום לימוד כל תורה, הוצאנו לאור מבחן "עיון הנחל" בו הופיעו שאלות סיכום על התורה הנלמדת, סעיף אחרי סעיף, לחדד את כל אחד האם וכיצד זכה ללמוד ולהבין את דברי התורה על בוריה.

כמו כן, למשך תקופה אף יצאה לאור גליון מפואר, בו הופיעו חידושים של הבחורים היקרים.

## ובכן, מתי וכיצד התחלתם להכניס בחבורות את סדרי הלימוד של "תמימי דרך" ואם תוכלו לפרט את אופן וסדרי הלימוד?

### ר' שמואל אנגל:

לפני כמה שנים כאשר החל ארגון "תמימי דרך" לפרסם את הלימוד החשוב הזה בקרב קהלים חדשים בכל רחבי ארץ הקודש ומחוצה לה, הצטרפנו אתם ללמוד את התורה הזמנית יחד עם כלל אנשי, כאשר מצדינו אנו ממשיכים להוציא את הבחינות על כל תורה, שהבחורים מאד התחברו לזה, ב"ה.

יש לנו נציגים בחבורות "מורשת הנחל" בירושלים ובבית שמש, וכן בקרב הישיבות הקדושות בערים, ירושלים, בית שמש, בני ברק וברכפלד.

כהיום, סדר הלימוד של "תמימי דרך" הינו חלק כחלק מפעילות חבורות הבחורים, כאשר מידי שבוע מכריזים הודעות בנוגע ללימוד התורה הזמנית וכן הלאה.

כן מתקיים סדר לימוד מיוחד מידי מוצאי ש"ק, בו לומדים הבחורים בצוותא, עם חברות או ביחיד, את התורה הזמנית, יחד עם זאת מתקיים שיעור מיוחד בטוב טעם ודעת, ע"י הר"ר ראובן שיף שליט"א בתורה הנלמדת, במהלכו הוא לומד את התורה על הסדר ומבאר את הצריך ביאור, וכן מפשט את כל המושגים הבלתי ידועים לבחורים הצעירים וכן הלאה. ומידי שבוע נערך למשתתפי הסדר הגרלות עידוד על סכומי כסף במזומן ועוד.

עדיין השארנו את החלק של "עיון הנחל" בהדפסת המבחנים על התורה, שכן אנו ממוקדים במיוחד לבחורי ישיבה קטנה, כאשר בראשית הדרך נראה להם כי הלימוד קשה מאד, וע"י שמנסים לקיים את המבחנים ולכתוב את התשובות על השאלות, הם 'מגלים' שהם כן יכולים ויודעים להבין את התורה...

כמובן, כי רבים מהבחורים שטעמו את הטעם המתוק הזה – לסכם את התורה באמצעות המבחנים של "עיון הנחל" לא מוכנים לוותר וממשיכים לקיים את המבחנים גם בישיב"ג והלאה...

### ר' יהודה לייב ראטשילד:

מאז החלה ההתעוררות ללמוד התורה הזמנית, לפני כעשור, התחלתי בס"ד למסור שיעורים בתורה הנלמדת לפני הבחורים, במסגרת החבורות בליל שישי ועוד, לוקחים קטע או נושא מהתורה, ומלבנים אותה לעובדא ולמעשה.

בס"ד אני משתדל מאד להוריד את הדברים לעובדא ולמעשה, אם ע"י לקחת קטע מליקוטי הלכות שמסביר את הדברים יותר למעשה או שאר המפרשים, כדי להראות לבחורים את נעימות ומתיקות הלימוד הזה, וכיצד כל דיבור מרביה"ק בכחו להאיר לו בנפתולי

החיים ולקרב אותו אל השי"ת.

## התועלת של השיעורים לבחורים צעירים

והנה, אלו שעוסקים עם בחורי החמד יודעים בודאי, כי בחורים, אפילו אלו שכן מקדישים מזמנם ללימודים אחרים שלא בסדרי הישיבה, מעטים המה המתחברים ללימוד התורה הזמנית בעיון כראוי, שכן קשה להם מאד להתחבר ללימוד ספר "ליקוטי מוהר"ן".

אולם כפי מי שראיתי במשך הזמן, עדיין יש תועלת רבה, בשיעורים האלו הנמסרים לבחורים בתורה הזמנית, למרות הקושי שבדבר, כיון שע"י זה המה מתלמדים כיצד ללמוד תורה בליקוטי מוהר"ן וכיצד יוכלו לחיות איתה ולילך על פיה בחיי היום יום, מה שבעז"ה יישאר חרוט בקרבם גם לאחר נישואיהם לאורך ימים.

זה מה שבעצם לומדים בימי הבחורות, כי הלימוד בתורת רביה"ק בספר ליקוטי מוהר"ן, היא לא רק אמירה סגולית בעלמא, אלא ככל שיעמיק וינסה להבין יוכל לחיות חיים טובים אמתיים באמת...

ר' אברהם יואל דורנבלט:

כפי שהרחיב ר' שמואל אנגל, בחבורות הבחורים "מורשת הנחל" עורכים פעילות נרחבת במשך כל השנה מסביב לתורה הזמנית, והרבה בחורים לומדים אותה על פי הסדר של "תמימי דרך" תמידין כסדרן.

כך גם בקיץ העבר, מאחרי "החודש הגורלי" בבין הזמנים של חודש ניסן תשפ"ה כפי שנרחיב להלן, עסקו כלל בני החבורה בצוותא בתורה הזמנית והליקוטי הלכות שעליה בסדר הלימוד המיוחד שהתקיימה בימי שישי ושבת קודש, כאשר מדי שבוע פרסמנו לבחורים הספק שבועי כך זכו הבחורים ללמוד את התורה עצמה כמה פעמים, וכן הפרפראות לחכמה, וכן הלכה שלימה בליקוטי הלכות על התורה, וכפי שהעידו הבחורים והוריהם, היה זה הכנה נפלאה לימי ראש השנה הק'.  
אך גולת הכותרת היא בודאי "החודש הגורלי" הלא הוא ימי בין הזמנים ניסן, בו משקיעים כוחות אדירים לאחד את כלל בחורי החבורות בסדר לימוד מיוחד ומאוחד, כאשר מדי יום בשעה קבועה מתיישבים מאות בחורים ב-13 סניפי ישיבת ביה"ז שע"י "מורשת הנחל" ללמוד בצוותא את התורה הזמנית, בחברות או בהקשבה לשיעורים ע"י טובי המג"שים היודעים לכוון אל לבות הבחורים להאיר להם את דברי רביה"ק כראוי, למען ידעו כיצד לחיות עם התורה וללכת על פיה.

כמו־כ נערכת בראשית החודש מעמד פתיחה רבתי, כאשר למעלה מ-400 בחורים מכל הסניפים מתאספים יחד לסדר לימוד בצוותא, והתחלת לימוד התורה הזמנית בריתחא דאורייתא, לצד שמיעת שיחות מפי משפיעי אנ"ש על חשיבות לימוד התורה בימים כאלה ועל סדרי ההליכה עם תורתו של רביה"ק.

לפני שלוש שנים נערך מעמד הפתיחה ע"י הארגון "תמימי דרך" בו הושקעו תוכניות מיוחדות להחדרת הלימוד התורה הזמנית בקרב הבחורים, ובשיאו התקיים פאנל מרתק עם טובי המשפיעים בנושא 'ההליכה עם תורה בימי הבחורות'.

בחודש ניסן העבר, גם למדו בצוותא הלכות ערב הלכה ג' על התורה, והבחורים התבטאו לאחר מכן כי זה להם לראשונה שזכו לטעום את טעמה המתוק של הלכה עם תורה והבנה מעמיקה של דברי מוהר"ן על התורה, כיצד הוא גילה ודלה עצות לעובדא ולמעשה בחיי היום יום ממש.

## ימי ביה"ז מתאימים ביותר

בביהמ"ד כולל חצות" או "מקור הנחל" ואח"כ לומדים בגבעה A בביהמ"ד "עטרת הנחל", לפנה"צ לאחר תפילת שחרית מרוממת כראוי לברסלב'ר בחורים ופת שחרית מתובל בדיבורי חיזוק והתעוררות לומדים למשך כשעה וחצי חזרה על חומר הלימודים בישיבות. ואח"כ לומדים בצוותא למשך כשעה וחצי ספרי רבינו, ובארבעים דקות האחרונות לומדים את סדר לימוד המיוחד של "התורה הזמנית".

זר שייכנס להיכל ביהמ"ד "עטרת הנחל" בביתר בשעה זו, ויראה למעלה מ-120 בחורים יושבים ולומדים את התורה הזמנית בכזו מתיקות, הוא יהיה חייב להצטרף אליהם...

בסוף הסדר יש חבורה אישית ומצומצמת לחפצים בכך, במהלכה מתחזקים בעבודת ה' וגם בעצות מעשיות ע"פ התורה הזמנית, כהכנה לקראת החג הקרב וכדו'.

כמו"כ מדי שבוע בליל ישישי מתאספים לקימת חצות בצוותא, יחד עם המשפיעים הנפלאים ר' בנימין פראנק ור' אברהם יצחק קלצקי, ויוצאים יחד עם הבחורים לשדי יער להתבודדות לפנות בוקר, ולא-חריה שחרית בכח עם הנץ החמה הבוקע רקיעים.

כאן המקום לציין ייש"כ עצום בשם כלל מאות הנהנים מהחבורות לראש החבורה הר"ר שלמה שטרן, שלוקח על כתפיו את כל עול השגת הממון וכל המסתעף, באופן נדיר ממש, וכן לאחי הגדול ראש החבורה המסור של ישיב"ג הר"ר נחמן רובינשטיין, שמשפיע כל כחו ומרצו במסירות נדירה לכלל החבורות ובמיוחד לחבורת ישיב"ג. וכן לכלל ראשי החבורות המסורים בלב ונפש ממש, הר"ר נתן סופר, הר"ר נפתלי קירשבוים, הר"ר נתן לפק, וכן הר"ר נחמן ויצהנדלר, הר"ר שמואל מווס והר"ר שמעון קעניג ועוד אברכים יקרים כל אחד בשמו הטוב יבורך.

### ר' יחזקאל פראנק

האמת, כי עוד בטרם מסגרות הלימוד למיניהם, נהגנו בחבורות הבחורים "קרן אור", להקדיש בימי בין הזמנים, סדר מיוחד ללימוד תורה בליקוטי מוהר"ן עם הלכה בליקוטי הלכות, לפי הזמן והמועד.

## לחזק את הקשר עם הרבי

לפני למעלה משנה, הצטרפנו למיזם הייחודי של הארגון הנפלא "תמימי דרך" ללימוד את התורה הזמנית, יחד עם כלל אנ"ש. והבחורים התחברו לזה מאד והמשיכו עם הלימוד הזה גם במשך כל השנה כולה, כך חלחל הדבר לאט לאט עד שבחורף האחרון נעשתה מהפיכה של ממש, כאשר קבעו סדר לימוד מיוחד בצפרא דשבתא, בו מתיישבים הבחורים ולומדים יחד את התורה הזמנית במתיקות ובנעימות עילאית. ושוב מתיישבים במוצאי שבת לחזור על התורה ולערוך מבחן מסכם.

מפליא לראות, כיצד כל בחור, כפי ידיעתו והתקשרותו לרביה"ק מתחבר ללימוד הנשגב הזה, לקחת ולדלות ממנו עצות לעובדא ולמעשה בחיי היום יום.

זאת ועוד, רואים בחוש, שכל אחד ממקומו, התעלה והתחזק הקשר שלו עם רבינו ועם ספרו הקדוש ביתר שאת ועזו, כאשר הבחורים 'חיים' יותר ויותר את תורתו של רביה"ק ועצותיו הנוראות. מה שמשפיע גם באופן כללי, להמשיך ללימוד גם את העמוד היומי ו'הדף היומי' בליקוטי הלכות ושאר ספרי רביה"ק ותלמידיו.

### ר' זושא גולדרינג

עוד בבחרותי הייתי מארגן חבורות בישיבה והמשכתי בכך גם לאחר

האמת, כי עוד בבחרותי היו ימי בין הזמנים ניסן, הימים בהם זוכים הבחורים לטעום כראוי את טעמה המתוק של "ללכת עם תורה". עד היום עדיין חרוט בזכרוני טעמה הערב של השיעורים בתורה הזמנית בישיבת בין הזמנים שע"י "מורשת הנחל", שזכיתי לשמוע מאת ראש החבורה החשוב הר"ר נתן יוסף בורשטיין הי"ו, וזה באמת מה שהכניס אותי לתוככי לימוד התורה הזמנית וטעמה הערב.

שכן בבין הזמנים, בהם אין לבחורים סדרים מחייבים אחרים, הזמן מתאים ביותר שיתלמד להשקיע את כל כולו בלימוד הנשגב הזה, עם חירות המוחין וישוב הדעת כראוי, להיכנס להיכלו של רביה"ק בכל כחו, אוננו ומרצו.

זאת ועוד, בשנים האחרונות, נערכה הגרלה מיוחדת על פרסים יקרי ערך, כעידוד ותמריץ מיוחד לאלו שמסיימים את כל חומר הלימודים ועורכים מבחן מסכם, מה שמביא משנה מרץ לבחורים החשובים להשקיע בזמן הקצוב לכך, לקנות קנייני נצח בתורת רביה"ק ועצותיו הנפלאות.

רבים המה הבחורים שמעידים בפה מלא, כי סדר הלימוד המיוחד והמאוחד הזה, הכניס אותם באופן נעלה ביותר בלימוד זה.

### ר' שמואל רובינשטיין

בס"ד אנו זוכים בחבורות "חיי נצח" לשמש זה כ-15 שנה את אנ"ש בביתר, בהתחלה היו עשרות בודדות של בחורים ופעילות רק בבין הזמנים, וב"ה אור הצדיק התרחב עוד ועוד עד שכהיום נמנים קרוב ל-200 בחורים בחבורות, בפעילויות שונות במשך כל השנה, ואין ביהמ"ד בביתר שלא זוכה להיות חלק מהפעילות הברוכה.

חבורות "חיי נצח" עשו מהפכה בקרב בחורי החמד בעיר, כאשר ההורים באים ומעידים בפה מלא, "הצלתם לנו את בנינו" או מידה טובה מרובה: "אין לכם מושג לאלו דרגות מרוממות העליתם את הבן שלנו".

בחבורת "חיי נצח" ישנם ארבעה דברים עיקריים, הראשונה חבורה חודשית, במסגרתה מתאספים כלל הבחורים הלומדים במגוון הישיבות החסידייות בעיר, ויש כאלו שבאים גם מבית שמש, בו מתאספים אחת לחודש בביהמ"ד עטרת הנחל, ולאחר לגימה המקרבת וניגוני התעוררות חדשים גם ישנים מכבשונם של זקני אנ"ש לדורותם, שומעים שיחה מפי אחד ממשפיעי אנ"ש המובא במיוחד לחבורה זו, כהכנה לחג המתקרב או בהקשר לזמן בו נמצאים. מידי תקופה גם זוכים לערוך חבורה זו בפעלד בין עצי היער ולאחריה שופכים שיח לפני השי"ת.

החלק השני הוא חבורת "מכינה לישיבה" מידי שבוע בימי רביעי וחמישי מתקיימת החבורה הנפלאה עם למעלה מ-20 בחורים, ביחס אישי ומבצעים לכל בחור. בחציו הראשון זוכים ללימוד שיחות הר"ן עם מבחנים עד לידעה בע"פ בעומק השיחות, וכן לומדים סדר הלכה למעשה לפני כל חג. בחציו השני מתאספים בדיבוק חברים, לדבר מעצות רביה"ק עם השקעה מרובה להכניס לבני הנעורים 'מה ברסלב בשבילי?', וגם נוסעים לפעלד עם סיפורים מזקני אנ"ש וכו'.

החלק השלישי הוא השקעה בכל ימות השנה לבחורי החבורות, הן בלטייע ככל האפשר לבחורים בישיבות הכלל חסידייות, בקיום חבורה שבועית קבועה עם ראש חבורה, והן בלטייע ככל קהילה וראש החבורה האישי שלה בחבורות בשבת בזמן סעודה שלישית או סדר לימוד בשבת אח"כ בקיץ, עם מלגות עידוד.

וגולת הכותרת הלא היא ישיבת בין הזמנים בחודש ניסן ובחודש אב, ולאחרונה התחלנו גם בחודש תשרי. לישיבת הביה"ד הבחורים מחכים בכליון עיניים, לברען, לחצות, לפעלד, לסדרי הלימוד, לחבורות, לניגונים, לשיחות המשפיעים, לשיחות החברים בעבודת ה', לתפילות בכח ובאש יוקדת ולנסיעות המיוחדות לקברי צדיקים ופעילויות מושקעות.

סדרי הביה"ז הם: בבוקר לומדים בצוותא בביהמ"ד בגבעה B

# הדרך וזמנה



ר' יהודה לייב ראטשילד:

סדרי הלימוד האלו,  
הביא גם לחיזוק ולחדוד  
הקשר עם ראש החברה,  
כי הרבה יותר קל לבחור  
לפנות אל ראש החברה  
מבלי שיצטרך לשאול  
שאלה פרטנית הנוגעת  
לעצמו, שרבים מתקשים  
מאד לעשות זאת כידוע,  
אלא הוא בא לשאול  
מה שנוגע ללימוד התורה  
הזמנית, וכאשר הלב  
פתוח לשמוע מסובבים  
את השיחה אודות דברים  
הצריכים הארה וחיזוק  
וכדו'.

נישואי כאשר עברתי להתגורר בעיר מודיעין עלית.

במשך הזמן הרגשתי משיכה חזקה לקיים פעילות בימי בין הזמנים בעיר, והצטרפתי להיות לעור למארגני ישיבת ביה"ז בהיכל ביהמ"ד הקלוז, עד שעם הזמן זה השאירו לי לנהל אותו לבדו... עם הזמן פתחתי בס"ד לצד הישיבה לבחורים - גם 'כולל' בין הזמנים לאברכים.

וכך אנו זוכים בשנים האחרונות להגביר את כח התורה בעירינו, עד שהפך לדבר ידוע ומפורסם, כי הימים שהיכל הקלוז מלא בלומדים, עם קול תורה אדיר וחזק לפנה"צ ואחה"צ, הוא דוקא בימי בין הזמנים! שכן במשך כל ימות השנה יש רק כולל אברכים מצומצם...

במטרה להרבות ספסלים, תיכף עם התחדשות הפעולות הכבירות של "תמימי דרך" הצטרפנו ללמוד את התורה הזמנית בסדר הלימוד שלהם, יחד עם כלל אנ"ש ושגב גדולתה היא לאין ערוך.

שכן, מצד אחד אכן יש אצלינו כמה וכמה בחורים חשובים שנבחרים על מאות דפי גמרא במסגרת ארגון "ושננתם" המפורסמת, אחד הבחורים נבחן לאחרונה על למעלה מ-700 דף גמ'! ויש כמה אברכים שנבחרים על כל הש"ס במסגרת זו. ומצד שני, תמיד יש אלו הבחורים שמחפשים מה ללמוד, או שכדאי מאד לתת להם מה ללמוד, כדי להכניס אותם לאווירה...

לשם כך קבענו שעה מסוימת בו ילמדו בצוותא את התורה הזמנית, כך אחד יחזק את חברו הן בלימוד החשוב הזה והן בעצם ניצול הזמן.

היו בחורים חשובים שהתקשו ללמוד דוקא התורה הזמנית, או מחמת שכבר למדו אותה, או שהם צריכים לחזור על דפי גמרא וכו', אולם די-ברנו על לבם כי בכך הם נוטלים זכות וחלק בכל אלו שבאים ללמוד את הסדר הזה, כאשר הם רואים שגם הבחורים החשובים והגדולים יותר לומדים יחד בסדר הזה. כמו"כ אנו מעודדים אברכים שישבו יחד בעת הלימוד עם הבחורים, כדי להגביר את טובת הכלל ולוותר על הפרט.

מידי יום נערכים הגרלות עידוד, כמו"כ יש כמה אברכים חשובים שמו-סרים שיעורים על התורה, כך הבחורים 'מתחברים' ביותר אל התורה. שכן, כידוע, יש בחורים שהם לפעמים מכירים את הספר הקדוש של רבינו רק מרחוק...

## רעיונות כיצד לחבר את כולם ללימוד

זאת ועוד, כדי להכניס את כולם לאווירה, הייתי פונה לאלו שישבו מן הצד וארגנתי יחד אתם שיעור על התורה הנלמדת.

ואני נוהג לפתוח את השיעור דייקא עם השיחות והסיפורים השייכים לתורה, כפי שהם מודפסים בחוברות של "תמימי דרך" ועוד. כי בכך, הבחורים נהיים מרותק לתורה, לדעת את הרקע והסיפור שהיה מסביב לתורה, מה שעושה את התורה 'חיה' ועומדת מול העיניים ותוך כדי נכנסים לתוככי היכלי התורה.

עוד משהו מעניין שאני משתדל לעשות עם הבחורים, שאני מכבד כל אחד בתורו למסור שיעור בקטע של התורה. למרות שזה מהפעמים הראשונות שהם לומדים את הספר הקדוש, אבל שמת לי לב כי זה גורם להם להתחבר ללימוד ולתורה הנלמדת באופן מיוחד.

שמעתי כי בשיבתו של המהר"ם שפירא בלובלין, היה נוהג כך להרגיל את הבחורים לתת דברים לפני הציבור. ועל זה הדרך נוהג אצלינו בק-לויז, שלפעמים נותנים לבחור מן החבורות לדבר דקות ספורות לציבור לפני שהמשפיע מתחיל את הלימוד בליקו"מ כנהוג.

אכן יש בחורים שמדברים יותר ויש כאלו שמתביישים מאד, אולם החיבור והקשר שהבחור מקבל לתורה של רביה"ק היא מעין כמוהו!

ברצוני רק להאיר, כי לדעתי יש לשים את הדגש לתת לבחורים ושומעי השי-  
עור את הבמה, לנצל את ההזדמנות לתת לכל לבחור להביע את הרגשי לבבו  
בלימוד התורה ולשמוע מה שיש להם לחדש ולדייק בתורה...

זאת ועוד, את המושג של "לחיות" עם התורה, ניהגתי בחבורת מכינה לשיבה  
"נטועים" בו אני זוכה להרביץ תורה במשך כל השנה. במסגרת זו לומדים נערי  
הבר מצוה במסגרת החבורה, התורות הקטנות והקלות, שהבחורים מתחברים  
לזה מאד, ומדי שבוע אומר כל אחד איזה סיכום או שאלה ותשובה וכדו',  
בהקשר לתור הנלמדת.

הן אמנם, בהתחלה זה היה מאד קשה, אבל לאט הבחורים מתרגלים עד שהם  
מחכים לזה כל השבוע...



ר' יחזקאל פראנק:

### כיצד אתם רואים את ההצלחה של "תמימי דרך" והמהפיכה שהביאו בקרב הבחורים?

#### ר' שמואל אנגל:

ראשית כל, "תמימי דרך" עשו דבר גדול במה שהכניסו גם את האברכים ללימוד  
מרומם זה.

אך עיקר המהפיכה היא שהצליחו להחזיר את לימוד התורה והליקוטי תפילות  
שעליה, וכן הליקוטי הלכות על התורה, שהבחורים וגם האברכים יתלמדו כיצד ניתן  
לחיות על פי התורה, כפי שהיתה רצון רביה"ק, וכי עבודה זו שייכת לכל אחד ואחד.

מה שתורם לכך רבות היא בודאי, הקובצים הנפלאים היוצאים לאור ברוב פאר והדר,  
שמגביר מאד את החשק ללימוד הזה.

#### ר' יהודה לייב ראטשילד:

כאמור, כבר למדנו את סדרי התורה הזמנית מקודם, אולם עם החלת הפעילות  
הברוכה של "תמימי דרך" החלה המהפיכה הגדולה.

בחבורות "קרן אור" קבענו לאחרונה סדר לימוד מידי שבת קודש בצפרא דשבתא  
לאחר התפילה, והבחורים מתיישבים במלוא המרץ ללמוד את התורה בחברותות,  
כמו"כ במוצאי שבת ישנו סדר נוסף בו לומדים כלל הבחורים בצוותא. ומאז נהפך  
לימוד התורה לחלק מעולמם הרוחני.

אם עד הלום, כאשר בחור נתקל בקטעים הקשים יותר להבנה, היה מדלג הלאה,  
הרי שכיהיום, עם הכלים הנפלאים שפעילי "תמימי דרך" נותנים לכלל אנ"ש, אם זה  
החבורות הנפלאות אם זה שאר הדרכים והתמריצים, הרי שהבחורים מעצמם רוצים  
להבין יותר ולהעמיק יותר כפי יכולתם.

במיוחד, כאשר לומדים זאת בצוותא ויש מראשי החבורות היושבים אתם, כך שיש  
להם למי לשאול...

זאת ועוד, אם עד היום, החיבור והקישור של התורה הזמנית לעבודת ה' ודרכי  
ההתמודדות עם ניסיונות הזמן היו גורמים קושי בהבנת הדברים, מאז התחלנו בסדר  
הלימוד הקבוע הזה, הרי הבחור רוצה לדעת ולהבין וכשהוא מקבל מענה באמצעות  
השיעור וכדו', הדבר נשאר חרוט אצלו לנצח. זה נהיה אצלו 'מעניין' והוא רוצה לדעת  
ולהבין עוד ועוד.

בנוסף לכל זה. סדרי הלימוד האלו, הביא גם לחיזוק ולחיזוק הקשר עם ראש  
החבורה, כי הרבה יותר קל לבחור לפנות אל ראש החבורה מבלי שיצטרך לשאול  
שאלה פרטנית הנוגעת לעצמו, שרבים מתקשים מאד לעשות זאת כידוע, אלא הוא  
בא לשאול מה שנוגע ללימוד התורה הזמנית, וכאשר הלב פתוח לשמוע מסובבים  
את השיחה אודות דברים הצריכים הארה וחיזוק וכדו'.

#### ר' אברהם יואל דורנבלט

ניתן לומר, כי לפני "תמימי דרך" היה לימוד זה בבחינת נחלת 'יחידים' ורק בזכות  
שנכנסו במלוא כוחם ומרצם להפיץ את הבשורה בקרב כלל אנ"ש, אברכים ובחורים  
גם יחד, נהפך הדבר לנחלת הכלל.

אכן, בחבורות הבחורים "מורשת הנחל" כבר זוכים זה קרוב לעשרים שנה ללימוד

הואים בחוש, שכל אחד ממקומו,  
התעלה והתחזק הקשר שלו עם  
רבינו ועם ספרו הקדוש ביתר  
שאת ועוז, כאשר הבחורים 'חיים'  
יותר ויותר את תורתו של רביה"ק  
ועצותיו הנוראות. מה שמשפיע  
גם באופן כללי, להמשיך ללימוד  
גם את העמוד הווי' והדף  
הווי' בליקוטי הלכות ושאר ספרי  
רביה"ק ותלמידיו.



ר' אברהם יואל דורנבלט

הפעילים המסורים של "תמימי  
דרך" מדגישים בכל עת את הדרך  
הנכונה כיצד ללכת עם תורה; עם  
התמימות והפשטות, עם הל"ב  
הבוהר לעבודת הש"ת ועם אמונה  
בה' ובצדיקו. וכן שהלימוד הזה  
לא שייך דוקא למעיינים עמקנים  
ולמדנים, אלא לכל בחור ואביר,  
כל אחד שייך ללימוד זה של  
'ללכת עם תורה'.

טיסי ספר ועוד.

## ר' שמואל אנגל

אכן, לימוד הליקוטי הלכות, גדולה היא עד מאד. כמו שהתבטא רביה"ק כי היחיד שיכול להבין פנימיות עומק כוונתו הקדושה הוא מוהרנ"ת.

ולכן, גדולה מאד זכותם של הארגון הקדוש "תמימי דרך" שמעודדים את הלימוד התורה וההלכות עליה, וביותר כאשר מצטרף לזה כח הרבים, אין גדול מזה.

## ר' יחזקאל פראנק

אם עד היום היה רק 'סדר לימוד' בליקוטי מוהר"ן, הרי שמאז שהתחלנו עם הסדר של "תמימי דרך" הבחורים 'הולכים' עם התורה וחיים על פיה באופן מעורר השתאות.

במיוחד שיש חבורה ולומדים יחד בחברותות, יש שפה משותפת בין הבחורים ונעזרים אחד עם השני בהבנת קשרי ועומק התורה.

עצם הדבר, שהבחורים יושבים ומעמיקים בספרו של רביה"ק הרי זה שינוי אדיר שאין כדוגמתו. שנהיה אצל הבחורים תשוקה ורצון 'להבין' את דברי רביה"ק ולא רק לעבור עליהם באמירה בעלמא, לצאת ידי חובה.

## ר' זושא גולדרינג

"תמימי דרך" עשזו מהפכה רבת היקף בכל מה שקשור ללימוד התורה הזמנית.

החל מהחבורות המהודרות היוצאות לאור עם תחילת לימוד כל תורה, שעושות חשק ורצון ללמוד את התורה. וכן השאלות הנפלאות מגרה ביותר ללמוד ולהבין ביתר שאת את התורה.

בהרבה פעמים, עצם זה שבחור או אברך לוקח את זה ביד, וביותר אם הוא כבר הכניס לכיס ולוקח את זה הביתה - כבר גורם חשק ורצון ללמוד את התורה ולהתחבר לספרו של רביה"ק.

תורה הזמנית במסגרת "עיון הנחל" כאמור, אולם עדיין לא זכה להיות נחלת הכלל, שכן סדר הלימוד לא היה עדיין מופץ ומפורסם כל כך, עד שבאו "תמימי דרך" שבזכותם סדר לימוד זה הוא כפי שאנו רואים אותה היום; כאשר בכל רחבי ארץ הקודש ומחוצה לה, יושבים אברכים ובחורים ומשקיעים שעות ארוכות בעיון והעמקה בתורה הנלמדת באופן מעורר השתאות.

זאת ועוד, באמצעות "תמימי דרך" קיבל הלימוד המרומם הזה "כח הרבים", כי כאשר יודעים ורואים כי זהו לימוד המאחד את כלליות אנ"ש בכל מקומות מושבותיהם, הדבר מביא משנה עידוד וחיוזק עד שכל אחד רוצה להיות חלק מזה, וגורם להגביר את החשק ואת חשיבות הלימוד בעיני הלומדים החשובים שיח"י.

נקודה נוספת יש לציין, מה שהפעילים המסורים של "תמימי דרך" מדגישים בכל עת את הדרך הנכון כיצד ללכת עם תורה; עם התמימות והפשיטות, עם הלב הבוהר לעבודת השי"ת ועם אמונה בה' ובצדיקיו. וכן שהלימוד הזה לא שייך דוקא למעיינים עמקנים ולמדנים, אלא לכל בחור ואברך, כל אחד שייך ללימוד זה של 'ללכת עם תורה'.

## ר' שמואל רובינשטיין

לדעתי, הדרך הנפלאה של "תמימי דרך" היא, שלומדים את התורה "בבקיאות שבעיון" או "עיון שבבקיאות" - תקראו לזה איך שתרו-צו...

שכן, כידוע התורות בליקו"מ אפשר ללמוד אותם בשני אופנים; יש את העומק והחכמה שבהם, שזה בגדר 'אין סוף' וע"פ רוב בחורים שלא תופסים את העומק מצטייר בעיניהם, בכאב רב, הספר הקדוש כחכמה שאינה ניתנת להבנה, וכך בתפיסה זו יכולים בצער להמשיך כל חייהם, וגם אם יהיה להם קביעות בלימוד הסדרים היומיים בס' פרי רביה"ק, את הליקו"מ ילמדו בגירסא וללא נסיון להתאמץ להבין ולהתחבר.

ויש את האופן השני, שהוא להוציא את העצות המעשיות מהתורה ולהתחבר באמת למציאות התורה ומה התכוון רביה"ק בדבריו בפ' שיטות לעובדא ולמעשה, וזה מתאים ומיועד לכל יהודי באשר הוא, בכל דרגה שהיא, ובמיוחד לבחורי ישיבות שכאשר לומדים בצורה זאת, לא רק שיתעלו ויתחברו לתורות הקדושות אלא לא יוכלו לע-בור יום אחד בלעדיהם כל ימי חייהם.

## תמיכה ועידוד לאורך כל הדרך

כאן המקום לציין את העידוד והחיוזק הרב שאנו מקבלים מפ' עילי "תמימי דרך" המסורים, העומדים על הפקודים למלאות רצון צדיק להפיץ מעיינותיו חוצה, ודואגים לנו לכל הפרטים הקטנים להקל על הלומדים והלימודים. כן דואגים להביא מש' פיעים לדבר לפני הבחורים, להכניס אותנו בהיכלו של רביה"ק.

ועדיין חרוט בקרבנו, סדר הלימוד המיוחד שזכינו לה בחודש ניסן העבר, כאשר ערכנו "מעמד פתיחת ישיבת ביה"ז" יחד עם חברות "חיי נצח" בביתר עלית.

היינו יחד כ-200 בחורים ולמדנו יחד 3 שעות ברציפות ובהת-מדה יתירה. ובשעה האחרונה למדנו בצוותא את התורה הזמ-נית בריתחא נפלאה עד ש'פקע איגרא'...

מטעם "תמימי דרך" נערכו הגרלות כפולות, עם מתנות ופר-סים יקרי ערך. לאחמ"כ הביאו אחד שעשה מה שנקרא 'קלי-קרים' בנושאי חסידות ברסלב, עם מקורות וידיעות על ספרי רביה"ק ותלמידיו.

היה מדהים!

## החדרת לימוד הליקו"ה על התורה

בנוסף הביאו חיוזק גדול, בהחדרת לימוד ההלכות ב"ליקוטי הלכות" על התורה, שהינו דבר חשוב ומבורך מאד כשלעצמו. שכן כל אחד מבין כי אי אפשר להפריד את הליקוטי הלכות מהליקו"מ, הרי ר' נתן כתב את ההלכה על פי התורה, אם כן מחובתנו ללמוד את התורה ואת ההלכה שלובים יחד הדק היטב, כדי שנוכה להבין את דבריו הקדושים כראוי כפי יכולתנו.

אגב, אבי מורי שליט"א סיפר לי, כי בעת למדו בישיבת ברסלב ב"ב קבע איתו ראש הישיבה, הגה"ח ר' שמעון ברגשטיין זצ"ל, חברותא יחד עם עוד בחור ו"למדו" ליקוטי תפילות. כן, למדו את התפילות של ר' נתן כיצד הוא הסביר את התורה עליה נסובה התפילה... הוא ככה ולמד...

בנוסף, ב"תמימי דרך" השכילו לבחור את התורות 'המעשיות' המ-תאימות במיוחד לבחורים הצעירים, ולהנחיל להם נתיבות סלולות בלימוד התורה והבנתה, כיצד לחיות על פיה ולהוציא ממנה את הע-צות המעשיות השייכות לכל אחד ואחד בחיי היום יום וכאמור.

כן יש לציין, כי מה שמעודד ביותר הלא המה ההגרות המיוחדות במימון של "תמימי דרך", כאשר "חיי נצח" מוסיפים פרסים מש-להם, וכך מידי יום נערכת הגרלה לכל הלומדים החשובים, על כר-

## מה תוכלו לשתף סיפור אישי שידוע לכם מהבחורים בקשר לסדר הלימוד של "תמימי דרך"?

### ר' שמואל אנגל:

הנה סיפור טרי מלפני כחודש.

אברך חשוב מתקשר אלי לבקש ממני את המבחנים על ליקו"מ שערכנו כאמור, תוך כדי שיחה הוא מספר לי כי הוא מרגיש שהוא חייב לי את כל החיים הברסלבאים שלו, וכך הוא מספר.

הוא היה בחור כשרוני ומתמיד, אבל לצערו הוא לא הצליח להתחבר ל"שפה" של הליקוטי מוהר"ן שכולה בחינות וכו'. ומחמת כן מעולם לא היה לו סדר לימוד קבוע בספרו של רביה"ק.

עד לאותו יום בו פגשתי אותו והצעתי לו, כי בעת שהוא צריך לעשות 'נייחא למוחי'ן אולי ינסה ללמוד את התורה הזמנית, בהבנה כפי יכולתו וגם לערוך את המבחן על התורה, ובי"ה הוא הסכים לנסות. וכך לאט לאט, נכנס יותר ויותר לתוככי לימוד התורה, וראה שהוא כן מבין והוא כן יכול להתחבר לתורתו של רביה"ק, ונהפך להיות 'מקורב' מחדש ממש...

בעקבות כך, למרות שבישיב"ק למד בישיבה כללית, הוא החליט להיכנס לישיבה של "ברסלב", וכהיום הוא זוכה לשמש כמגי"ש באחד מהישיבות החשובות של אנ"ש.

והוא התקשר אלי לאחרונה, לספר כי לאחר אסיפה שקיים יחד עם צוות הישיבה בו הוא משמש כמגי"ש, סיפר להם על המהפכה הגדולה של המבחנים הללו, והוא מבקש ממני שאשלח לו את המבחנים על התורה כדי שהבחורים בישיבה יערכו זאת וייכנסו לתוככי הלימוד הנשגבה הזה.

### ר' יהודה לייב ראטשילד:

התפלאתי מאד לראות איך שני בחורים יושבים ביחד והוגים בלימוד התורה בעמל ויגיעה עצומה, כאשר המה מחפשים אילו דיבורים ועצות שייך להם באופן אישי... ואכן החברותא הזו יושבים בצוותא מידי שבת בשבת ולומדים יחד את התורה הזמנית במתיקות נפלאה.

זה רק מראה עד כמה חלה מהפיכה עצומה בכל הקשר שלנו עם רבינו הקדוש ועם תורתו הקדושה, ללמוד ולהגות בספרו הקדוש, מתוך אמונה פשוטה כי בכך הוא זוכה לקבל דרכים ועצות ישרות כיצד לעמוד בכל מה שעובר עליו בימי חלדו.

### ר' אברהם יואל דורנבלט

רבים המה הבחורים המעידים על שינויים לטובה שזכו לה בזכות סדר הלימוד המאוחד והמיוחד בישיבת ביה"ז של "מורשת הנחל" כאמור, הלא המה בכתובים בגליון "אין פאבריק" ש"ל לקראת חג השבועות העבר. אצטט רק אחדים מהם: "בזכות הלימוד נשבר אצלי הרתיעה מהלכות יותר מידי ארוכות...". וכן "בזכות זה אני הולך עם התורה הזמנית, כי כבר התחלתי כמה פעמים, אך לאחר מכן, כמו רוב המקרים, נפלתי מזה, ועכשיו בבין הזמנים שוב התחברתי לתורה הזמנית, וכן עם יותר איכות". ועוד "יצאתי עם כל התורה כמעט בע"פ ממש ובפרט כל ההלכה היסודית הזאת ממש ככה נהיים ברסלב'ר חסידים!".

### ר' שמואל רובינשטיין

בחורים רבים מתבטאים, כל אחד בלשונו: "מעולם לא טעמתי טעם כל כך מתוק בלימוד ליקוטי מוהר"ן, כמו שזכיתי לטעום בסדרי הלימוד האלו!".

בחור אחר העיד בפני: "אחרי שטעמתי את הטעם של התורות המעשיות (כמו שאמרנו) והליקוטי הלכות שעליהן, קיבלתי טעם חדש בכל מה שקשור ללימוד ליקוטי מוהר"ן!".

### ר' יחזקאל פראנק

ידוע לי, על קבוצת בחורים שהיו מתיישבים מידי שבת בבוקר לאחר התפילה ולומדים את התורה ביחד, וזאת מיוזמתם בעצמם. מפעם לפעם אף ביקשו מאברכים ומשפיעים למסור להם שיעורים להעמיק בהבנת התורה ולפשט את המושגים והמונחים, במיוחד בתורות היותר קשות להבנה וכדו'.

מפליא הדבר לראות איך הבחורים 'גילו' מחדש את הקשר שלהם אל רבינו הקדוש מאור חיינו!

### ר' זושא גולדרינג

בבין הזמנים אני עומד ומתפלל כל יום מחדש, לראות איך שהבחורים יושבים ולומדים במשך כשעה שלימה את התורה הזמנית, אחרי אף מסכמים בכתב וגם מחדשים חידושים יפים על פי התורה.

היה בחור אחד, שזכה לכתוב הרבה מאד על התורה, והסתובב עם זה כמו אוצר יקר וחביב, הוא פשוט התחבר לתורה דרך החידושים שלו באופן נעלה מאד והיה מרבה להשתעשע עמהם כמו יהלומים יקרים...

## לסיים, אלו דברים תרצו לומר ללומדים החשובים בדרכי הלימוד או בהכנה לקראת התחלת תורה כ"ה?

### ר' שמואל אנגל

לדעתי, כדי ללכת עם תורה באמת, צריכים להשקיע זמן מידי יום.

האמת, כי אין זה תלוי כל כך ביד כל בחור, שכן הוא כפוף לסדר הישיבה. אולם ודאי כדאי מאד לכל בחור שישקיע סדר לימוד חברותא, לפחות כרבע שעה, מידי יום.

אך בכל זאת יש לזכור, כי הדרך הזו הנהוגה בחברותא הבחורים כאמור, היא טובה להתחלה. ובעז"ה כאשר הבחורים מקבלים ומרגישים את הטעם הנפלא הזה של לימוד תורה בהבנה ולחיות על פיה וללכת אתה, זה כבר גורם להם להמשיך לרצות ולהשקיע עוד ועוד.

ובודאי שהתכלית היא, שהבחור ילמד בעצמו או עם חברותא, וללמוד את כל המפרשים ולערוך את המבחנים וכו'.

## דרכי ההליכה עם תורה

כמו שאני רגל לומר לבחורים, כי "לחיות וללכת עם תורה" היא בשני דרכים:

ראשית, ללמוד את התורה ולנסות להבין כמה שאפשר, ולחשוב מה נוגע לו אישית לעבודת ה'.

שנית, להתפלל ולהרבות בתפילה לה' שזוכה לקיים את העצות שגילה לנו רבינו בתורה.

אצל אנ"ש ראו תמיד כי תיכף לאחר לימוד תורה מסויימת התפללו את התפילה בליקוטי תפילות השייכת לה. וזה גרם להם לקבל הרגשים חדשים בקיום התורה ועצותיה. וכך בדרך התפילה קבלו גם הבנות חדשות. כמו"כ ידוע, כי הרבה הסברים וביאורים משולב בתוך לשונות התפילה של ר' נתן.

### ר' יהודה לייב ראטשילד

אמרת פעם, תמימי דרך עשתה הרבה 'מקורבים' חדשים, מאלו שכבר שייכים לקהילות של ברסלב... בזאת שהם הכניסו אותם לשערי ספרו של רביה"ק ולימוד תורתו הקדושה.



**ר' שמואל רובינשטיין : בנוסף**  
**הביאו חזוק גדול, בהחדרת לימוד**  
**ההלכות ב"ליקוטי הלכות" על**  
**התורה, שהינו דבר חשוב ומבודד**  
**מאד בשלעצמו. שכן כל אחד**  
**מבין כי אי אפשר להפריד את**  
**הליקוטי הלכות מהליקו"מ, הרי**  
**ר' נתן כרב את ההלכה על פי**  
**התורה, אם כן מחובתנו ללימוד**  
**את התורה ואת ההלכה שלוחים**  
**חד הדק היטב, כדי שנוכה להבין**  
**את דבריו הקדושים כראוי כפי**  
**יכולתנו.**



**ר' זושא גולדרינג: אני נוהג**  
**לפתוח את השיעור דייקא עם**  
**השיחות והסיפורים השייכים**  
**לתורה, כי בכך, הבחורים נהיים**  
**מרותק לתורה, לרעת את הרקע**  
**והסיפור שהיה מסביב לתורה, מה**  
**שעושה את התורה 'חיה' ועומדת**  
**מול העיניים ונתן כדי נבנים**  
**לתוכני היכלי התורה. עוד משהו**  
**מעניין שאני משתדל לכבד כל**  
**בחור בתורו למסור שיעור בקטע**  
**של התורה. שמתו לב כי זה גורם**  
**להם להתחבר ללימוד ולתורה**  
**הנלמדת באופן מיוחד.**

והוספתי, כי פשוט לכל מבין, כי הקשר והחיבור הזה, חייב שיהיה באופן יום יומי. שכן סדרי הלימוד של אחת לשבוע, בקושי מספיק להיכנס לתוככי הבנה פשוטה של התורה. אשר על כן, מן הראוי לעשות ככל האפשר שהבחורים ישקיע זמן מידי יום בעסק התורה, אם בלימוד התורה עצמה או באמירת הליקוטי תפילות או לימוד הלכה מליקוטי הלכות וכדו', העיקר שיהיה בסדר לימוד עקבי מידי יום ביומו.

**ר' שמואל רובינשטיין**

כשאנו עומדים לקראת התחלת תורה כ"ה, אומר את הרגשי לבבי.

כאשר בחור יקח את התורה וילמד אותה בעומק של פשיטות כאמור, הוא יגלה מחדש מהי העצה הנפלאה שקיבלנו מרבינו. זכור לכם כמה לשונות מונה רבינו בתורה זו? דברי חן, טענות, אמתלאות, ריצוי ופיוס...

הרי רבינו אמר לשוח את הלב כמו "א גוטער פריינד". יש פסוק בתהלים (פרק ק"ט) "דרכי סיפרתי ותענני", דוד המלך אומר: כאשר רק תספר להשי"ת את דרכיך, תזכה "ותענני" ותראה ישועה.

בזכרון רבים מאתנו חרוט איך הגה"ח ר' אברהם יצחק כרמל היה חוזר תמיד על הפסוק "ספר אתה למען תצדק"... כמו שרבינו מבאר זאת בתורה ט"ו, כי כשיש דין למטה אין דין למעלה, וכמה כדאי לך להזדרז לתפוס ולספר את מעברי לבך לפני שיעשו זאת המקטרגים.

וכאשר נגלה את העצה מחדש, בפשיטות גמור, לתפוס זמן קבוע, לא משנה היכן ומה מצב המוחין כרגע, לדבר ולכסוף ולהתגעגע ויהיה מה. ובעומק עצום של אמונה בעצת העצות בעצמה, נפסיק לחפש מה לעשות בהתבוננות, דדות, אלא נזכה לקיים בפשיטות: ההתבודדות היא מעלה עליונה וגדולה מן הכל...

**ר' יחזקאל פראנק**

בחבורות הבחורים "קרן אור" מנצלים את ימי בין הזמנים להתחדש בקיום עצותיו הנפלאות של רביה"ק ובמיוחד עצת ההתבודדות. מידי יום מת-קיימת נסיעה מיוחדת לפעלד בשעות לפנות בוקר.

כמו"כ, בשבוע האחרון של חודש ניסן נערך אצלינו "שבוע של התעלות" הנקרא 'קעמפ', בהם נותנים דגש מיוחד לקיים את עצת ההתבודדות. כאשר מידי לילה יוצאים לשדה שמחוץ ליישוב יחד עם ראשי החבורה, ולפני שהולך כל אחד לבדו בין עצי היער, נושאים דיבורים קצרים אודות קיום עצה זו וכדו'.

חושבני, כי אין מתאים יותר מימי חודש ניסן, עליהם התבטא רביה"ק: "כי בימים אלה" "אז טוב ויפה מאד כשיוצאים לשוח בשדה" (ראה שיחות הר"ן צ"ח), להתחדש יחד עם כלל אנ"ש בקיום עצה יקרה ונפלאה זו, שמוהרנ"ת קורא לה: "עצת העצות", ע"י לימוד התורה היסודית בו מגלה לנו רביה"ק את העצה הנוראה הזו, ולקיים זאת תיכף ומיד כפשוטו כאמור, בתקוה שייחרט בלבנו להמשיך בכך כל ימינו לעולם.

**ר' זושא גולדרינג**

יש לדעת, כי גם בימי בין הזמנים, רבים המה הבחורים שרוצים ללמוד, רק צריכים לחפש את הדרכים כיצד לתפוס את לבו של הבחור, ולפתוח לו שערי התורה, אם זה ע"י ההגרות, אם זה ע"י פרסי העידוד וכו' וכו'.

שמתו לב, כי כעת שלמדו את התורות הקצרות מענין השמחה וכו', היו הרבה בחורים שניצלו את ההזדמנות ללמוד את התורות בעצמם, מבלי המ-סגרת שלנו, מה גם שהם מדברים מעניינא דיומא.

וזהו לדעתי עצה נפלאה, לחפש בכל פעם כיצד למצוא מסילות ללבבות הב-חורים והצעירים ולקרב אותם אל תורתו של רביה"ק על פי דרכם, עד שגם כי יזקינו לא יסורו מהם.

**ליז'ענסק:** הקולות התגברו. אוהל ה'ציון' כולו געש כמרקחה. מְכַתֵּם לְדָוִד... אוייי שְׁמֵרְנֵי אֶ-ל כִּי חֲסִיתִי בְךָ... לודז': שְׂרָגֵי הַחֲבָרִים שֶׁלֹּו לַבְּטַח יִגִּיעוּ גַם הָעֶרֶב. ומה יענה להם? אולי כן ילך איתם? **אוסטרובצה:** היכל "בית-מדרש-החדש" התמלא בציבור גדול ורב... אנשים נעמדו במעברים, וכשאף הם התמלאו, עברו לעמוד בפרוזדור. **וורשא:** מה, אתה לא יודע מה קרה עם פיניע?! **קינצק:** דמעות חמות זולגות להן מעיניו, נופלות בזו אחר זו על המצבה, מפלסות שביל בין שכבות האבק והלכלוך שהצטבר...



**מיוחד ללומדי התורה הזמנית // סיפורו המרתק של נער יהודי בפולין שלפני המלחמה ששבר את ה'בלוף' והמדמה והתחבר למעיין היוצא מבית ה' // מעיינות החכמה שיכולים להשקות את כל הצמאים והרחוקים // הכעכים השרופים במאפייה של ר' אברום מוישה, הספרים שפיניע קרא בלילות ומחברת הסיכומים של לייבל על תורה כ"ה // סיפור על בסיס היסטורי**

**ש. שכטער**

## בין תנור וכירים

לודז', פולין, שנות התר"פ

הוא עמד שם, ליד התנור, ידיו שחומות מעשן הגחלים. לייבל כבר עיף. משעות הבוקר המוקדמות הוא עומד על רגליו. עובד קשה.

"כמה עולה הבייגל הזה?", שאל מישוהו מעבר לדלת, מחווה באצבעו על בייגל אפוי וריחני. "צעהן קופיקעס", ענה ר' אברום מוישה, בעל המאפייה ברחוב לופליאנסקי 17, שלטיבם של כעכיו ותופיניו יצאו מוניטין בכל רחבי לודז'.

לייבל ניגב כמה אגלי זיעה שניגרו על מצחו. הגחלים האדומות שבתוכי התנור עושות את מלאכתן נאמנה, הכעכים משחימים אט אט את פניהם, עוד קמעה תגיע שעתם לצאת מהתנור.

עוד מעט גם יגיע הערב, הוא ילך עם אבא לשטיבל, ינסה להקשיב לשיעורו של ר' העניך על ה"דף היומי", יסתכל על האותיות השבורות בש"ס סלאוויטא וישבור את הראש בכדי להבין משהו, עד שרַב־גְרוֹנְם־שְׁמֵשׁ יכריז; "רַב־יְחַנְנְיָא!" ויתחילו תפילת מעריב. אבל, מה יהיה אחרי זה?

שרגי והחברים שלו, לבטח יגיעו גם הערב. ומה יענה להם? אולי כן ילך איתם?

'הלואי והייתי פיניע', חושב לייבל, ודוק של עצב נמתח על שפתותיו. 'לו אין את השאלות האלה'.

פיניע יושב לו יחד עם חבריו בשטיבל החסידי, לומד בהתמדה. עוד כמה שבועות הוא מתעתד לנסוע לשישיה בוורשא, שם ימשיך לשקוד על תלמודו ויתעלה במעלות התורה והעבודה.

'אז פיניע בשישיה, ואסור להפריע לו בלימוד, ושרגי... עושה מה שבא לו. מי נשאר? לייבליה; הילד הטוב שעוזר לאבא במאפייה'.

אבא שלו, שכבר מזמן אינו האבא שהוא הכיר בילדותו, אז, בימים היפים ההם בקניצק. מְאָמִי־עֲלֵיה־הַשּׁוֹלֵם עדיין הייתה, שרגי היה ילד טוב, ואבא היה שמח.

היום, הדברים השתנו.

אבא כמעט ולא מדבר, מסתגר בתוך עצמו. יש לילות בהם הוא אף מעביר את שנת הלילה על הכיסא ליד התנור הגדול במאפייה - שהפך לבית השני שלו מאז שאימא נפטרה. פיניע יושב כל היום ולומד בשטיבל, כמעט לא חוזר הביתה. ושרגי? אוי שרגי... מה יהיה איתו.

ומה יהיה איתי?

\*

שעת ערב.

לייבל חזר מהשטיבל. מתארגן לשנת הלילה. תנועותיו לאות. 'מחר יום שישי, צריך לקום מוקדם. יש הרבה עבודה במאפייה'. קולות צחוק מהחצר מגיעים לאוזניו. 'שרגי הגיע'. לייבל נדרך.

הדלת נפתחת. "אָ גִיטֵעַ נאַכְט לַיַיבִי, מה קורה?" - "ברוך השם", משיב לייבל קצרות.

- "מה התוכנית שלך הערב?"

- "אני כבר הולך לישון. מחר-יום-שישי".

"פחחח... יום-שישי...". מתיז שרגי. "לייבי, איזה יום היה אתמול?"

"רביעי", עונה לייבל, מנסה לרדת לסוף דעתו של שרגי. אבל הוא לא באמת מחכה לתשובה. "תגיד, לייבל, גם ביום-חמישי יש יותר עבודה?"

"משום מה", ממשיך שרגי בציניות מושחזת, "גם אתמול וגם שלשום הלכת לישון מוקדם -

התעצבנותו של לייבל

אז כמה ימי-שישי יש לך בשבוע, אה?!

שקט מושתר. לייבל שותק. וכי מה יש לו לענות?

“אז אולי הערב, כן תבוא איתנו”, מפר שרגי את השקט המביך שהשתרר. “אני מבטיח לך. יהיה לך כף, לייבלי”. לייבל מתעסק עם הקסקטיל שלו, כמו לא שמע את ההצעה.

“אני לא יכול לתאר לך מה שהולך שם”, מנסה שרגי להלהיב אותו, “עוד כמה דקות אנו יוצאים למקום המפגש שלנו, באחד הבתים בקצה העיירה, קרוב לנהר. שם אנו יושבים יחד כל ערב, שותים בירה, משחקים שחמט, קוראים עיתונים, לפעמים יש איזו הרצאה ולפעמים אפילו הצגות... כמה מהחברים משחקים מחזות-ידועי-שם מהתיאטרון היודישסטי שבוורשא...”

“שרגי!”, אזור לבסוף לייבל את כל אומץ ליבו כדי לעצור את מסע השיכנוע באיבו, “אתה יודע שאני לא אוהב לדבר על זה. אני-מכבד-אותך. אבל אל תכניס אותי לסמטאות האלה...”

“הער זיך ציא (הקשב טוב), אח יקר ואהוב שלי”. לייבל שמח מאד לשמוע שהוא אהוב. דם וקשר ביולוגי, בכל זאת לא מים... ושרגי יודע זאת היטב.

“צווישן מלייר און דער (ביננו), טוב לך בלב?”, שרגי מנסה לתפוס איתו קשר עין, אך לשווא. “אז לשם מה המשחקים האלו? אתה מכבד אותי... סמטאות... על-מי-אתה-עובד?!”

“ - לייבלי, אָרבעטן וועסטו אויף דיין באבע! (תעבוד על סבתא שלך)”

פניו של לייבל התקדרו. מילותיו המושחזות של שרגי ננעצו בנקודה המדממת שבליבו. איך כמה הוא לא רוצה להיות במציאות הזו. בקושי עם עצמו הוא מתמודד. להתמודד גם עם אח גדול, גדול עליו.

לייבל מסתובב, פותח את הדלת, בורח החוצה, לחצר.

לנשום. להירגע קצת.

והעיקר, לא להתעמת עם שרגי.

אך יצא לייבל תחת כיפת השמיים, ומבטו נפגש בחבורת הנערים שחיכו בחצר לשרגי, כמידי ערב. “אוהו, תראו מי הגיע כאן... לייבלי! ש...”, סינן לעברו מוטקה, הגברתן שבחבורה, בעודו נושף עיגולי עשן מהסיגריה העבותה שלו.

“גם שרגי צוחק עליי, חושב לייבל, אבל לפחות יש בינינו אהבת אחים. אלו, רק לצחוק הם יודעים...”. קול צחוקם המלגלג דוקר לו ללייבל. דוקר כמו אלף מחטים שננעצות בבשר החי, המרגיש.

“חוסידיל שלנו... כבר הכנת נעגל-וואסער?”, נענה לעברו בלעג, יו קל, בחור בלונדיני בעל רעמה ענקית ושחצנית. “היי, תגיד רב־אִי־לָה, המשיך שם מישוהו להתבדח על חשבוננו, “מותר ליטול נעגל-וואסער עם הרוטב של הגעפִילִטע-פִישׁ?”, החברה פרצו בצחוק. “חה חה חה...”

“אולי תגיד לנו איזה דבר-תורה, חוסידיל...”, החברה לא שותקים לרגע, “אתה יודע, אֶ-פִיסֶלע-מוֹסֶר, אולי איזה סיפור-חסידי-יפה על מוֹשֶׁקֶע והפריץ...”

לייבל עמד שם מבוויש, נאלם. חבורת הִשְׁקָצִים המשיכו להתעלל בו מילולית, גידפו וחירפו בפניו את כל היקר והקדוש, בשפתם הגסה והנלוזה. הרהיב עוז אחד מהם, שהתקרב אליו בצורה מאיימת, רצה רק לסדר לו קצת את הפיאות... למזלו של לייבל, בדיוק אז יצא שרגי מהבית, כשבידו חבילת סיגריות וכמה מיני מאכל מהמאפייה של אביו - והסתלק איתם. הלכו כולם לחגוג עוד לילה ליד הנהר.

לייבל נשכב במיטתו בדומייה, ליבו שותת דם, מצולק כולו מהחוויה הנוראה שעבר זה עתה.

באותו לילה הוא עוד הכין נעגל-וואסער ליד המיטה. אבל מה שיקרה בלילות הבאים -

רק בוחן ליבות וכליות יודע.

## פרק ב

# עלוי ונשמה

שנה אחרי, ליד התנור במאפייה.

“אברום מוישה לא מבין מה קורה ללייבל שלו, אבל אין ביכולתו לעשות יותר מדי בעבורו. “ניני, מִקְעֵן נִישֶׁט פֶּאָרְשֵׁיטִין אַ יִתּוּמִיל (אי אפשר להבין יתום)”, כך שח לו אתמול ר’ העניך, אחרי השיעור. לייבל הוא ילד טוב. אבל הוא, אביו, לא מבין אותו. אין לו את המפתחות לליבו השבור והבודד של בנו.

פיניע, ברוך ה’, נסע לשיבה. אבל לייבל נשאר כאן לבד. רק ששרגי לא יסחוף אותו אחריו נאנח ר’ אברום מוישה, ודמעה יבשה של אב שכול ממאנת לזלוג מבעד לעפעפיו צרובות העשן.

ובבית, לייבל קרוע במאבק פנימי עז, מסתפק ומתחבט; כן, לא. כן, לא. הטוב והרע שבקרבו רבים ביניהם. מתכתשים במלחמה חזיתית, מדממת. “יש לי מה להפסיד, או שבכל זאת לא כדאי לי ללכת?!”

אמש, הוציא שרגי מכיסו כרטיס והושיט לו. “האברך מוילנה - א יודישסטער דראמא שפיל” זעקו האותיות הססגוניות שעל גבי הכרטיס.

“תכלס, אתה בא אתנו הערב, לייבלי?” תבע ממנו עכשיו, שרגי, הנהון של הסכמה. מגייס לעזרתו את הלילות הבודדים של אחיו מלאי היתמות והגעגוע, אכולי הספק וחיבוטי הנפש.

ולבסוף, נכנע לייבל. ובעיניים מושפלות, לקח את הכרטיס.

בלב רועד ורוטט הצטרף לשיירה של שרגי -

ויצא לתיאטרון - - -

\*

ו ו ר ש א , כ ו ל י ן

“אז למעיישה, מה ההגדרה של “דבר-הָאָבֵד”?, להטו פניו של שלומי'ה בריחא דאורייתא, “רק מניעת הפסד או גם מניעת רווח?”

“בוא נלמד פעם נוספת את דברי הראשונים מבפנים...”, הציע פיניע היושב מולו, מצחו חרוש קמטי ריכוז מפותלים וידיו מקמטות פיסת נייר מזדמנת.

פיניע נמצא רק שנה בישיבה, אבל עושה בה חיל כוותיקי הלומדים. מהר מאד הוא מצא לעצמו לחברותא את שלוימ'ה, העילוי מלובלין. יחד הם יושבים שעות על גבי שעות, לומדים בהתלהבות ובשקידה.

"גַעב אַ קיק (הבט נא), פיניע, הקיץ שלוימ'ה את החברותא שלו משרעפיו. "הנה, "בעל-המאור" כותב כך, אבל ברמב"ם ישנה משמעות אחרת! אז מה אתה אומר?", מחכה שלוימ'ה למוצא פיו של פיניע, שיבהיר לו את הנקודה העמומה בסברת מחלוקת הראשונים.

לאמיתו של דבר, גם לפיניע מח חריף וכשרונות עילויים יוצאי דופן. במידת מה, הוא עולה על שלוימ'ה חברו - 'העילוי מלובלין'. "פיניע האט אַ גיט קעפּל (לפיניע ראש טוב)", התלחששו ביניהם הבחורים כסדר. ושמועה רווחת בישיבה, שפיניע, שכונה כבר בפי חבריו: 'העילוי מלודו', על כל שאלה שרק תשאל, ידע לצטט לך בעל פה עשרות דפי גמרא, סעיפים שלמים בשולחן ערוך ואף תשובות שלמות מספרי השו"ת והפוסקים...

השעה התאחרה. פיניע ושלוימ'ה קמו ממקומם, אספו את הספרים הרבים שנערמו על השולחן ונפנו להשיבם אל ארון הספרים, לא לפני ששלוימ'ה הטביע על כל ספר נשיקה חמה כדבעי.

מחוץ לבית המדרש נפרדו דרכיהם, איש איש לאכסנייתו.

כשפתח פיניע את דלת בית דודו, ר' שְמֻחָה, שם התאכסן, קידם את פניו הדוד בבשורה: "הגיע מברק מאביך!"

פיניע מיהר ליטול את המברק מידי ובסקרנות ובהתרגשות החל לקרוא את תוכנו: "פיניע מיינ קינד (פיניע בני)", כתב ידו המוכר של אבא מחמם את לבו בכל פעם מחדש. הוא אומנם כותב קצרות, אבל פיניע יודע לקרוא גם את הנכתב בין השורות. "רציתי ליידע אותך, שבתחילת שבוע זה, עלתה המאפייה שלנו בלהבות ונשרפה כליל". פיניע נאנח, קורא הלאה במתח: "לי וללייבל שלום, ברוך ה'. אך מהיום והלאה אצטרך להתפרנס מדברים אחרים. כשאדע, אעדכן אותך א"ה".

אביו חתם את המכתב קצרות: "בשורות טובות, און זיי ממשיך לערנען פלייסיג (המשך ללמוד בשקידה), אביך". פיניע הניח את המכתב על השולחן ברישול, והתיישב על הכיסא נושם בכבדות, מחשבותיו מציפות אותו.

'מה יעשה אבא מעכשיו? מהיכן יתפרנס? ומאין יהיו לו מעות לשידוך עבורי?! אכן, את רוב הסכום יצטרך הצד השני לשים על שולחן, כמובן, במידה וירצו להכניס את העילוי מלודו אליהם הביתה... אבל בכל זאת, גם אבא יצטרך להוציא איזה שהוא סכום מצדו...'

'וחוץ מזה, ממשיך פיניע לחשבן, 'הרי לפני בתור נמצא אחי לייבל, עוד מעט והוא כבר בגיל שידוכים...'

מועקה כבדה התישבה בליבו של פיניע, המכתב-מבשר-הרעות, ערער את שלוות נפשו. הוא רצה להפנות את הסערה שפקדה אותו לאיזה קאפיטל של 'יענך' או 'מאין-יבוא-ענך'... שפתותיו החלו למלמל כמו מתוך הרגל, כשלתע הבחין בספר המונח לו על אחד המדפים הגבוהים שבחדר. הוא הרים את ידו, לקח את הספר, התיישב על הכורסה המרופדת, והחל לקרוא...

\*

## ק י נ צ ק . פ ו ל י נ

הרוחות שנשבו הרעידו קלות את ברושי הצמרת העבותים שנעו הלוך ושוב. מבעד לעננים הציץ לו הירח החרמשי, כמו מסתכל כלפי מטה, על הדמות הקטנה הצועדת לה לאיטה, בשביל העפר.

למלוא האופק ניבטו מצבות.

מצבות אבן, מצבות שיש. קטנות וגדולות. עליהן חקוקות אותיות המספרות בדממה את סיפורן של נשמות, שפעם היו כאן, וחייהן סיפרו סיפור כלשהו. אולי גם לחלקן לא היתה אמא... אבל עכשיו - גם הן כולן כבר אינן...

ידיים נוגעות במצבה. "פ.נ. מרת פייגל בת רחל ביילא מקינצק, נפטרה בדמי ימיה". הנער, לייבל קוראים לו, הרים אבן קטנה והניח על המצבה. מסביב הכל שקט, בעיירה הסמוכה כולם כבר נמים את שנתם. אבל הוא כאן.

הגיע שוב ללטרף את המצבה.

"מאמע ליבע (אמא יקרה)", הוא פותח את שיחתו, רווית הלב והרגש. שיחות מצבה, כאלה שרק יתומים מבינים. "הפעם הגעתי לדבר איתך על עתידי...". רוח חזקה צולפת בעורפו של לייבל, המטיב את הצעיף על צווארו ומחכך ידיו אחת בחברתה, להתחמם קצת.

"מאמע, הלוואי והיית כאן לצידי...", לייבל קומץ את אצבעותיו סביב אבן אדומה בגודל בינוני, המונחת לה על המצבה. "אני כבר לא יכול לבד - - -"

"שרגי שלך מנסה לסחוף אותי, לתלוש אותי מהחינוך שאת חונכת אותנו... וכי מה אגיד לו, שאת לא מרשה, שלמעלה בשמים זה גורם לך צער... אבל אני נתקע בצחוק פרוע, צחוק-ממחוזות-אחרים... לא מהבית שלך, שלנו."

"מאמע, אַיִךְ האב מוֹיֶרָא (אני מפחד)", לייבל מרים עיניים מצועפות השמימה, מביט באלפי הכוכבים המנצנצים באפילה. "א-נ-י מ-פ-ח-ד... אני מפחד שלא אוכל לעמוד מול הניסיונות האלו, מול הפיתויים האלו. מול גלי האהבה והחום המדומים, ששרגי והחבריה שלו רוצים להעניק לי..."

"וכי מה אעשה", מייבב לייבל בככי תמרורים, "אני לא כמו פיניע המוֹזֵיִנְקֵלֶע (בן זקונים) שלך... כישרונות וראש טוב אין לי, נעימות ומתיקות באידישקייט, גם אין לי."

"אבל יש לי לב", מזדעק לייבל וקולו העדין מהדהד בדממה, "אַיִךְ הָאב אַ הָרֵץ!!!"

"אַ הָרֵץ וְאֵס וויל זײַן גיט - - - וְאֵס וויל זײַן עֵרְלִיךְ - - - (לב שרוצה להיות טוב, להיות נאמן)"

דמעות חמות זולגות להן מעיניו, נופלות בזו אחר זו על המצבה, מנקות את כל האבק והלכלוך שהצטבר, על המצבה ועל הלב הצעיר השותת לידה.

"ריבנו של עולם! טאַטעניו-אַין-היִמֶל...", ממשיך לייבל, "אני לא מצליח. אני לא יודע איך עושים את זה. אני כאן. בודד. תקוע בין שני עולמות - - -"

שעה ארוכה עמד שם לייבל, שפך את ליבו, בכה על חייו, על עתידו. על זהותו.

כך, בלב רוטט ודומע, נפרד לייבל בנשיקה אחרונה מקברה של אמו המנוחה, ובליבו החלטה: 'המצב לא יכול להמשיך כך. אני חייב למצוא דרך אל האור -

ויהי מה!'

## תְּשׁוּקַת הַתְּקוּהָה

ליזענסק, פולין, כ' אדר

מאות איש התגודדו סביב המבנה הקטן.

לב מי לא ירגש, יתמלא ברטט ובחורדת-קודש. כאן מקום להבת-שלהבת... הרבי ר' אלימלך מליזענסק, תלמידו הגדול של המגיד, טמון כאן. בארבע האמות האלה.

מחוץ לבית העלמין, על גדר המתכת השחורה, רכון לו נער צעיר, לייבל שמו. ראשו נתמך בכבודות על שני מרפקיו השעונות על המעקה. והוא, שקוע במחשבות.

זה עתה יצא מהציון, לאחר שסיים לומר בחום את כל ספר התהילים, ותשתפך נפשו אל חיק בוראו. הרהורי תשובה רבים צפו בקרבו. אולי אפילו נוקבים מידי. כאלו שאין לו כלי-קיבול בשבילים.

הוא עדיין מעכל את שעבר עליו, כאן, בשעות האחרונות. 'קבלה יש אצל החסידים, שמי שיבוא לקברו של רבי אלימלך לא ייפטר מן העולם בלא תשובה... אולי גם עבורי יועיל הדבר...'. הרהר לייבל בכובד ראש. 'אבל מה יהיה איתי עד הפטירה?! ואולי אכן יפה גם כוחו של הצדיק, להביאני לתשובה גם עכשיו, בדמי ימי. עוד טרם תעריב שמש-חיי...'

עודו תפוס בשרעפיו, ושמש-היום כבר נטתה להעריב... לא ממתנה לאיש. חוצה את השמיים במסלולה הקבוע, ממזרח שמש - עד מבואה.

לייבל ננער והחל להתכונן לעשות את דרכו חזרה, לביתו שבלודז.

טרם הספיק לצאת לדרך, ובאותה שעה חלפה על פניו קבוצה גדולה של חסידים שפסעו בצעדים מהירים לכיוון הציון הקדוש של בעל ה"נועם אלימלך".

על הקבוצה נמנו חסידים ואנשי מעשה מכל הגילאים. בחורים צעירים עם מבט מלא זוך, אברכים, בעלי בתים וגם כמה ילדים-נערים, מהלכים כולם בצוותא, בחיפזון אש-קודש.

המראה שבה את ליבו של לייבל. המראה הקסים אותו, בלא שידע להסביר לעצמו מדוע.

לייבל סב על עקבותיו בלא אומר, נכנס לציון, נעמד סמוך אליהם. מבחין איך אחד האברכים מוציא מתיקו חבילת חוברות, ומחלק אותה בזריזות לעומדים סביבו.

'מעניין'. לייבל התקרב לעבר אחד מהם שאחז בידיו אחת כזו. "תיקון הכללי" זעקו המילים הגדולות על גבי הכריכה החומה. 'וואס איז דאס (מה זה)?'

הקולות התגברו. אוהל הציון כולו געש כמרקחה.

"מַכְתָּם לְדוֹד... אוייי שְׁמַרְנֵי אֶ-ל פִּי חֲסִינֵי בְךָ - - -"

המזמורים נאמרו בדביקות וכיסופים. באופן שונה ומשונה מכל מה שלייבל הכיר עד עתה. מחיאות כפיים. צעקות, אנחות וגניחות עמוקות. ידיים מורמות כלפי מעלה. עיניים מלאות השתוקקות ואפילו דמעות.

"לְקַדוֹשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ הַמָּה וְאֵדִירֵי, כָּל חֶפְצֵי כֶסֶם - - -"

לייבל עמד מהצד, ועיניו לא שבעו מראות. ליבו נמשך בעבותות אהבה, למי, למה - זאת לא ידע.

השמש כבר נשקה לקצה האופק, בדרכה להיעלם לעוד לילה

ולהשאיר את היקום לכנפי החשיכה. קבוצת החסידים התפללה מנחה-מעריב, אחר פצחו בריקוד עליז לצליליו הענוגים של מארש חסידי לא מוכר שבקע מגרונם בלהט, נזעק מפיותיהם בשמחה ובחיות.

כשוך סדר העבודה, נפנו כולם לצאת יחדיו, חזרה, לעבר תחנת הרכבת.

לייבל פסע חרש בעקבותיהם.

\*

"זאג-נאר-בְּחוּרֵי, ווי הַיִּסְטִי? (תגיד בחור, איך קוראים לך?)", נפנה לעברו האברך שהתישב לצידו. הרכבת המתה אדם, מרבית הספסלים היו תפוסים וקבוצת החסידים הצליחה להתמקם בקרונות האחוריים. לייבל תפס את מקומו ליד החלון ומשמאלו ישב אברך צעיר חבוש קעסקעטיל שניסה לפתוח עימו בדברים. "איך-הַיִּס-לַיִבֵּל!" ענה לו לייבל.

"איין-ווי-הַיִּסְט-אִיר? (איך קוראים לכם?)", החזיר לו לייבל בשאלה ללא היסוס. מופתע מעצמו, הביישן והמופנם, שלא מרהיב עוז בדרך כלל לנהל שיחה כזו בשטף.

"אַהֲרֵן-שְׁמִיל-פִּין-אוסטרובצה!", ענה לו האברך בקריצה שמחה ומזמינה, והחל לגלגל שיחה לבבית על דא ועל הא. במושבים הסמוכים לידם, ישבה קבוצת בחורים חסידיים ששוחחו ביניהם בנעימות.

"תגיד, איזה חסידים אתם?", התעניין לייבל.

"ברסלבער, אומנער חסידים!", ענה לו האברך מאוסטרובצה בבטחה.

"ומי הרבי שלכם?", המשיך לייבל לשאול. ר' אהרן שמיל שנוכח בהתעניינותו הגוברת של לייבל, החל מספר לו על הציון הקדוש באומן, על ה"תיקון הכללי" וההבטחה המפורשת בשני עדים, על הקיבוץ בראש השנה, על הגבולות הסיגוריים מאז מלחמת העולם, ועל ר' בְּעֵרִישׁ לִינְשִׁיֶּצֶר ור' זוּשָׁא צְרָטְנֶר, שני החסידים מלודז שנרצחו בגבולות בדרום לאומן, הַשֵּׁם-קֶם-דְּמָם.

"דע לך", ניסה האברך לסבר את אוזנו של לייבל המתעניין, שלא נראה כמבין על מה המהומה, מה משמעותם של כל אלה עבור הַבְּרִסְלָבֶעֶרֶס: "רבי יצחק ברייטער, כשהוא מדבר בציבור על הקיבוץ, לפעמים הוא מתחיל לבכות בתוך דבריו, מרוב געגועים... סוחף אחריו את הקהל כולו... אתה צריך להבין, שם מונח הרבי שלנו... שם, בארבע האמות האלה, שוכנת התקווה שלנו..."

"מיהו רבי יצחק ברייטער?", שאל לייבל. "אה, רב-יצחק-ברייטער...", ר' אהרן שמיל מתענג על עצם הזכרת השם. "זהו חסיד, גאון, בעל מוח מופלג! הוא התקרב אלינו מבית מדרשו של רבי צדוק הכהן מלובלין, סיפור שלם איך וכיצד...", "לייבל, אתה חייב לראות אותו פעם בשעה שהוא מדבר...", "התלהט ר' אהרן שמיל, "בחריפות מתוקה, בחן ובקסם שיצוקים בשפתותיו, הוא שובה את הלבבות שנמשכים אחריו כאבן שואבת... הנושא העיקרי שלו הוא "אמונה". שוב ושוב הוא חוזר בשפתיים דולקות: אמונה! אמונה!... החסיד ר' אברהם (ב"ר נחמן) חזן, זכרונו לברכה, תפבטא על ר' יצחק שהוא מטייל באמונה - כמו אחד שמטייל בגן נפלא..."

"אבל הוא לא היחיד", המתיק ר' אהרן שמיל ללייבל, לאחר שדיבר דקות ארוכות בשבח ר' יצחק ועבודת ה' הנשגבה שלו.

"ברוך ה', יש לנו עוד הרבה חסידים גדולים וחשובים... יש לנו את



## בְּדֵי-יִשְׁבְּתֵי

אוסטרובצה, פולין

”שמעו ותחי נפשכם“, זעקו המודעות הגדולות שנתלו על פתחי בתי המדרשים באוסטרובצה כולה. ”כמידי שבת בשבתו, השבוע ידרוש ב'בית המדרש החדש' הרב הגאון רבי אברהם יצחק וויזאנאד שליט"א“.

שבת אחר הצהריים. בית-מדרש-החדש התמלא בציבור גדול ורב שגדש את המקום. אנשים נעמדו במעברים, וכשאף הם התמלאו, עברו לעמוד בפרוודור. במרכז ההיכל, על הבימה, עמד ודרש רבי אברהם יצחק. הציבור כולו היה מרותק לדבריו.

רבי אברהם יצחק שילב בדרשתו פסוקים מהתנ"ך, מאמרי חז"ל, ספרי חסידות, וכמובן, ספרי רבי נחמן בעל הליקוטי מוהר"ן ותלמידו, בעל הליקוטי הלכות. הדברים התקשרו הדק היטב עם פרשת השבוע וניסיונות הזמן הכלליים והפרטיים. פיו הפיק מרגליות ופנינים יקרים שהשיבו את הנפשות בשבעה-משיבי-טעם.

לייבל ישב באחד הספסלים הראשונים שבקדמת ההיכל ושתה בשקיקה כל מילה של רבי אברהם יצחק. רק רצה לשמוע עוד ועוד.

לגימה ראשונה הוא לגם מהיין ההונגרי, וזו ערבה מאד לחיכו היבשה, הצמאה.

אחרי מנחה פנה לייבל עם ר' אהרן שמיל לביתו. הם נטלו את ידיהם, אכלו כזית חלה לכבוד סעודה שלישית ושוררו מזמירותיה. אחר יצאו יחדיו לאחד המבואות השקטים, התיישבו על אחד הספסלים, ופתחו בשיחה לבבית וננה. הפעם בהיכרות מוקדמת.

לייבל הפשיר לאטו ופתח לפני ר' אהרן את סגור ליבו. הוא שיתף את ר' אהרן שמיל בסיפור חייו. הוא גולל את הקשיים, את הנסיונות. שחזר שוב את הדרך הקשה שצעד בה, על כל מהמורותיה. וכן, גם על הלילות ההם בתיאטרון בלודז'.

”הגעתי לשם, יחד עם החבריה של אחי שרגי... אבל לא ארכו הדקות וברחתי משם כל עוד נפשי בי...“

ר' אהרן שמיל הקשיב בתשומת לב, הוא היה שם כולו עבור לייבל, היתומיל מלודז'. כשנצרך, אף הסיט את עיניו לצדדים, אפשר לבן שיחו הצעיר לדבר בפתיחות את כל אשר על ליבו.

”..אבל בימים הבאים שוב הגיעו הנסיונות לפתחי. נכון ברחתי מהתיאטרון, ברחתי משרגי והחברים שלו – אבל לא היה לי לאן לברוח... לא מצאתי את עצמי בעבודת ה', כמו פיניע אחי הקטן למשל. עבדתי כל היום במאפייה של אבא, לא היו לי בדיוק חברים, אלה שכן הציעו לי את חברתם היו דוגמת שרגי וחבריו, פחות או יותר פחות...“

ר' אהרן שמיל התרגש לשמע סיפורו של לייבל. הם ישבו שם שעה ארוכה. לייבל דיבר והוא הקשיב. כולו אוזן.

רק שירת ”המבדיל“ שבקעה מאחד החלונות הסמוכים ניתקה את פתיל שיחתם, הזכירה להם ששלושה כוכבים יצאו כבר מזמן.

”שמע לייבל“, ר' אהרן שמיל בורר את מילותיו, ”יש פסוק בירמיה ”לא יִשְׁבְּתֵי בְּסוּדֵי מִשְׁחָקִים וְאֵעֲלֶז, מִפְּנֵי יָדְךָ בְּדֵי-יִשְׁבְּתֵי“, אומר על זה המדרש: ”אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: רבון העולמים, מימי לא נכנסתי בְּבֵיתֵי-יִאֲטָרְאוֹת וּבֵיתֵי-קִרְקָסְאוֹת של אומות העולם, ושיחקתי עמהם ואעלוז, מפני ידך בדד יִשְׁבְּתֵי“.

”אתה שומע לייבל“, הוא המשיך, ”נכון זה קשה. אלו לא נסיונות פשוטים. האח הגדול שלך, הסביבה שלך, כולם חוגגים שם, בבתי התיאטראות... אבל זו מעלתך, לייבל! על אף שעדיין לא זכית למצוא את האור בעבודת ה', אינך משתתף בשמחה הריקנית שלהם, במפגשים, בבילויים הליליים... אתה נשאר לשבת בדד. גם כשאתה שרוי במצב של ריחוק, אינך נוטל חלק במחולותיהם...“

ר' אהרן שמיל הניח את ידיו על כתפי הנער: ”לייבל יקירי! זה הנסיון שלך כרגע; להישאר בצד הקדושה, להחזיק בה חזק חזק, על אף שעדיין חשוך אצלך...“

”ואני אומר לך, אם-תהיה-איתן, עם הזמן עוד גם תגלה את האור...“

זיק של תקווה ניצת בעיניו של לייבל. אך במקביל ניטבו מפניו אותות של דאגה. ”אני מפחד להישאר בבית בלודז', זה מסוכן עבורי... שרגי עוד עלול לסחוף אותי...“

”אתה יודע מה“, חכך ר' אהרן שמיל בדעתו למראה פניו הנוגות, ”יש לי רעיון עבורך...“

”אולי תעבור לכאן לתקופה, הרי בין כה אין לך כעת עבודה אצל אביך במאפייה... תתארח אצל דודך ר' איטשע, תעבוד בשוק אצל מישהו, ובשעות הפנויות תלמד איתי, יש לי הרבה מה ללמוד איתך... כך תהיה רחוק מהנסיונות שיש לך בלודז', ואולי כאן גם תגלה את האור...“

”זה רעיון טוב“, אורו פניו של לייבל, ”אני אנסה לדבר עם אבא שלי על זה... אולי זה באמת יהיה הפתרון הטוב בשבילי...“

’הגיעה העת לממש את ההבטחה‘, נזכר לייבל בהבטחה הלילית ליד המצבה, ’עבורי, עבור הנחת של אמא שם למעלה, בשמי מרום‘.

בלב רגוע ושליו חזר לייבל לאכסניה שלו בבית ר' איטשע. לייבל מילא כוס יין להבדלה והגה את תיבות הברכה שקיבלו בליבו משמעות חדשה.

”ה מ ב ד י ל בין קודש לחול...“, סיים לייבל בדביקות, לעיניהם המשתאות של הנוכחים שענו אמן על ברכתו, אינם יודעים את המשמעות העמוקה של מילים אלו עבורו.

\*

ו ו ר ש א , פ ו ל י ן

השעות חלפו ועברו, אבל פיניע עודו יושב לו על הכורסה, מעיין בספר. ר' שמחה התקרב אליו, תוהה מה מעכב את אחיינו היקר מלעלות על יצעו.

בשעות כאלו, בדרך כלל, הוא כבר ישן בחדרו, צובר כוחות לקראת המחר; עוד שעות מספר והוא כבר צריך לקום 'פּאָרְטָאָס' (אשמורת הבוקר)... אבל בשבועות האחרונים, משהו השתנה אצל פיניע.

”למרנן ורבנן - נ. סוקלוב“, כך רשום על כריכת הספר שפיניע היה שקוע בו.

”אתה יודע מי המחבר הזה?“, נפנה אליו פיניע כשהבחין בו תוהה על קנקנו, ”העורך הראשי של עיתון 'הצפירה'...“

”פשוט...“, ענה ר' שמחה ונפנף קלות בידו, מתאמץ להסתיר את

ר' שמחה לא ידע את נפשו, 'רבוש'ע, מה קרה לפיניע? מה זה הזמירות האלו?!

???

'משה עובר על פיניע, הרהר גם שלוימה על מיטתו בלילות, בתקופה האחרונה הלימוד של פיניע נהיה פחות עם חיות, הזיק בעיניו התעמדם קמעה. זה כבר לא אותו פיניע שהכרת'...

מה קורה לו?

הבזז שחש בליבו כלפי המחבר היחשוב הזה. "אבל מה לך ולספרים כאלו... אתה חסידישער-פאר'חנק'טער-בחור, לא איזה משכיל או מה..."

"נו, שוב אתם...", התיז לפתע פיניע, "גם אתה 'סגור' כזה?!"

ר' שמחה בהלם.

"נו, איך כתוב? קבל את האמת ממי שאמרו...". המשיך פיניע להחכימו ב'פיניע', "לא הכל שחור-לבן... מותר-אור-אסור זה לא כל הסיפור... אתם חיים בגיטו, לא מוכנים לשמוע, להחכים..."

## פרק ה

# אַשְׁמַדַּאי וְהַמְדָּמָה

רבינו הקדוש בסעיף א' - - -

אוסטרובצה, פולין

בסיום הלימוד, לייבל רושם במחברת שלו: "שמיר = הכנעת ושבירת המדמה. נופת צופים = מתיקות התגלות אור השכל. אמנה = שכל הנקנה, שלימות הדעת".

הערבים האלו היו לייבל כמים קרים לנפש עייפה. אט אט הוא נכנס לעניינים. חייו החלו לקבל משמעות חדשה, צורה של נשמה, של עבודה ה'. הוא מצא את עצמו חושב סתם כך באמצע היום, תוך כדי תפירת בטנה לחליפת משי מהודרת, על מה שלמד עם ר' אהרן שמיל. הוא חזר ושינן לעצמו את הבחינות שרבינו מדבר בהם בתורה... את הראיות... את העצות היוצאות למעשה... לייבל טעם וראה כי טוב, ס'איז גוט!

\*

באחד הלילות, תוך כדי הלימוד, פתח ר' אהרן שמיל "עין יעקב" על סדר נשים ולמד יחד עם לייבל את דברי חז"ל על תולעת השמיר שבכוחה לחצוב אבן ברזל ונחושת, ועל השימוש שנעשה בה בבנין בית המקדש. על אבני החושן והאיפוד שכתבו עליהם בדיו ואז שמו בפניהם את השמיר שחקק בהם את שמות שבטי י-ה.

"שלמה המלך אמר לאשמדאי אין אני רוצה ממך שום דבר, רק אנוכי רוצה לבנות הבית המקדש וצריך לי זה השמיר להאבנים, והיכן הוא נמצא? אמר לו אשמדאי, זה השמיר לא נמסר אלא רק לשר של הים, לידו נמסר זאת. ולא נתן אותו רק לתרנגול השדה...". כך תרגם ר' אהרן שמיל בשפה רהוטה וקולחת את דברי הגמרא המספרת כיצד השיג שלמה המלך את השמיר, מאשמדאי מלך השדים. לייבל ישב לצדו מרותק.

"אתה מבין לייבל", שזר ר' אהרן שמיל ביד אמן, "סודה של תולעת השמיר שייך לרזי התורה, ענין טמיר ונעלם... אתה רואה כמה התאמן שלמה המלך להשיג אותו, ומה קרה לו אח"כ כתוצאה מכך... אלו לא דברים של מה בכך! נשגבים מבינתנו הסודות-הנוראים-האלה... אבל היוצא לנו למעשה, מדברי רביה"ק ורבי נתן, שסודו הפנימי של השמיר זה הכוח שיש לנו לשבור את המדמה, לבקוע את לב האבן..."

"אכן, משחרב בית המקדש, בטל השמיר ונופת צופים ואמנה", מצטט ר' אהרן שמיל את דברי חז"ל המובאים מיד בתחילת התורה, "הכוח הזה האיר ביתר שאת בבית המקדש, הבית אשר מעיין החכמה ממנו ייצא. אבל גם היום לייבל, יש לנו את הכוח הזה. בכוחו לשבור את האבנים החזקות ביותר שבתוכנו. לחקוק ולחרוט על לוח אבני לבנו את 'שמות-בני-ישראל' שיאירו באור יקרות, ב'גנין עג'אין'..."

"שכוייח, ר' אהרן שמיל! אמר לייבל, ופניו האירו אף הם באור

עברו שבועיים, ושוב לייבל כאן. מתארח אצל ר' איטשע, אחי אמו ע"ה. מדי יום כשלייבל מסיים את העבודה במתפרה של איטשע הוא מגיע לשייבל, ללימוד משותף עם ר' אהרן שמיל בספר ליקוטי מוהר"ן.

היום הם התחילו יחד את תורה כ"ה בליקוטי מוהר"ן. "בתקופה הקרובה נלמד יחד את התורה הזאת, נלמד על 'המְדָמָה' ואת הדרך להתגבר עליו".

"מה זה מְדָמָה?!", על המושג הזה לייבל טרם שמע.

"מדמה", הסביר ר' אהרן שמיל, "זה כל הדמיונות והמראות המבלבלים את האדם כאן בעולם הזה. הרי כל המציאות הגשמית והחומרית שאנו רואים בעיני בשר, אינה המציאות האמיתית כמו שהיא באמת - זה רק מה 'שנדמה לנו'..."

"רבי נחמן נתן לזה משל נפלא מקרני השמש הבוקעות ושולחות גגוהות לתוך חדר חשוך ואפלול, הן נראות כדבר ממשי, כמין 'עמודי אור' כאלו, כמשהו פיזי שאפשר למשש אותו בידיים... בעוד שלאמיתו של דבר מדובר באשליה; לא ניתן לגעת בהן, הן לא קיימות..."

"אתה מבין, לייבל", המשיך ר' אהרן שמיל, "כך בדיוק הם האשליות והדמיונות של העולם הזה, וכל מה שיש לו להציע לנו. זה נדמה לנו כיטוב, אבל זה לא. זה נראה לנו מספק, אבל זה לא. אכן למען הבחירה, השם ברא אותם עם ברק חיצוני; הם מושכים מאד, הם נוצצים לנוכח עינינו, רוצים לבלוע אותנו אל תוכם... אבל זה מדמה - זה שקר - זה בלוף!"

ר' אהרן שמיל מרחיב: "כדי להסתכל על המציאות בהסתכלות נכונה צריך להשתמש בשכל דקדושה. ואת זה עושים דבר ראשון, על ידי ששוכרים את המדמה, לא הולכים שולל אחרי הדמיונות והאשליות שלנו... כך אט אט נבנה בתוכנו הדעת והשכל דקדושה שיש בנו, או אז מתחילים לטעום את מתיקות "אור-השְׁקָל". מעיין החכמה שטמון בקודש-הקודשים-שבליבנו מתחיל לנבוע מים חיים, מתוקים באמת. ואז העבודה היא להשריש את השכל בלב יותר ויותר, עד שהוא נעשה "שְׁקָל-הַגְּנָה" - קנוי ומושרש עמוק בליבנו."

כך הם לומדים על שלוש הבחינות של "שמיר, נופת צופים ואמנה": שלושת השלבים שרבינו סולל שם בתורה כיצד לזכות לאור השכל והדעת דקדושה. איך לקבל את השכל והמבט האמיתי, לא את זה המדומה.

"אבל גם אז טרם הסתיימה העבודה שלנו", אומר ר' אהרן שמיל. "אבל את זה נלמד בהמשך התורה... כעת הבה נלמד בפנים את דברי

יקרות, "אתה ממלא אותי בכוחות רעננים!".

'חבל חבל על שרגי', הררה לייבל באותה שעה. 'אם רק היה זוכה לשמוע דיבורים מעין אלו, מצבו הרוחני היה טוב יותר לאין שיעור...'

\*

לבינתיים, ר' אהרן שמיל שקד יחד איתו על סיכום התורה בכתב. כל יום ישב לייבל וסיכם במחברתו סעיף אחד של התורה. עד שאחר כמה שבועות מספר הצליח לייבל לערוך לבדו סיכום מפורט של התורה, מתחילתה ועד סופה.

"יש מושג שנקרא 'בנין התורה', הסביר לו אז ר' אהרן שמיל. "כל תורה של רבינו בנויה על שלבים שלבים, שלב א' מביא לשלב ב' והוא לשלב ג', וכן הלאה. כמו סולם המדרגות של רבי פינחס בן יאיר עליו בנויים פרקי ספר "מסילת ישרים"... כשהבנין הזה ברור ומסודר ללומד, יש לו את התורה בראש שלו".

"ואתה יודע איזה חיות זה, לייבל?", התלהב ר' אהרן שמיל, "יש לך במוח את כל התורה הקדושה הזאת של הרבי... את כל הארמון המופלא הזה - אשר כמה שאנחנו מצליחים להבין אותו כאן בעולם הזה, הרי זה כאין וכאפס לעומת מה שעוד נשיג ונחזה ביופיו בעולם הבא, בעולם הנצח..."

"נו, הבה נראה את הסיכום שכתבת". לייבל פתח את המחברת והחל להקריא:

בנין התורה: צדקה (תיקון ממונו) < התגלות הגוונים (בגדי ישע) < שמחה של מצווה / גדולת הבורא < שבירת המדמה (הכנעת הקליפה של המדריגה שרוצה לעלות אליה) < תקומת השכל < שכל בפועל (השתמשות וחקירה בשכל) < אור השכל (שכל הנקנה)

ר' אהרן שמיל נטל לידי את המחברת, קרא בעיון את הסיכום המפורט שכתב לייבל במשך שבועות ארוכים. 'אוההו... לא ידעתי שהוא יצליח עד כדי כך... איך נתקומם תכונת-שכלו מאז שהוא הגיע לכאן, זה ממש לא יאומן... אבל כך כבר אמר רבינו שעל ידי ההתמדה בספרו

יכולין להיות נעשה בעל-מוח-גדול...".

"אשריך! אשריך לייבל", סגר ר' אהרן שמיל את המחברת ונשק ללייבל על מצחו, "כה מאושר אני, שזכיתי לראותך בכך! כה מאושרת אמן, המסתכלת מלמעלה, רווה נחת מלייבל'ה שלה..."

\*

"אתה יודע, אתמול הייתי בשדה, שם ביערות-היפים-סביב-נהר-הקמינה", שיתף לייבל את ר' אהרן שמיל בסופו של שבוע, "רציתי שמישהו יקרה, שמישהו בפנים יבכה. שחומות אבן יתמוססו, שקירות הלב ידמעו. שאוכל לפרשת את שיחתי לפני בורא כל עולמים כדבעי. אבל כלום, גורנישט. הלב נשאר חתום".

"ואתה יודע", המשיך לייבל בעיניים מושפלות קמעה, "בפרט אחרי שקיבלתי מברק מאבי..... כנראה בקרוב העניינים ישתנו, אצטרך לעזוב את אוסטרוציה ולא אוכל להמשיך איתך יחד בלימוד שלנו... שוב-אשאר-לבד..."

"אל-תדאג-לייבל", שוב מצא ר' אהרן שמיל מסילות בלבבו, "הרבוש"ע תמיד נשאר איתך, איפה-שרק-תלך... הרבי ותורתו ממשיכים ללוותך איפה-שאתה-רק-נמצא... חזק בני! אל תיפול ברוחך... עוד יגיעו ימים טובים..."

עם זאת, חושבני שכדאי להמשיך לשמור על קשר, נתכתב יחד דרך הדואר. כשיש לך צורך, אל תהסס, שלח לי מכתב..."

"כן, בעזר ה", נפרד ממנו לייבל, "את הכתובת שלך אני זוכר בעל פה..."

"אה", נתן ר' אהרן שמיל קריצה, "כנראה עוד מהרכבת חזור מליזענסק..."

"יא, יא...", לייבל חיך בחזרה, חיוך שצפן בתוכו לא מעט.

"שתמיד יישאר עם החיוך הזה", הררה ר' אהרן שמיל שעה שלייבל יצא, "שימשיך ללכת בדרכים המאירות..."

## פרק ו'

# הראפעה זיד!

ו, פיניע!

- "כן, כן, העילוי מלודו", איך שקוראים לו. קיין-עין-הרע, ברוך השם..."

שלוימה במבוכה. "ממה, אתה לא מעודכן?"

"במה?", שואל לייבל, "משהו קרה לו?"

"לא קרה לו שום דבר, הוא רק קרא משהו..."

"נו", מפציר בו לייבל, "שלוימה, אין זמן למליצות כרגע. דבר ברורות".

"תן לי לסיים את מילותיי", ענה לו שלוימה. "אני הייתי החברותא שלך, אני מכיר היטב את הסיפור שלך. זה ההגדרה שלי: פיניע קרא משהו, ועוד משהו ועוד משהו... ואז קרה לו משהו..."

"אבל מה?", לייבל במתח.

"פשוט מאד. הוא קיצר את פיאותיו, החליף את לבושו, ושינה את מעשיו... העילוי מלודו", לשעבר. כיום הוא 'סופר' בעיתונים שלהם..."

וורשא, פולין

לייבל באכסניה. רחוק מבית אביו, רחוק מר' אהרן שמיל.

'אבא נחלש לאחרונה, מצב בריאותו מעורער. אבל זה לא רק זה; מהרהר לייבל בעוגמה, 'זה גם הנפש שלו... כמה לב יכול לסבול; התלאות של האלמנות, הסיפור עם שרגי, ואחריה שריפת המאפייה - כל אלו דירדרו את מצבו הבריאותי'. אבל לייבל כיהודי, כחסיד ברסלב, מחפש את הטוב שבכל מצב, 'לפחות יש לאבא נחת מפיניע...'

לייבל יוצא יום יום לשוק, פותח את הדוכן של אביו. עכשיו הוא גם מנהל את המסחר שלו, מפרנס אותו ואת כל המשפחה.

באחד הימים הוא פגש בחור ישיבה, שלוימה הוא אמר שקוראים לו. הוא הביא לו בשורות לא טובות.

"אתה יודע לייבל, יש לך אח מוכשר?"

"למי אתה מתכוון, שואל לייבל, "לשרגי או לפיניע?"

- "נו, האח הזה העילוי", עם הפיאות הארוכים והעיניים החריפות... נ

"אבל הכל התחיל עם הספרים-הארורים-האלה..", סינן שלוימה בזעם וכאב כאחד, "מאז שהוא התחיל לקרוא בהם, הוא התדרדר אט אט כלפי מטה, עד שהגיע לתחתית..."

שלוימה נאנח, "אוי כמה שזה כואב לי, הוא היה חבר טוב שלי..."

לייבל לא ידע את נפשו. גם לו זה כואב...

כואב זה לא מילה.

\*

חודשיים לפני.

הישיבה היתה כמרקחה. "פיניע העילוי מלודו" עזב את הישיבה.

נכון, הוא לא הראשון שנסחף עם הזרמים החילוניים והחילוניים למחצה. אבל בהחלט הייתה זו מכה גדולה עבור הישיבה, בעיקר עבור תלמידיה החלשים. כמו גם עבור מאות מהנוער החרדי בפולין באותה עת, התלויים ועומדים על בלימה, על קו התפר בין אור לחושך.

פיניע מצא לו חברה חדשה. למרבה הצער, הכשרונות המזהירים שלו היוו עבורם מציאה גדולה. היתה לו, לפיניע, הבנה טובה ביהדות החרדית על זרמיה ומנהיגיה, והוא ניצל זאת היטב, ללעוג, להשמיץ, ולכער את פניה של היהדות החרדית ואנשיה.

חדשים לבקרים הוא העלה את הגיגיו על גבי העיתונים היומיים, מילא טורים שלמים בסקירות וביקורות לגלגניות כלפי הציבור החרדי. את ביקורתו הפנה גם כלפי הזרמים הציוניים הימניים. הוא פנה בחדות שמאלה ל"פועלי ציון", הגרועים שביניהם שפרקו מעליהם כל סממן יהודי ובוו לכל הקדוש והיקר.

הטורים שלו תחת השם "בן משה וצפורה", עוררו הדים רבים בקרב הציבור היהודי בפולין.

שלוימה נשאר ללמוד לבד, הכסא מולו נשאר ריק.

מיותם.

\*

שעת ערב.

שוב לייבל יושב באכסניא מהורהר. נפשו שחוחה עליו.

סערה התחוללה בקרבו. המראות שצפה בהם רק לפני כשעה באחד הרחובות הראשיים בוורשא, הבעירו אש זרה בליבו, תבערה שמזכירה לו את הלילות ההם ליד התיאטרון בלודו.

ר' אהרן שמיל לימד אותו שבזמני בלבול כאלה, יש להשקית את כל שאון המיית הכרך גדול-ברומי-שבלב. להתחבר לשכל, לאמת. לחשוב במחשבה צלולה וחדה: האם זה טוב לי ב א מ ת? האם זה מה שאני רוצה...

אבל כעת דבר לא מועיל לו. הוא מבולבל לחלוטין. מנסה לדבר עם הרבוש"ע, אבל מפיו יוצאים רק שברי מילים. לבו שבור לרסיסים. שאלות וספקות מענים אותו.

איך יתכן שקרה כזאת לפיניע, העילוי, המתמיד, העובד ה'?

לא יאומן עד להיכן הוא הידרדר... רק אתמול ראה לייבל בשוק קבוצת חסידים המחפרים ומגדפים את אחיו פיניע. "שוב פרסם 'בן משה' וצפורה", הסופר המקולקל הזה, מאמר לעגני מלא ארס על החסידים, הפעם על חסידי אלכסנדר... הוא לא נרגע, הוא מבקר בשטיבלאך של חסידים ברחבי פולין, אחר כך הוא עושה מזה 'צימקס' בעיתונים..."

מחשבותיו של לייבל הוסיפו להיטוות, נוגות.

ומה עם עצמי, מה עם נפשי?

איך יתכן ששוב מושכים אותי דברים שכבר הצלחתי להתנתק מהם בעבר? דברים שמעניינים את שרגי וחבריו, לא את לייבל...

מה קרה לי? האם נפלתי שוב לאותם תהומות?!

הכל מתערבב לו בראש במערבולת אחת גדולה.

אבא, שרגי, פיניע... תיאטרון, כתבות, עיתונים...

מה קורה כאן???

\*

כך חולפות עליו שעותיו. שבור. מבולבל. סהרורי. לא יודע אם תוהה על הבוהו או בוהה על התוהו.

ביום מן הימים, לאחר גמר העבודה, הוא מקבל מכתב. על המעטפה רשומה הכתובת: אוסטרובצה, נוסוולפסקי 10. לייבל נרגש כולו. הוא פותח את המעטפה, מוציא את המכתב וקורא בשקיקה את המילים שנכתבו בשורות צפופות בכתב יפה ועגול.

אל חביבי יקירי השותה מימי הננמ"ח הב' יהודה לייב ני"ו

טרערן איז מיר גיקומען אין די אויגן (דמעות באו בעיני) בקראי מכתביך המלאים צער ומכאובי נפשך פון אללעס וואס גייט אויף דיר איבער (מכל מה שעובר עליך) וכו'.

לייבל טייערער, וואס זאל איך דיך זאגן (לייבל היקר, מה אומר לך)... הלא כך כתוב מפורש בליקוטי הלכות מתנה ד' המיוסדים על זה התורה כ"ה שלמדנו בצוותא - שזה בחינת "והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה", שכל עבודת האדם בזה העולם הוא בבחינה זאת שצריך בכל פעם לעלות מדרגא לדרגא כמו שעולין בסולם, ומחמת זה מתגברין ומשתטחין ומתפשטין כנגדו הנסיונות הבלבולים והתאוות כל כך, בכל פעם מחדש. ומי שהוא פיקח ומאמין לדברי הצדיק שאין זה נפילה כלל וכו' ומתחזק ומתגבר בכל כוחו, עולה עי"ז למדרגה הגבוהה יותר מחיל אל חיל וכו'.

וכסיפור על הר' נתן צוק"ל [ששמעתי זה מכבר מאנ"ש בשם ידידנו ר' אברהם חזן מירושלים ז"ל (רבי אברהם ב"ר נחמן, הסתלק בשנת תרע"ח)] שלפני התקרבותו לאור האורות אדמו"ר ז"ל, חלם לו פעם אחת במוצאי שבת איך שעולה על הסולם ונופל, ובכל מדרגה שעולה נופל עוד יותר, ואז נתגלה אליו אדמו"ר ז"ל וחיזקו ועודדו יונגערמאן דראפע זיך און האלט זיך (אברך, טפס והחזק מעמד) וכו'.

מה אומר לך אחי, דע והאמן שאין זה נפילה כלל, ואלו רק הנסיונות והבלבולים שבכל דרגא ודרגא, ואל תיפול בדעתך כלל. ואדמו"ר ז"ל כבר אמר אל תניחו לעולם להטעות אתכם, שלא נטעה בטעות המרה הזאת שטועים בזה החסידים הכשרים הרבה ונופלים מדעתם מכל מיני הבלבולים שעוברים עליהם וכו' ונדמה להם שנפלו ממדרגתם לגמרי ואבדה תקוותם ח"ו.

חזק אחי חזק, חזק ושמח מאד ואל תסתכל על כל מה שעובר עליך. ברודער וויסן זאלסטו אז עס מוז אזוי זיין (אחי, תדע שכן מוכרח להיות), וזה הדרך ואין עצה ואין תבונה רק לבטל דעתו ולשמוע לדברי קדושונו ז"ל שאין זה נפילה כלל וכו', ושם עיקר הנסיון בעת שמגיעים הבלבולים והנסיונות מחדש וכו' להתגבר בכל כוחו לשבר הדמיונות ולא להתפתות אחריהם ח"ו, כמו שרבים וטובים נופלים בזה וכו'.

וזו העת לרבות בשקידה תפילה והתבודדות על ספרי אדמו"ר

ג.ב אני מתפלל כל העת עליך ועל משפחתך, על אביך ר' אברהם משה, ועל אחיך יחזקאל שרגא ופנחס מנחם בן פייגל שיחזרו בתשובה שלימה לחזור וליאור באור החיים בקרוב, אכ"ד.

לייבל נושם עמוקות. מעכל את מה שקראו עיניו. 'ברוך ה', איוו השגחה! המכתב הגיע אלי בדיוק ברגע הנכון...'

בתנועות של שמחה הוא אץ רץ לבית הכנסת להתפלל מעריב.

מתפלל גם על פיניע...

ז"ל ובפרט במאמר אחוי לן מנא סימן כ"ה בליקוטי מוהר"ן שעסקנו בוה יחד רבות, ולהוסיף על הקודש לפרט היטב כל שיחתו עפ"י הנאמר בתורה, ועי"כ בוודאי ישבור את כל הקליפות המסבין אותו ויזכה לילך מדרגא לדרגא. זכור נא מאמר אדמו"ר ז"ל שאמר לפני פטירתו דופיט אויף מיין כח (סמכו על כוחי), איך האב אויס געפירט און איך וועל אויספירן (גמרותי ואגמור) וכו' ובזכותו הגדול נזכה שיקויים בנו מאמר הכתוב ומעין מבית ה' יצא וגו', במהרה בימינו.

כה דברי ידיך הדו"ש והמצפה לישועת ה'

אהרן שמואל

## פרק ז

# צַעֲקֵי צַעֲקָה

הם נראים חזקים יותר. הוא מסדיר את נשמתו, עוצם את עיניו ובאומץ הלב רץ מולם. מתקיף אותם. מכה את האחד על ברכיו, את השני מפיל ארצה, והשלישי נס על נפשו מהבמה...

הוא שומע את הצופים מוחאים כפיים שוב, ביתר שאת. והמלך יושב בתווך, רווה רוב נחת ותענוג: "חזו חזו בני חביבי, דמתאבקין ביצרא דילהון, ועבדין רעווא דילי - - -"

\*

"אויי רבנו של עולם! רבנו של עולם! רבנו של עולם!!! - - -", לייבל מתנער לפתע מהרהוריו מלאי מתיקות ה"נופת צופים". הוא שומע מרחוק קולות ערבים.

"רבנו של עולם! רבנו של עולם!!!", חוזר שם מישוהו בין העצים, שוב ושוב. הקול מתנגן, עולה ויורד, כל כולו מילה אחת: "רבנו של עולם!!!"

'מענין', חושב לייבל לעצמו, 'זה נשמע כמו איזה חסיד נשגב עובד ה'. אם נשפוט על פי הקרע"ץ שלו, זה נשמע כמו חסיד ברסלב...'

לייבל עומד מהצד, מצפה לראות איך ייפול דבר. רבע שעה חלפה, עשרים דקות, חצי שעה, והלה עדיין עם שלוש המילים האלה: ר ב ו ו ש ל ע ו ל ם !!! - - -

'אף פעם לא הבנתי את עומק משמעותן של מילים אלה', מהרהר לייבל.

רבנו. של. עולם.

השעה הסתיימה. לייבל שומע את קול רשרוש העלים היבשים, הנפרכים תחת רגלי הדורך האלמוני. הלה מתקרב לכיוונו.

לייבל לא מאמין. "פ.. פיניע? זה אתה???"

- "ל י י ב ל ?!"

- "פ י נ י ע ?!"

!!!!???

שתי הדמויות נאלמות דום. האחים מסתכלים אחד על השני, ויכירו איש את רעהו.

ויכירו איש את אחיו...

\*

וורשא, פולין, תחילת שנות ה'ר"צ

לייבל יצא לשדה להתבודד. מאז קיבל את המכתב הראשון מר' אהרן שמיל, ועוד כמה שבאו בעקבותיו, הוא התחזק, המשיך הלאה בדרכו. מידי יום הוא לומד את התורה ומתבודד עליה. וברבים מן הימים, כמו למשל היום, הוא גם יוצא לשדה.

"צריך להסתכל בדברי רבינו הקדוש בליקוטי מוהר"ן, כמו ב'שפיגל' (מראה), כה לימד אותו או ר' אהרן שמיל. "רבינו הרי אמר ש'פיניו-שכלו-ונשמתי' מונחים בתורה שלו, ובתורה אחרת אמר רבינו שפיני הצדיק הם כמו מראה ואספקלריא המאירה, שכשאדם מסתכל בתוכה הוא רואה את עצמו ומצבו, איך פניו משוקעים בחושך... או אז הוא מתעורר לחדש כנשר נעוריו ולהיטיב מעשיו".

"כך צריך ללמוד את תורות רביה"ק", הנחה אותו ר' אהרן שמיל: "אחרי שאתה לומד משהו, צא לשדה. קח את דברי רביה"ק ושים אותם כמו מראה מול עיניך, הסתכל בהם והבט היטב על עצמך: מה רביה"ק אומר כאן, והיכן אני עומד ביחס לכך? מה אומר כאן רביה"ק, ומה זה אומר לגביי, במצב בו אני נמצא? - כך תוכל, בעזר השם, להפיק את מירב התועלת מתורתיו המאירות של רבינו".

עכשיו עומד כאן לייבל, ליד גזע עץ עבות רחב ממדים. הספר אינו פתוח לפניו, אבל בעיני רוחו הוא מסתכל בתוך התורה, רואה את עצמו בבבואה. הנה ה"מדמה" משתולל מול עיניו, הנה כוח ה"שמיר" המונח לידו, כמו מפציר בו שישתמש בו, יבקע בו את אבני שרירות לבו, יוציא מהם מים חיים...

"ההפכי הצור, אגם-מים. חלמיש, למעינינו-מים...", מזדמזם בפיו של לייבל שיר חדש לאלוקיו, על שנתן בו את העוז והכוח, להשתמש בשמיר, ולהוציא מלב האבן, מהחלמיש הנוקשה - מים חיים... אהה, כמה מרווים הם את נפשו...

ושוב הוא רואה את עצמו עומד על במת התיאטרון, הצופים הם כל הפמליא של מעלה. על הבמה מולו עומדת קבוצה של לוחמים מפלצתיים, אגרופיהם מושטות, אלות בידיהם. הוא נאבק בהם, והם בו. תחילה מצליחים הם להפיל אותו ארצה, הוא נפצע. אבל במשחק של החיים לא מתייאשים. הוא מתרומם, מזדקף, וממשיך להיאבק. כולו שותת דם, רסיסי האבק ותמרות עשן המלחמה, עולים ומגיעים עד כסא הכבוד... בסוף הוא מצליח להפיל כמה מהם, משחרר אנחת רווחה. מערכה א' הסתיימה בהצלחה. הקהל מוחא כפיים בהתרגשות ושמחה. מצדיעים לגיבור הצעיר שלא התייאש, עמד על שלו וניצח

- - -

אבל אז מתחילה המערכה השנייה: שוב הם כאן, עומדים מולו. הפעם

“דאס וואס דו זעהסט...”  
“אני לא מאמין שזה קורה...”, לייבל נרגש כולו, מהדק את אחיזתו סביב כף ידו של פיניע, “אויי כמה אני שמח בשבילך, בשבילי...”  
“בשביל אבא”, משלים פיניע וקולו רוטט. “בשביל א מ א...”  
לייבל הרפה מידו, תר אחר ממוחטת בד כלשהי שתספוג את הדמעות הסוררות שהתגנבו להן מבעד ריסי עיניו.  
“ספר לי, ספר לי אחי אהובי. איך זה קרה, איך התחולל המהפך הזה?”

“מה מעשיך כאן, פיניע אחי אהובי?”, השאלה נזעקת מליבו של לייבל, “האם זה האיש בן משה וצפורה אשר לא ידענו מה היה לו... ועתה צעוק יצעק לבוראו במתיקות כזאת?!”  
“הקשב לייבל”, ענה פיניע וטוהר נסוך על פניו, רוח קלה מבדרת את פאותיו שהחלו לצמוח מחדש, “הגעתי להתבודד כאן בשדה כעצת רבי...”  
“מי?”, קוטע אותו לייבל, “רבי-נחמן-מברסלב?!”  
“יָא! יָא!”, מנהנן פיניע בראשו תוך כדי שהוא מושיט ידיו ללייבל,

## פרק ח

# זְמַר שֶׁל אֲמוּנָה

“כן כן”, השיב פיניע, “חסדי ה'! התחוללו כאן פלאות...  
מאז הביקור ההוא ברחוב נאוואליפייע 28, בשטיבל הברסלבאי בווארשא - אותו הגעתי לראותו מקרוב, עבור חומר לטורים שלי בעיתונות - נתלהטה נשמתי ברשפי אש שלהבת י-ה. צילי ניגונו של הצדיק הגדול - שיכול להעלות אף את אותן נשמות אומללות שנפלו לחלל הפנוי; לקליפת האפיקרוסות הזאת אשר כל באיה לא ישובון רח"ל - זמזמו בי ללא הרף, לא נתנו מנוח לנפשי...  
באותם מפגשים עם החסידים בשטיבל, נדלק האור בקרבי. השקעתי את נפשי בלימוד ושקידה בתורותיו הקדושות של רבי נחמן, יחד עם אלפי תפילות דמעות וצעקות, ששיוועתי וזעקתי ללא הרף לא-ל נורא עליה. כך שברתי אט אט את מלתעות השטן שהייתי כבול בהם. והנה, אני כאן. עושה דרכי חזרה, לצור מחצבתי.”

ולייבל סח לו על התפילות הרבות בהם שפך את ליבו למענו, על לבו הרחום של ר' אהרן שמיל שלא הפסיק להתפלל על פינחס מנחם בן פייגל, ועודד גם אותו לא לחדול מלהתפלל. “הוא עוד האמין שתחזור, הוא אמר שכוח התורה שלמדת בטרם החמצת את מעשיך, ודאי תעמוד ליכותך.”

“המשך להתפלל עלי, לייבל. אני זקוק עדיין לתפילות שלך...”, פיניע כמעט בכה, “אני מתחנן ומבקש ללא הרף על תיקון נפשי... אוי שאוכל לתקן את הימים שהעברתי בחושך... אוי, שימחל לי ה' על כל הטורים ודברי הבלע ההם שכתבתי... ושחברי לשעבר לא יצליחו ללכדני שוב...”

“אל ידאג ליבך, פיניע”, עודדו לייבל, “בעזרת ה' נתפלל נתחזק ונלמד יחד, נצעד לאורו של הרבי הגדול ההולך לפנינו... ולה' התקווה, שבזכות זה עוד נוכל יחד 'להרים' גם את אחינו הגדול שרגי, שעדיין נמצא נמוך מאד...”

“אמן”, ענה פיניע נרגשות. “אוי, שיחזקאל שרגא בן פייגל כבר יחזור בתשובה במהרה...”

“ויקוים בנו מהרה הכתוב”, סיים פיניע, “וּמַעַן מִבֵּית ה' יֵצֵא, וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשֵּׁטִים - - -”

פיניע ולייבל הילכו יחדיו. תחילה היתה השתיקה שוררת ביניהם, אך עם חלוף הדקות נפתחו הלבבות. והיו מספרים איש לאחיו את כל התלאות והתמורות אשר מצאתם בתקופות החיים.

לייבל הקשיב לתיאוריו של פיניע, קולט לפתע שהוא לא היה לבד. ניטשה כאן מלחמה עקובה מדם על גורלן של נשמות ישראל. ועליהן עומדת נשמה של צדיק, שהקב"ה ייעדו לתפקיד זה. לעזור להם, לנשמות האלו. להפיח בהם רוח קרב ותקוות נצחון - שלא ייכנעו, שימשיכו להילחם ולהיאבק על נצחיותם.

“איזה תורה אתה לומד?”, שאל פיניע את לייבל. “תורה כ"ה”, ענה לייבל, לא מאמין שזה קורה לו. הו א מדבר עם פיניע על תורה בליקוטי מוהר"ן...”

“אמרו לי, אחוי לן מנא דלא שויא לחבלא”, החל לפתע פיניע לצטט את תורה כ"ה על הלשון, “אייתי בודיא, פשטוהו, ולא הווי עייל לתרעא...”

“וואו...”, לייבל משתומם, “פיניע, מאיפה את מכיר את זה, ועוד בעל פה?”

“ב"ה, אני כבר מכיר בעל פה כעשרים תורות בליקוטי מוהר"ן על הלשון...”, עונה פיניע בענוות חן. “יודע אתה, כשרונות וראש טוב תמיד היו לי. עכשיו פשוט חזרתי להשקיע אותם במקום הנכון...”

ופיניע ממושיך, מצטט בעל פה את לשון התורה שורה אחר שורה, להשתאותו של לייבל שהקשיב למילים הקדושות בשתיקה, עיניו עצומות בהאזנה מרוכזת, לא יודע איך לעכל את עוצמת הרגע.

“זוה בחינת הַרְמָה, מה שאחד מרים ומגביה את חברו...”, פיניע כבר הגיע לסוף התורה. אבל לייבל קטע אותו.

“אתה יודע פיניע, כמה שלמדתי את הסעיף הזה, עדיין לא הבנתי בדיוק איך זה עובד... איך זה שאחד המתחזק במקומו הוא, יכול להרים ולהגביה את השני. אבל עכשיו, אני מבין ועוד איך -”

תגידי, מה שקרה פה, איתך ואיתי, זה לא בחינת הַרְמָה?!”

## בשולי הסיפור:

על קידוש ה' כשאר יהודי פולין, הי"ד. הפרטים, השמות והתיאורים על אנשי שלומנו חסידי ברסלב בפולין, מבוססים על דמויות וסיפורים אמיתיים שהתרחשו באותם ימים.

הכנת הסיפור נעזרה רבות בספרים הנפלאים: “אש תמיד תוקד” - על קורות קיבוצי חסידי ברסלב בפולין מאת הסופר ר' דוד דגן, שידידו רב לו בקורות דברי הימים בברסלב ובפרט בקיבוצי אנ"ש בפולין. “שארית יצחק” - תולדות ומכתבי רבי יצחק ברייטער, בהוצאה המפוראת של מכון “משך הנחל”.

הסיפור מבוסס על פרטים היסטוריים אמיתיים; על נסיונות הזמן שעמדו בפני הנוער החרדי באותה תקופה סוערת שבין שני המלחמות, טרם עלה הכורת על יהדות אירופה. תנועות הנוער של הציונות וההשכלה לגוויניהם חוללו שמות נוראות בציבור החרדי. ומנגד, האור של הרבי חסידי הגדולים כדוגמת רבי יצחק ברייטער ועוד, היו מגדלור ומשקל נגד באותה תקופה סוערת, ואף הצליחו לחלץ נפשות רבות משאול תחתית (חסדי ה', שכמה סיפורים כאלה נשארו לפיטה ומתועדים ורשומים בקורות דברי הימים, על אף שרובם ככולם של אנ"ש בפולין נעקרו



ותלווה את לומדיה למשך כל החיים.

לא נדרשה מחשבה מרובה כדי לאתר את המקום הכי מתאים לעריכת אירוע שכזה – עיר האבות! חברון!

שכן, בתורה ז' מוזכרים לא פעם ולא פעמיים האבות הקדושים, ואין מתאים מלהיפרד מתורה ז' סמוך ונראה למקום מנוחתם במערת המכפלה שבעייר הקודש חברון.

וכך, יצא לאור קמפיין מושקע שהזמין את כלל לומדי התורה הזמנית לאירוע הפרידה מתורה ז', זאת לצד התארגנות מרוכזת במסגרות הלימוד הרבות שעל ידי תמימי דרך הכוללים בתוכם כוללים ייעודיים לתורה הזמנית שעל ידי ארגון 'תמימי דרך', חברות מאנ"ש אשר

מתעצמת פי כמה וכמה והתענוג הרוחני לו זוכים המשתתפים, הוא אין לשער...

אך במקום להקדים את המאוחר ולהתמקד בהרגשות בלי לספר על המעשים, ננסה לסכם בקצרה את האירוע ההיסטורי שהתקיים בערב ראש חודש אשר האחרון, ולנסות להעביר מעט רשמים ממה שהיה שם.

## ההחלטה: חברון

היה זה לקראת סיום הצעידה לאור תורה ז' תניינא במסגרת 'התורה הזמנית'. בהנהלת הארגון החליטו על אירוע חסר תקדים לעידוד לומדי התורה הזמנית, בו יצינו את ה'סיום' והפרידה מהתורה הזמנית שהאירה את החיים, וכל תהלוכותיהם במשך חודשים ארוכים,

חברון. עיר האבות. הוד קדומים שורר עליה, משרה הרגשה נעלה הממחישה במעט את אוויר הפסגות אותה נשמו אבות אומתינו בארץ המובטחת להם מהבורא עצמו.

וכי יכולה להיות הרגשה נעלית מזו?

ובכן – כן!

וזאת, כאשר בנוסף לאווירה המרוממת, מתקבצים יחדיו מאות 'תמימי דרך' לאחר חודשים ארוכים של צעידה לאור התורה הזמנית, לתפילת יום כיפור קטן עוצמתית וסעודת פרידה מהתורה...

ואם אירוע כזה מתקיים בצל מערכת המכפלה שבחברון, הרי שההרגשה המרוממת

# האיר פני המזרח עד שבחברון!

אירוע מיוחד נערך על ידי ארגון 'תמימי דרך' בעיר האבות חברון \* לפניכם סיקור מיוחד ורשמים מהמעמד המיוחד בו זכו הלומדים להיפרד מהתורה הזמנית תורה ז' תניינא ולהתחדש בהליכה והצעידה לאור התורה הזמנית

נחמן גלינסקי

האירוע בעיר הקודש חברון...

שהרי האבות הקדושים הם המה הראשונים שהתחילו להמשיך הדעת לכל באי עולם שהרי 'כל האבות ה'יה כל עסקם ב'זה כל ימי חייהם, להמשיך זה הדעת הקדוש בעולם. וכל מעשיהם ועסקיהם ה'יה רק בשביל זה: להודיע פי ה' הוא האלקים', ואכן, אצל האבות הקדושים התגלה לראשונה עלי אדמות 'המשכת הדעת' לבנים ולתלמידים, מאברהם ליצחק בנו, וממנו ליעקב בנו, ומשם לכל עם ישראל...

ואכן, ההכרה הברורה כי ה' הוא האלוקים הדהדה בעוז למראה של מאות מאות אשר החוט היחיד המקשר ביניהם הוא קיום רצון ה' וההעמקה בתורת צדיקיו והשאיפה לקיום רצונו ביתר שאת ויתר עז.

אחד ואחד שייך לגוון אחד והצד השווה המקשר ביניהם הוא ההתקשרות לאילנא דחיי - צדיק יסוד העולם אשר לאורו הם צועדים והדרכותיו הם אלו המעניקים להם חיות ואור החיים.

## ה' הוא האלוקים!

מי שהקשיב מעט לשיח בין הלומדים שנפגשו מארבע קצוות הארץ, חלקם משוחחים זה עם זה ללא שום היכרות מוקדמת, (או שמא הלימוד המשותף נחשב להרבה יותר מהיכרות?) - זיהה בקלות כי נושא השיחה המרכזי הוא התורה הזמנית - תורה ז'.

בכל שלב ושלב במהלך היום, מצאו ללומדים קשר ורמז לתורה הנלמדת. ראש לכל הזכירו הלומדים זה לזה את הקשר ההדוק של העיר חברון לתורה הזמנית, הקשר בגינו הגו פעילי הארגון לקיים את

לומדים את התורה הזמנית בצמוד לתוכנית 'תמימי דרך', ומגוון מסגרות נוספות הצועדות לאור התורה הזמנית במסגרת תמימי דרך.

במקביל נערכה היערכות להסעת המוונים, הן על ידי העמדת הסעות במגוון ריכוזי אנ"ש ולומדי התורה והן על ידי מימון אוטובוסים מרוכזים למסגרות השונות הלומדות יחד את התורה הזמנית במסגרת הארגון.

וכן, בזמן המסוגל של ערב ראש חודש אדר, התקבצו ובאו להם מאות מאנ"ש מכל רחבי הארץ, מדרום ועד צפון - למערת המכפלה אשר בחברון.

היה אפשר לפגוש שם את אנשי שלומנו מירושלים, מבני ברק, מבית שמש, מעמנואל, מהר יונה, מתפרח, מבית וגן, ועוד ועוד. עדינות וטוהר נסוכים על פניהם, אך הכרת פניהם ענתה במ שכל



האבות המסוגלים אשר רבינו מכנה אותם (תורה ו' קמא) 'שער גן עדן'.

לאחר מכן התאספו מאות הלומדים כאחד לתפילת יום כיפור קטן אשר גם לה קשר הדוק לתורה הזמנית.

כמפורש להדיא באות יא 'כן כל אֶחָד, כפי מה שזוּכָּה לְפַעַל בְּקִשְׁתִּי סִלַּח נָא בְּיוֹם הַפְּפוּרִים, שְׁעַל יְדֵי זֶה נִתְתַּקֵּן פָּגַם חֲרַבַּן הַבַּיִת, כְּמוֹ כֵּן נַעֲשֶׂה בְּחֵינַת חֲנֻכַּת הַבַּיִת, בְּחֵינַת חֲנֻכָּה'.

תפילת יום כיפור קטן נערכה בהתעוררות רבה ועצומה, בתוככי היכל קברי האבות – כאשר המקום הקדוש והארכיטקטורה המיוחדת של קברי האבות עם ההיכלות הגדולים והתקרה הנישאת לגובה עצום, מצליחים להעניק מימד מיוחד לתפילה המעוררת. וכך זכו יחדיו מאות המשתתפים לתפילת יום כיפור קטן מרוממת ומיוחדת אשר עליה העידו כאחד כי אינם זוכרים מתי זכו לתפילה עוצמתית כזו בה נשמעה פה אחד מאות מאנ"ש המתחננים לקב"ה ושופכים

סוף יְעוֹרָר וְיִקְרֶץ כָּל דָּרִי מִטָּה אֶפְלוּ הַנְּמוּכִים מָאֵד, וְיִדְיַע לְכֻלָּם כִּי עֲדִין ה' אִתָּם, עַד שְׁיָשׁוּבוּ וְיִתְקַבְּצוּ בִּי כְּנִישְׁתָּא וּמִתָּא חֲדָא עַד שְׁיָבוּא הַגּוֹאֵל צְדָק.

כִּי עַל-יְדֵי שְׁיִתְקַבְּצוּ בִּי כְּנִישְׁתָּא חֲדָא וְכוּ' וַיֹּאמְרוּ כָּל הַדְּבָרִים שֶׁבְּקִדְשָׁה בְּכוֹנֶה וּבַהֲתַקְשְׁרוֹת לְצַדִּיקִים אֲמַתִּיִּים, עַל-יְדֵי זֶה יִתְתַּקֵּן הַכֹּל וְכֵנ"ל. וְאִזּוּ יִשׁוּבוּ כָּלָם לַה' יִתְבָּרֵךְ עַל-יְדֵי הָאֵרֶת הַדַּעַת'.

## יום כיפור בחברון

לאחר שההסעות השונות הגיעו לחברון, זכו הלומדים לשפוח שיחם במשך זמן מה, הן בבקשה שיזכו לקיים את כל האמור בתורה הנלמדת והן בבקשות כלליות ופרטיות לישועות ונחמות בכל הנצרך.

הן ערב ראש חודש הוא זמן מסוגל ביותר, ובייחוד בקברי הצדיקים אשר בארץ המה – וכך זכו המשתתפים לנצל זמן מסוגל זה בקברי

## התקבצות אנשי שלומינו כאחד

כך גם הזכירו הלומדים את הכרח התקבצות כל אנשי שלומינו כאחד, ובפרט אלו ההולכים כאחד עם התורה שהרי ההתקבצות כאחד היא אחת היסודות האיתנים של תורה זו, וכפי המבואר בליקו"ה (הלכות נדרים), שלא מספיק רק לדבר אחד עם השני, אלא צריך לקבץ כנישתא חדא החותרים יחד לדעת וללמוד את שם הצדיק, וכלשונו הטהור:

'וְזֶה שְׁכָתוּב בְּזֵהר הַקְּדוּשׁ שְׁעַל-יְדֵי בִּי כְּנִישְׁתָּא חֲדָא וּמִתָּא חֲדָא יְבוֹא מְשִׁיחַ כְּשִׁישׁוּבוֹ בְּאַמְתָּ, הֵינּוּ כֵנ"ל. כִּי עַל-יְדֵי רְבוּי הַמְּחַלְקֵת קִשְׁשָׁה מָאֵד לְקַבֵּץ בִּי כְּנִישְׁתָּא חֲדָא וּמִתָּא חֲדָא שְׁיָשׁוּבוּ בְּאַמְתָּ. אֲבָל אֶף-עַל-פִּי-כֵן ה' יִתְבָּרֵךְ יִגְמֹר אֶת שְׁלוֹ.

'כִּי הַצְדִּיק הָאֵמֵת מְאִיר בְּכָל פַּעַם הַשְּׁגַת הַדַּעַת הַנ"ל בְּדַרְכִּים וּבְפִלְאִים מָאֵד מָאֵד עַד שְׁסוּף כָּל



בתורה, בשעת האכילה מתגלה הארת הרצון, והקשר בין הארות הרצון בשעת האכילה אל האבות הקדושים מתבאר בהרחבה בליקויה שם מוזכרים בקטע אחד אברהם יצחק ויעקב, (הלכות פדיון בכור ה', שם מבואר שעל ידי אכילה מתגלה השארת הדעת של הצדיק, ולכן יעקב עסק לעשות סעודה הבראה לאביו בשביל להמשיך על ידי האכילה את השארת הדעת) **וְאֲבֵרָהֶם שְׁעֵסֶק בָּזֶה כָּל יְמֵיו וְהִשְׁאִיר זֶה הַדְּעָת הַקְּדוּשָׁה לְדוֹרוֹת אַחֲרָיו עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְעַל־כֵּן בַּיּוֹם שֶׁנִּסְתַּלַּק עִסַּק יַעֲקֹב לְהַבְרִית וּלְהַאֲכִיל אֶת אֲבָיו כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ עַל־יְדֵי הָאֲכִילָה דִּיקָא הַשְׁאֲרַת הַדְּעָת הַנִּלְשָׁל אֲבָרָהֶם עַל־יְדֵי הָאֲרַת הַרְצוֹן שֶׁמֵאִיר בְּעַת אֲכִילָה.**

### חליפות...

במהלך הסעודה נשמעו דיבורים בגודל מעלת הלימוד, באופנים וסגנונות שונים, בהם התמקדו הדוברים מצד אחד בעידוד ודרבון הלימודים והמחשת גודל הזכויות להם זוכים

שם המתין לכל אחד ואחד ערכה מורחבת על הכסא. שקית עם תוכן עשיר שכללה בתוכה קונטרס מיוחד עם התורה הזמנית אותה ילמדו בחודשים אדר-ניסן, תורות כג-כ"ד, בעיצוב מפואר ומאיר עיניים עם הוספות חשובות בהוצאה מיוחדת על ידי 'תמימי דרך', קונטרס 'ח"י שערים' עם הצצה פנימית ללימוד העיון וח"י הכללים אותה חיבר הר"ר ?? פירר שליט"א, וקונטרס ייחודי אשר כשמו המעיד עליו, מלקט את 'מעלת לימוד ספרי רביה"ק' בהוצאה הידועה מכון 'בחינות'.

ולצד המאכלים הרוחניים הנ"ל, הוגש בפני הליומדים כיבוד גשמי עשיר עם אוכל משובח בשפע לכבוד סעודת ראש חודש אשר נפסק בהלכה שמצווה להרבות בו.

גם כאן הצביעו מיד הליומדים על נושא האכילה המשתלב בצורה מיוחדת כל כך עם האירוע לשמו התכנסו כאחד – תורה ז' תניינא, ולמיקום המיוחד בו הוא מתקיים – עיר האבות חברון מול מערת המכפלה. שהרי כמבואר

שיחם לפניו 'ה' שמעה תפילתי, ושוועתי אליך תבוא...

### סעודת ראש חודש

לאחר תפילת יום כיפור קטן, נעלמה כבר השמש מתחת לאופק, וראש חודש פרש את כנפיו על היקום.

במעבר חד אשר רק חסידי ברסלב מסוגלים לו, עברו הליומדים משברון הלב של יום כיפור קטן וערב ראש חודש לשמחה עצומה על נועם גורלם בלימוד התורה הזמנית בפרט והשתייכותם לעם הנבחר בכלל, ובקול ששון וקול שמחה של ראש חודש יצאו בריקודים ומחולות יהודות לה' אלוקי השמיים שזיכם בכך.

או אז נפרדו הליומדים מקברי האבות והפנו הליומדים את פניהם לאולם מפואר הממוקם ממש ממול מערת המכפלה, ומחלונה הרחב נראית המערה במלוא הדרה.



## שיחת חברים

לאחר מכן נערכה 'שיחת חברים' מרתקת בין הדרשנים המוכשרים הר"ר יעקב נתן אנשין מירושלים והר"ר יוסף ישראל לוי מעמנואל, שהרחיבו וביארו בצורה ברורה כפי שרק הם יודעים מושגים שונים הקשורים להליכה עם התורה. הגדירו בצורה ברורה מה נקרא 'הליכה' עם התורה, ומה מוגדר 'עיון' בתורה ואף כיצד ניתן ללכת עם תורה אף למי שלא זכה עדיין לעיין בה כראוי, ומאיך הרחיבו עד כמה העיון בתורה מועילה להליכה עם התורה.

וכן הביאו דוגמאות מעשיות ופרקטיות כיצד ניתן ללכת עם תורות קצרות כמו תורות כ"ג-כ"ד עימם יתחילו ללכת מיד עם סיום המעמד (כשכמוכן, חלק מהלומדים זכו כבר במהלך

שונים ומשעשעים שהזכירו מושגים שונים מהתורה הזמנית (לדוגמא, חליפה שרימוזה על ה'חליפות' המזכרת באות ד', ועוד...).

בסיום דבריו שיתף כי הוא אינו היחיד הלומד את התורות בשיטה זו, אלא רק אחד מתוך כולל שלם ופרש בפני הלומדים את פרטי השיטה.

כעת נערך מעמד הסיום על תורה ז', כשכלל המשתתפים יוצאים עם ריקודים עצומים על השמחה הגדולה לה זכו להיות מקושרים לרבינו הקדוש וביתר שאת שזכו לדעת מתורותיו הקדושים ולצעוד לפיהם במשך חודשים ארוכים ולהאיר את חייהם באור חדש ונשגב.

הצועדים לאור התורה הזמנית, ומאיך הענקת כלים קדושים להבנת הלימוד וזכירתו לאורך ימים ושנים טובות.

תחילה נשמעו דבריו של הר"ר יהודה לייב פרידמן, שפרש בפני המשתתפים את שיטת ה'מזומנים' המועילה מאוד לזכירת כל חומר נלמד ובקרב הציבור מוכרת בהקשר ללימוד הגמרא, והמחיש בפני הלומדים כיצד גם בתורות בליקוטי מוהר"ן בהם יש פרטים רבים ופרטי פרטים ניתן להשתמש בשיטה זו ולקנות את התורות הנלמדות בקניין נצחי.

הכוכחה לדבריו החל להזכיר פרטים שונים מתוך התורה היכן מוזכר כל עניין ועניין כשגם ציבור המשתתפים הוכיח את ידיעתו הברורה בתורה כולה, ובאווירת חודש אדר גם שלף חפצים



את בתו בתקופה האחרונה לצד ההליכה עם התורה בתקופה העמוסה כל כך שהעניקה טעם מיוחד לכל התקופה הלחוצה של השמחה. כמו כן ביטא נרגשות את המהפכה העצומה שחסידי ברסלב זכו לה בשנים האחרונות עם התייסדות 'התורה הזמנית' והפעילות הנמרצת של הארגונים החשובים 'תמימי דרך' ו'לטייל בתורתו' אשר עשו מהפכה של ממש בברסלב. לאחר ברכת המזון נפרדו המשתתפים ברגשות מרוממים והחלטה איתנה כי מכאן ואילך רק יגבירו בס"ד את ההשקעה בלימוד התורה אשר מעניקה ללומדיה חיים מרוממים, ומאירה באור מיוחד את כל מהמורות החיים.

לצעוד על הסדר וללכת עם התורות הקצרות או שמא מעדיפים להתמקד בתורות הגדולות יותר. התשובות המגוונות המחישו יותר מכל עד כמה הצימאון בקרב כלל הלומדים הוא להמשיך ולהעמיק בתורה, וללכת לאורה – כאשר רבים ציינו את רחשי ליבם כיצד יזכו לצעוד ביתר שאת לאור התורה, ומגוון תגובות של הכרת תודה וטובה שיבחו והיללו את פעילות 'תמימי דרך' אשר אך בזכותו זכו להגיע הלום ולעמוד לאחר חודשים ארוכים של חיים המוארים באור תורתיו של רבינו הקדוש. לסיום האירוע נשמעו דיבוריו של הר"ר נתן רוזנפלד ששיתף בסיפור חייו האישי לאור הצעידה עם התורה הזמנית, וכיצד זכה להשיא

המעמד עצמו להתחיל להגות בתורות הללו...), ואדרבה – דווקא בתורות קצרות כאלו יש הזדמנות להתרגל בקלות ולהרגיל את הלב והמוח לחיות את התורות של הרבי במהלך כל סדר היום.

## שאלון המעיד על צימאון

במהלך המעמד אף חולק 'שאלון' לכל המשתתפים עם שאלות מגוונות על צורת לימוד התורה, כגון היכן לומדים את התורה, מה צורת הלימוד האם במסגרת כולל או שמא בחברותא או ביחידות, מה ניתן לשפר ולייעל בתנהלות הארגונית ארגון 'תמימי דרך', והאם לאחר סיום לימוד תורה ח' (אותו יתחילו ללמוד בחודש אייר) מעוניינים הלומדים להמשיך

# המשך הגלריה ממסע חברון

